

**KÄÄNNÖSMUISTI- JA
TERMISTÖNHALLINTAOHJELMAT
FREELANCEKÄÄNTÄJIEN JA
TOIMINIMELLÄ TOIMIVIEN KÄÄNTÄJIEN
TYÖVÄLINEENÄ**

**Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (saksa)
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2005**

Tuulikki Olkkonen

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (saksa)
OLKKONEN, TUULIKKI: Käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmat
freelancekääntäjien ja toiminimellä toimivien kääntäjien työvälineenä
Pro gradu -tutkielma 86 s., liitteet 8 s., saksankielinen lyhennelmä 12 s.
Kesäkuu 2005

Tutkielmassa oli tarkoituksena kartoittaa käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien erilaisia käyttötapoja ja koettuja hyötyjä freelancekääntäjien ja toiminimellä toimivien kääntäjien keskuudessa. Tutkimuksessa keskityttiin nimenomaan itsenäisiin kääntäjiin, koska aiheesta tähän mennessä tehdyt tutkimukset ovat käsitelleet ohjelmien käyttöä käännöstoimistojen näkökulmasta.

Erityisen hyödyllisinä käännösmuistiohjelmiä on edeltävissä tutkimuksissa ja kirjallisuudessa pidetty paljon toistoa sisältävissä teksteissä, tekstien päivityksissä, suurissa projekteissa ja samoilta asiakkailta tulevissa teksteissä. Erikoisaloista käännösmuistiohjelmien on nähty soveltuvan ennen kaikkea tekniikan teksteihin. Freelancekääntäjät eivät kuitenkaan työskentele yksinomaan suurissa projekteissa ja samojen asiakkaiden tekstien parissa.

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaiset itsenäiset kääntäjät käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmia käyttävät, mitä hyötyjä he niistä kokevat saavansa, miksi he niitä käyttävät, käyttävätkö he niitä integroidusti sekä miten he ylipäänsä sanastotyötä tekevät.

Tutkimusmenetelmänä oli kysely. Lomake lähetettiin yhteensä 53 kääntäjälle: SKTL:n asiatekstinkääntäjien postituslistalle ja viidelle muulle itsenäiselle kääntäjälle. Vastaajia kyselyssä oli 19, joista 6 ei käyttänyt kyseisiä ohjelmia. 13:sta käännösmuistiohjelmaa käyttävästä vastaajasta vain viisi käytti myös termistönhallintaohjelmaa.

Tutkimuksessa selvisi, että vastaajien käännösmuistiohjelmien käyttö ei rajoittunut ainoastaan teknisiin teksteihin, vaan niitä käytettiin mitä moninaisimpiin teksteihin, kuten tuotekuvauksiin, mainosteksteihin, esitteisiin ja sopimuksiin. Yleisimpiä käyttökohteita olivat kuitenkin käyttöohjeet ja tekninen dokumentaatio yleensä. Vastaajien kokemat hyödyt eivät myöskään rajoittuneet nopeutuneeseen kääntämiseen ja tekstin yhtenäisyyteen, vaan vastauksissa mainittiin myös muun muassa tarkkuuden paraneminen ja työn selkiytyminen segmentoinnin myötä. Käännösmuistiohjelmien käytön syiksi nimettiin paitsi työn helpottuminen toisteisissa teksteissä, myös termien hallinnan helpottuminen. Sen sijaan termistönhallintaohjelmien käyttö oli vähäistä, kuten myös ohjelmien integroitu käyttö. Suosituin sanastotyön väline oli tekstinkäsittelyohjelma. Käännösmuistiohjelmaa, etenkin sen kontekstihakutoimintoa, käytettiin termien hakuihin.

Avainsanat: käännösmuisti, termistönhallinta

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
2. TIETOKONEAVUSTEINEN KÄÄNTÄMINEN	5
2.1. Käännösmuistiohjelmat.....	7
2.1.1. Milloin käännösmuistiohjelman käyttö kannattaa?.....	7
2.1.2. Miten käännösmuistiohjelma auttaa kääntäjää?.....	9
2.1.3. Erilaisia käännösmuistiohjelmiä.....	12
2.2. Termistönhallintaohjelmat	13
2.2.1. Mihin kääntäjä tarvitsee sanastotyötä?.....	14
2.2.2. Erilaisia sanastotiedon tallentamistapoja.....	16
2.2.3. Sanastotyön teko termistönhallintaohjelmien avulla.....	18
2.3. Integroidut ohjelmat.....	21
3. KÄÄNNÖSPROSESSI.....	23
3.1. Kääntäminen työprosessina	23
3.2. Integroidut käännösohjelmat ja käännösprosessi.....	24
3.2.1. Käännöksen valmistelutyöt	25
3.2.2. Interaktiivinen kääntäminen	26
3.2.3. Jälkikäsitteily	27
4. AIEMMAT TUTKIMUKSET JA OMA TUTKIMUKSENI.....	28
4.1. Tutkimuksen tausta ja aiemmat tutkimukset.....	28
4.2. Tutkimuksen tavoitteet.....	31
4.3. Tutkimusmenetelmä.....	33
4.4. Kohderyhmä.....	34

4.5. Kyselylomake	34
5. TUTKIMUS KÄÄNNÖSMUISTI- JA TERMISTÖNHALLINTAOHJELMIEN KÄYTÖSTÄ JA KOETUISTA HYÖDYISTÄ.....	36
5.1. Vastaajien taustatiedot	37
5.2. Käännösmuistiohjelmien käyttö.....	43
5.2.1. Käytetyt käännösmuistiohjelmat	44
5.2.2. Käännösmuistiohjelman hankinnan syyt.....	47
5.2.3. Käännösmuistiohjelman käyttökohteet	49
5.2.4. Käännösmuistiohjelman hyödyt	52
5.2.5. Käännösmuistiohjelman haitat	57
5.2.6. Työskentelyn muutokset käännösmuistia käytettäessä	61
5.3. Termistönhallintaohjelmien käyttö ja sanastotyö	64
5.3.1. Sanastotyöhön käytetyt ohjelmat.....	64
5.3.2. Sanastojen saanti asiakkailta	66
5.3.3. Sanastotyön teko.....	67
5.3.4. Termistönhallintaohjelmien käytön piirteitä	70
5.4. Ohjelmien integroitu käyttö	74
5.4.1. Tekstin yhtenäisyyden parantuminen	76
5.4.2. Kääntämisen nopeutuminen	78
6. POHDINTAA JA PÄÄTELMIÄ.....	80
LÄHTEET	84
LIITTEET	
DEUTSCHE KURZFASSUNG	

1. Johdanto

Asiatekstinkääntäjiltä vaaditaan tänä päivänä yhä enemmän nopeutta, tarkkuutta ja tekstin yhtenäisyyttä. Käännösten pitäisi valmistua nopeasti, niiden pitäisi olla termistöltään yhtenäisiä ja laadunkin tulisi olla kunnossa huolimatta kiristyvästä aikataulusta. Tähän haasteeseen on kääntäjien avuksi kehitetty tietokoneavusteinen kääntäminen. Sillä tarkoitetaan kääntäjän apuvälineitä, joihin kuuluvat muun muassa käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmat. Näiden ohjelmien yhteiskäytöstä puhuttaessa käytetään myös termiä integroidut käännösohjelmat (*integrierte Übersetzungssysteme*) (Reinke 1997, 97).

Käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmat ovat olleet jo jonkin aikaa käännöstoimistojen yleisiä työvälineitä. Niitä on käytetty apuna muun muassa suurissa projekteissa ja manuaalien, vuosikertomusten sekä muiden tekstien päivityksissä. Niistä on ollut paljon apua termistön yhtenäisyyden apuvälineinä, asiakas-kohtaisessa termistönhallinnassa sekä monen kääntäjän yhteisprojekteissa. Eri-tyisen hyödyllisinä niitä on pidetty paljon toistoa sisältävissä teksteissä tai tekstien päivityksissä. Toimistot ovat raportoineet huomattavia ajan ja rahan säästöjä parantuneen tehokkuuden ja nopeuden vuoksi.

Viime vuosina käännösmuistiohjelmat ovat yleistyneet freelancekääntäjien keskuudessa. Myös ohjelmistovalmistajat ovat panostaneet freelancekääntäjiin ja tehneet erillisiä, hieman edullisempia freelancepaketteja tuotteistaan. Freelancerit eivät kuitenkaan käännä ainoastaan suurten asiakkaiden tekstejä, joissa toistuvat huomattavan samankaltaiset ilmaukset kautta linjan. Siitä huolimatta monet kääntäjät ovat ottaneet käännösmuistiohjelmat osaksi jokapäiväistä työtään.

Tutkielmani aiheena ovat freelancekääntäjien ja toiminimellä toimivien kääntäjien käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien erilaiset käyttötavat sekä ohjelmien mukanaan tuomat hyödyt. Keskityin tutkimuksessani itsenäisiin kääntäjiin eli toiminimellä ja freelancereina toimiviin kääntäjiin, en käännöstoimistoihin, koska aiheesta tähän mennessä tehdyt tutkimukset ovat pääasiassa olleet toimistojen näkökulmasta tehtyjä, vaikka nykyään ohjelmia käyttävät yhä enemmän myös itsenäiset kääntäjät. Tutkielmassani tarkastelen erilaisia ohjelmien käyttötapoja, koska kaikki itsenäiset kääntäjät eivät työskentele yksinomaan suurten asiakkaiden projektien parissa tai tee töitä käännöstoimistoille. Näin ollen he eivät täytä niitä kriteerejä, joiden pohjalta toimistot ohjelmista hyötyvät.

Itse kiinnostuin käännösmuistiohjelmissa kokeiltuani niitä käytännössä opintoihini liittyneellä kurssilla. Kurssin jälkeen hankin käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelman. Pian huomasin niiden auttavan minua hahmottamaan työskentelyäni aivan toisella tavalla ja aloin käyttää ohjelmia vaikkei tekstissä olisikaan ollut sanottavasti toistoa. Huomasin käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien helpottavan työtäni lähinnä työskentelytavan muutoksen kautta, en niin-

kään nopeutuneen kääntämisen myötä. Käännöksiin saattaa toisinaan kulua enemmän aikaa käännösmuistia käyttäen kuin ilman sitä, mutta siitä huolimatta tunnen hyötyväni käännösmuistin käytöstä. Tästä syystä kiinnostuin tarkastelemaan asiaa ja pohtimaan, mistä tämä johtuu ja ovatko muut kääntäjät tehneet samankaltaisia havaintoja.

Oma ohjelmien käyttöni perustuu paljolti termistön hallussapidon helpottumiseen ja ajatukseen siitä, että segmentointi selkeyttää kääntämistä. Yhtenä lähtöajatuksenani olikin nähdä, tulisivatko nämä seikat esille vastauksissa, vai korostettaisiinko niissä ainoastaan lausetason toistoja, kääntämisen nopeutumista ja yleistä tekstin yhtenäistymistä, kuten ohjelmista kirjoitettujen artikkelien ja tutkimusten valossa voisi olettaa.

Toteutin tutkimuksen kyselytutkimuksena, sillä pyrin saamaan vastauksia mahdollisimman monenlaisilta kääntäjiltä, jotka mahdollisesti käyttävät ohjelmia erilaisiin tarkoituksiin, eri tavoin. Halusin tarkastella heidän tapojaan käyttää ohjelmia osana käännösprosessia ja selvittää, miten he tuntevat hyötyvänsä ohjelmista. Pyrin lisäksi tarkastelemaan, eroavatko eri tavoin ohjelmia käyttävien kääntäjien kokemat hyödyt toisistaan. Kyselyn avulla en kuitenkaan pystynyt saamaan kovin kattavaa ja yksityiskohtaista kuvaa kaikista ohjelmien käyttöön liittyvistä ja vaikuttavista tekijöistä yksittäisten vastaajien kohdalla. Tästä syystä tutkimukseni tavoitteeksi nousikin kartoittaa erilaisia ohjelmien käyttötapoja ja mahdollisuuksia.

Luvussa kaksi lähdän liikkeelle pohtimalla käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien tarvetta ja ylipäänsä tietokoneavusteisen kääntämisen käsitettä. Tuon esiin, mihin tarpeisiin ne on kehitetty. Määrittelen tarkemmin, mitä integroidut käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmat ovat ja mitä niillä tässä tutkielmassa tarkoitetaan.

Pohjaksi ohjelmien käyttötapojen tarkastelulle esittelen luvussa kolme käännösprosessin ja sen eri vaiheet, sekä pohdin sitä, miten integroitujen käännösjärjestelmien käyttö muuttaa käännösprosessia ja kääntäjän työskentelytapoja. Kiinnitän erityistä huomiota siihen, mihin näistä vaiheista voidaan yhdistää eri käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käytön työvaiheita. Tämän jälkeen tarkastelen aiheesta tehtyjä tutkimuksia pohjaksi omalle tutkimukselleni.

Luvussa neljä esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmän, kyselyn, sekä siinä ilmenneitä ongelmia. Luvussa viisi käsittelen saamiani tutkimustuloksia ja vertaan niitä aiempiin tutkimuksiin sekä aiheesta kirjoitettuihin artikkeleihin.

2. Tietokoneavusteinen kääntäminen

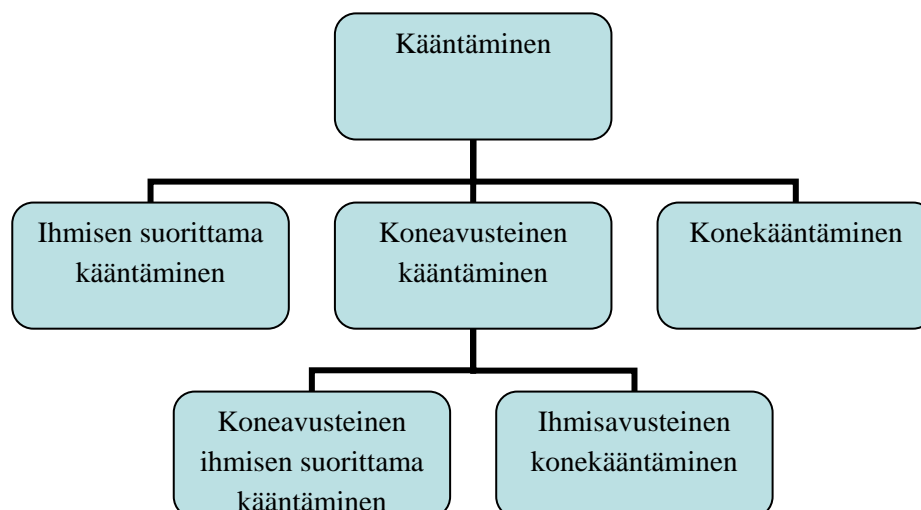
Teknisten apuvälineiden tarve tiedostettiin jo varhain käännosmäärien kasvaessa. Aluksi kääntäminen pyrittiin automatisoimaan täysin eli kehiteltiin konekäännös-järjestelmää. Kuitenkin jo 1980-luvulla Kay (1997¹) kehitteli ajatuksen kääntäjän avustajasta (*translator's amanuensis*), joka auttaisi kääntäjää rutiinitehtävissä ja jättäisi luovemmat tehtävät kääntäjän pohdittaviksi. Nykyisin tällaisista kääntäjän apuvälineistä puhuttaessa käytetään termiä tietokoneavusteinen kääntäminen, johon muun muassa käännosmuisti- ja termistöhallintaohjelmat lukeutuvat. Tietokoneavusteisesta kääntämisestä käytetään lyhennettä *CAT*, joka tulee sanoista *Computer Aided Translation*. Turun yliopistossa kootussa kääntämisen opetusnastossa tietokoneavusteinen kääntäminen määritellään seuraavasti:

Tietokoneavusteinen kääntäminen on: Kääntämismenetelmä, jossa kääntäjä käyttää apunaan kääntämiseen suunniteltuja tietoteknisiä työkaluja – – Kääntämisen apuvälineisiin kuuluvat mm. Internet, on-line-sanakirjat ja -tietokannat, CD-ROM-sanakirjat, termistöhallintaohjelmat, tekstinkäsittely- ja julkaisuohjelmat sekä saneluohjelmat – – Tietokoneavusteisessa kääntämisessä tietokoneohjelman tehtävänä on ainoastaan helpottaa kääntäjän rutiinityöskentelyä, ja kääntäjä tekee itse keskeiset käännostratkaisut. Konekääntämisessä puolestaan käännosohjelma tuottaa kohdetekstin, jota kääntäjä vain muokkaa eli editoi.

Kääntämisen opetusnasto 2001

Laajemmin tarkasteltuna tietokoneavusteinen kääntäminen liittyy kääntämisen koko kenttään seuraavan kaavion ilmaisemalla tavalla:

¹ Artikkelellä ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1980, mutta se on uudelleenjulkaistu vuonna 1997.

Arntz ym. 2002, 228

Ääripäinä ovat ihmisen suorittama kääntäminen (*HT* eli *human translation*) ja konekääntäminen (*MT* eli *machine translation*) (Schmitt 1999b, 186). Konekääntäminen, eli kokonaan automatisoitu kääntäminen, ei ole täysin luotettava ja käyttökelpoinen muuta kuin hyvin rajallisilla kääntämisen osa-alueilla (Arntz ym. 2002, 228). Tällaisia käyttötarkoituksia ovat muun muassa säännustus tai tekstit, joissa käytetään kontrolloitua kieltä (Koskenniemi 2004).

Näiden kahden ääripään väliin jää tietokoneavusteinen kääntäminen, joka puolestaan voidaan jakaa koneavusteiseen ihmisen suorittamaan kääntämiseen eli *Machine-Aided Human Translation (MAHT)* ja ihmisavusteiseen konekääntämiseen eli *Human-Aided Machine Translation (HAMT)* sen mukaan, onko ihminen vai tietokone vahvemmin toimivana osapuolena (Schmitt 1999b, 186).

Tiivistäen voidaan sanoa, että tietokoneavusteinen kääntäminen pyrkii käyttämään hyväkseen tietokoneen tarjoamat mahdollisuudet, mutta samanaikaisesti poistamaan tietokoneen mukanaan tuomat heikkoudet ihmisen osallistumisella kääntämiseen (Arntz ym. 2002, 228). Pyrkimyksenä on siis auttaa kääntäjää työssään automatisoimalla niitä työtehtäviä, jotka soveltuvat tietokoneen tehtäviksi.

Tässä tutkielmassa käsittelen tietokoneavusteiseen kääntämiseen lukeutuvien käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käyttöä. Seuraavissa alaluvuissa määrittelen kyseiset ohjelmat sekä termin integroidut käännösohjelmat, jonka alle nämä molemmat ohjelmat kuuluvat. Tuon myös esille, kuinka nämä ohjelmat kirjallisuuden mukaan voivat auttaa kääntäjää työssään.

2.1. Käännösmuistiohjelmat

Expert Advisory Group on Language Engineering Standards (EAGLES) esittää käännösmuistille seuraavan määritelmän:

a translation memory is a multilingual text archive containing (segmented, aligned, parsed and classified) multilingual texts, allowing storage and retrieval of aligned multilingual text segments against various search conditions.

EAGLES 1996

Toisin sanoen käännösmuistiohjelmat voidaan määritellä kääntäjän apuvälineeksi, joka tallentaa kääntäjän tekemän käännöksen muistiin myöhempää käyttöä varten. Tähän tarkoitukseen teksti tallennetaan segmentteinä, jotka yleensä ovat virkkeitä tai lauseita. Tekstisegmentit tallennetaan muistiin pareittain, lähdekielinen segmentti yhdessä kohdekielisen segmentin kanssa. Tällaista lähde- ja kohdekielisen segmentin muodostamaa kokonaisuutta sanotaan käännösyksiköksi.

Kun käännöksessä tulee vastaan lause, joka vastaa aiemmin muistiin tallennettua käännösyksikköä joko täysin tai osittain, ohjelma hakee aiemman käännöksen kääntäjän nähtäväksi ja kääntäjä voi päättää, käyttääkö hän sitä uudelleen. Näin ollen kääntäjän ei tarvitse kääntää samoja tai pitkälti samanlaisia lauseita moneen kertaan aina alusta alkaen uudelleen. Käännösmuistiohjelma ei itsessään käännä eli luo uutta vaan hakee aina muistista jo kertaalleen käännettyjä lauseita. Käännösratkaisut, joita se ehdottaa, ovat aina kääntäjän tekemiä ratkaisuja, eivät koneen.

2.1.1. Milloin käännösmuistiohjelman käyttö kannattaa?

Käännösmuistiohjelmat eivät ole kovin halpoja, vaan niiden käyttöönotto vaatii itsenäiseltä kääntäjältä rahallista panostusta (ks. hinnoista tarkemmin luku 2.1.3. *Erilaisia käännösmuistiohjelmiä*). Inkeri Vehmas-Lehto (2002, 45) toteaa kirjoituksessaan kääntäjän työstä tänä päivänä, että isoilla käännöstoimistoilla on enemmän varaa sijoittaa erilaisiin laitteistoihin ja tietokoneohjelmiin kuin yhden tai kahden kääntäjän yrityksillä. Näiden tulisikin tarkastella kääntämiään töitä tarkemmin ja päättää niiden pohjalta, kannattaako ohjelmien hankinta vai ei. (mt.)

Benis (1999a, 4) nostaa esille kaksi kriteeriä, joiden perusteella voidaan todeta, kannattaako käännösmuistiohjelman hankinta. Ensimmäinen kriteeri on lähdetekstien muoto. Jos töistä suurin osa ei tule sähköisessä muodossa, ei käännösmuistiohjelman hankinta kannata, sillä töiden muuttaminen sähköiseen muotoon on aikaa vievää työtä. Toinen kriteeri on töissä ilmenevät toistot. Kääntäjän tulee tarkastella töitään ja miettiä, onko niissä huomattavissa lausetason toistoa.

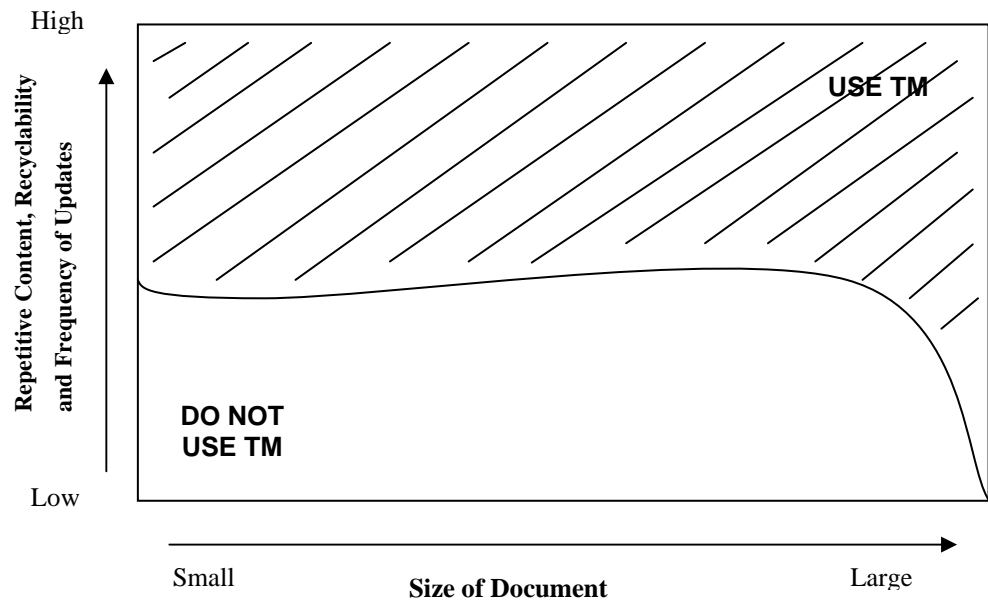
Tällaisia toisteisia tekstejä eivät ole ainoastaan tekniset tekstit, vaan myös muiden alojen teksteistä löytyy eri lauseenosien toistoja. Benis mainitsee esimerkin tietokirjallisuuden kääntämisestä. Hän oli kääntänyt CD:n lintujen tarkkailusta Italiassa. Tässä käännöksessä oli ollut paljon erikoistermistöä, jota käytettiin muun muassa lintujen muodon ja värityksen kuvailuun. Lintujen kuvailussa käytetyt lauseet toistuivat hyvin samankaltaisina, joten käännösmuistiohjelma oli helpottanut työtä selvästi. Käännösmuistiohjelman hankinta on todennäköisesti kannattavaa myös, jos suuri osa töistä tulee yhdeltä tai kahdelta suurelta asiakkaalta. (mt.)

Toisaalta käännösmuistiohjelmiä koskevissa kirjoituksissa on pohdittu paljon sitä, millaisiin teksteihin käännösmuistiohjelmiä kannattaa käyttää. Austermühl (2001, 138–139) esittää kolme kriteeriä, joiden perusteella voidaan ratkaista, mihin teksteihin käännösmuistista on apua. Nämä kriteerit ovat tekstilaji, tekstin uudelleen käytettävyys sekä tekstin koko. Tekstilajilla hän tarkoittaa tekstejä, joissa on paljon toistoa, ennen kaikkea tekniset tekstit. Tekstin koko on merkittävä tekijä, koska yleisesti voidaan todeta, että mitä pidempi teksti, sitä suurempi on todennäköisyys, että siinä esiintyviä lauseita voi käyttää uudelleen joko samassa tekstissä tai jossain muussa tekstissä. Hän pitää käännösmuistiohjelmien avulla käännettäviksi sopivina teksteinä teknisiä tekstejä, kuten käyttöohjeita, online-ohjeita, laboratorioraportteja ja erilaisia kuvastoja. (mt.)

Schmitt (1999b, 189) pitää käännösmuistiohjelmien käyttöä kannattavana vain, jos lähdeteksteissä on mahdollisimman paljon täsmälleen tai lähes samantyyppisiä toistuvia tekstisegmenttejä kuin jo aiemmin käännettyissä teksteissä, jotka löytyvät muistista. Toisaalta käännösmuistiohjelman käyttö kannattaa myös, jos on odotettavissa, että lähdetekstin kaltaisia tekstejä tulee lisää käännettäväksi. (mt.)

Webb (1998) on tutkinut käännösmuistiohjelmien avulla saavutettavia taloudellisia hyötyjä. (Tarkemmin Webbin tutkimuksesta ks. luku 4.1. *Tutkimuksen tausta ja aiemmat tutkimukset*.) Tekstilajeina, joiden kääntämisessä käännösmuistiohjelmita voi olla hyötyä, hän luettelee patenttitekstit, sopimukset, käyttöohjeet ja vuosikertomukset. Yleisemmin erikoisaloina hän mainitsee kaupan ja talouden tekstit, lakitekstit, tieteelliset tekstit ja tekniset tekstit. (mts. 17.)

Webb (1998, 18) esittää kuvaajan, jossa käännösmuistiohjelman käytön ratkaisee toisaalta tekstin koko ja toisaalta tekstin toisteisuus, uudelleen käytettävyys ja päivitysten todennäköisyys. Jos tekstiin on odotettavissa uusia versioita, päivityksiä tai se on kooltaan suuri, käännösmuistiohjelman käyttö kannattaa tekstilajista riippumatta.

TM=Translation Memory

Webb 1998, 18

2.1.2. Miten käänösmuistiohjelma auttaa kääntäjää?

Keskeisimpänä käänösmuistiohjelmien hyötynä voidaan pitää kääntäjän työn helpottumista käänösmateriaalin uusiokäytön avulla. Kun vanhat käänösratkaisut löytyvät muistista automaattisesti, kääntäjän työ nopeutuu. Muita keskeisiä etuja ovat kustannussäästöt sekä tekstin yhtenäisyys. (Nurmesniemi 2002, 207.) Austermühlin (2001, 134) mukaan käänösmuistiohjelmat onkin suunniteltu parantamaan tuottavuutta. Seuraavassa tarkastelen tarkemmin näitä mainittuja hyötyjä sekä niiden rajoituksia. Tuon myös esiin seikkoja, jotka vaikuttavat siihen, kuinka nämä hyödyt ovat sovellettavissa freelancekääntäjien ja yksityisyrittäjien toimiviin kääntäjien työhön.

Useimmat tekstit sisältävät jonkintasoista toistoa. Toisto voi esiintyä joko samassa tekstissä, jolloin kyse on tekstin sisäisestä toistosta, tai toisto ilmenee verrattaessa tekstiä muihin teksteihin. Tällöin kyse on tekstien välisestä toistosta eli tekstin ulkoisesta toistosta. Reinke (1997, 103) määrittelee toiston lauseiksi, lauseen osiksi tai fraaseiksi, jotka toistuvat samanlaisina joko käännettävässä tekstissä itsessään tai taustamateriaalissa. Käänösmuistiohjelman avulla tekstin ulkoiset ja sisäiset toistot on mahdollista löytää helpommin ja kääntää aiempia käänösratkaisuja apuna käyttäen. Käänösmuistiohjelma tunnistaa identtiset tai lähes samanlaiset käänösyksiköt automaattisesti.

Toistoista puhuttaessa on kuitenkin huomattava, ettei käänösmuistiohjelma tunnista sanatason toistoja vaan ainoastaan lausetason toistot. Käänösmuistioh-

jelma laskee eri segmenttien välille vastaavuusprosentteja, joiden perusteella ohjelma tarjoaa kääntäjälle aiempia käännösratkaisuja. Reinke (1997, 103) käyttää seuraavaa esimerkkiä osoittamaan, millaisia lauseiden muutoksia käännösmuistiohjelma ei kykene löytämään:

Vanha versio: Beide Teilnehmer können die Verbindung auf Halten setzen.

Uusi versio: Beide Teilnehmer können, sofern sie diesen Zusatzdienst haben, die Verbindung auf Halten setzen, indem sie eine neue Verbindung mit einem dritten Teilnehmer beginnen oder eine anklopfende Verbindung aufnehmen.

Käännösmuistiohjelma käyttää tilastollisia menetelmiä apuna selvittääkseen, onko lauseissa vastaavuuksia. Näin ollen lauseiden eri osien toistot jäävät usein huomaamatta. Käännösmuistiohjelmissa puhutaan kolmen tyyppisestä vastaavuuksista: täydellinen vastine eli 100 %:n vastine (*perfect or exact match*), täysi vastine (*full match*) sekä epätarkka vastine (*fuzzy match*) (Austermühl 2001, 137.) Täydelliset vastineet (100 %:n vastineet) vastaavat täysin muistista löytyviä segmenttejä. Täydet vastineet ovat muutoin täysin vastaavia segmenttejä, mutta niissä on ohjelman tunnistamia ja automaattisesti muuttuneita elementtejä, kuten päivämääriä, lukuja tai mittayksiköitä. Kaikki muut vastineet ovat epätarkkoja vastineita. Käyttäjä voi itse määrittää alhaisimman näytettävien vastineiden tarkkuuden. Yleensä suositellaan käytettäväksi noin 75 %, koska sitä paljon alhaisemmat vastinetarkkuudet antavat helposti tulokseksi täysin käyttökelvottomia vastineita. (mt.)

Jotta käännösmuistiohjelmasta olisi mahdollisimman paljon apua, täytyy jo lähdetekstiä laadittaessa kiinnittää huomiota siihen, kuinka asiat ilmaistaan, ja käyttää aina johdonmukaisesti samoja ilmaisutapoja. Lähdetekstit eivät kuitenkaan useimmiten ole tällaisia, vaan samoja asioita on ilmaistu vähän eri sanoin. (Reinke 1997, 103–104.)

Vaikka käännösmuistiohjelmat eivät löydäkään automaattisesti yksittäisten sanojen vastaavuuksia, on kaikissa uudemmissa käännösmuistiohjelmissa jonkinlainen kontekstihakutoiminto (esim. Tradossa *Concordance* tai WordFastissa *Context*). Sen avulla käännösmuistista voi etsiä yksittäisiä sanoja ja nähdä, millaisessa kontekstissa ne ovat aiemmin esiintyneet ja miten ne on käännetty. Tämä toiminto ei ole automaattinen, vaan kontekstihaut täytyy suorittaa manuaalisesti. Kontekstihakutoiminnon avulla yksittäisetkin sanat löytyvät nopeasti.

Austermühl (2001, 140) toteaa käännösmuistiohjelman käytön hyötyjen olevan verrannollisia tekstin sisältämien toistojen määrään. Tällä hän viittaa siihen, että käännösmuistiohjelmiä käytettäessä kääntäminen nopeutuu ja sen myötä kääntäjän tulotaso nousee. Kun kääntäjältä kuluu vähemmän aikaa yhden käännöksen tekemiseen, hän kykenee vastaanottamaan useampia töitä pienellä aikavälillä ja saavuttaa paremman tulotason. Reinke (1997, 102) viittaa yrityksissä tehtyihin tutkimuksiin, joissa käännösmuistiohjelmien käyttäjät ovat todenneet kääntämiseen kuluvan jopa 30–40 % vähemmän aikaa. Tällaisia tutkimuksia on ollut muun muassa Ebermannin (1996) raportti *Central Translation Service of Coop Switzerland* -yrityksestä, jossa käännösmäärät nousivat 30 % käännösmuistiohjelmiä käyttämällä.

Itsenäisen kääntäjän näkökulmasta nämä luvut eivät välttämättä ole suoraan verrannollisia. Saavutettavaan ajansäästöön vaikuttaa suuresti muun muassa se, kuinka paljon muistia on käytettävissä, kuinka paljon samankaltaisia tekstejä on jo aiemmin käännetty ja millaisesta käännöksestä on ylipäänsä kyse. Esimerkiksi päivityksissä ajansäästöt voivat olla hyvinkin suuret. Samoin suurten asiakkaiden teksteissä, joissa toistuvat hyvin samankaltaiset lauseet ja termit.

Itsenäisen kääntäjän saavuttamiin rahallisiin säästöihin vaikuttaa myös käännöstoimistoissa yleinen tapa maksaa vähemmän muistista löytyvistä vastaavuuksista. Esimerkiksi Austermühl (2001, 141) esittää hinnoittelumallin, jossa toistoista ja 100 %:n vastineista maksetaan 25 % sanahinnasta, 99–95 %:n vastineista maksetaan 30 % sanahinnasta, 94–85 %:n vastineista maksetaan 60 % sanahinnasta ja 84 %:n ja sitä vähäisemmistä vastineista maksetaan täysi sanahinta.

LISA:n (*Localization Industry Standards Association*) vuonna 2004 tekemän tutkimuksen mukaan käännösmuistiohjelmiä ei enää käytetä pääasiallisesti rahallisten säästöjen tavoitteluun, kuten esimerkiksi Webbin (1998) tutkimuksessa vielä oletettiin, ja jota siinä pidettiin käytön lähtökohtana. (Lisää Webbin tutkimuksesta, ks. luku 4.1. *Tutkimuksen tausta ja aiemmat tutkimukset*.) LISA:n tutkimukseen osallistuneet yritykset totesivat, että vaikka ohjelmat olisikin alun perin hankittu rahallisia säästöjä silmällä pitäen, pidetään niiden etuina nykyisin ennen kaikkea parantunutta laatua ja nopeampaa tuotteiden markkinoille saantia kuin mihin muutoin kyettäisiin. (LISA 2004, 3.)

Parantunut käännösten laatu onkin yksi yleisimmin mainituista käännösmuistiohjelmien käytön eduista. Tämä liittyy yhtenäisyyden paranemiseen. Käännösmuistiohjelmaa käytettäessä samat elementit voidaan helposti kääntää aina samalla tavalla, koska vanhat käännökset löytyvät automaattisesti muistista. Yhtenäisyys on tärkeä etu etenkin puhuttaessa monen kääntäjän yhteisprojekteista isommissa käännösyksiköissä. Niissä käännösmuistiohjelmien avulla voidaan helpottaa kääntäjien välistä yhteistyötä ja taata työn yhtenäisyys. (Nurmesniemi 2002, 207.)

Yhtenäisyyden varjopuolena voi kuitenkin olla kielellisen variaation väheneminen, jonka vuoksi käännösmuistiohjelmita yleensä on sanottu, etteivät ne sovi luovempien tekstien kääntämiseen. Esimerkiksi Nurmesniemi (2002, 211) toteaa käännösmuistiohjelmien tekevän kääntämisestä ”konemaisempaa” ja vähentävän variaatiota. Tästä syystä hän toteaa käännösmuistiohjelmien soveltuvan parhaiten toisteisen ja teknisen asiatekstin kääntämiseen.

Muistista löytyvien vastineiden varjopuolena ovat käännösmuistin virheet. Myös ne toistuvat helposti käännösmuistia käytettäessä. Tästä syystä olisikin tärkeää pitää huolta käännösmuistin laadusta. Lähde- ja kohdetekstissä esiintyvät virheet tulee korjata ja muuttuneet termit muuttaa muistiin. Tämä on kuitenkin työ, joka jää usein vähemmälle huomiolle. (Austermühl 2001, 104.) Koska muisteja ei aina muisteta päivittää, täytyy itsenäisen kääntäjän ottaa huomioon, että asiakkaalta tulevissa muisteissa saattaa olla virheitä. Muisteja ei näin ollen voikaan käyttää sellaisenaan eikä niiden sisältöön voi luottaa tarkistamatta. Näin ollen ne eivät välttämättä nopeuta kääntämistäkään siinä määrin kuin muutoin voisi olettaa.

2.1.3. Erilaisia käännösmuistiohjelmiä

Miten eri ohjelmat sitten eroavat toisistaan? Markkinoilla olevat käännösmuistiohjelmat perustuvat kaikki samaan teknologiaan, mutta niiden käyttöliittymät ja tekninen toteutus voivat vaihdella huomattavasti. Kaikki standardikäännösmuistiohjelmat toimivat samalla periaatteella ja niissä on samat perustoiminnot ja peruskomponentit. Kaikille yhteisiä toimintoja ovat muun muassa monikielinen tekstinkäsittely, termistöhallinta, muistien haku- ja hallintatoiminnot, käännösmuistit sekä lähdetekstin muotoilujen automaattinen säilyttäminen. (Hutchins 1996.)

Käännösmuistiohjelmissä on eroja. Jotkut ohjelmat toimivat paremmin toisentyypisissä tiedostoissa kuin toiset. Esimerkiksi Trados Translator's Workbench suunniteltiin alun perin rtf-tiedostojen kääntämiseen. Nykyisin sen avulla voi kääntää muitakin tiedostomuotoja, kuten HTML-, SGML - tai XML-tiedostoja. Star Transit puolestaan on ohjelma, jota on pidetty hyvänä FrameMaker- tai Interleaf-tiedostojen kääntämisessä. Jotkut ohjelmat, kuten Corel Catalyst suunniteltiin alun perin tietokoneohjelmistojen kääntämiseen. Kaikki ohjelmat ovat kuitenkin kehittyneet alkuperäisistä muodoistaan huomasti ja kehittyvät edelleen. Oikeastaan kaikki markkinoilla olevat ohjelmat tukevat tavallisimpia tekstinkäsittelyohjelmiä. Lisäksi käännösmuistiohjelmiin on useimmiten saatavilla lisäsuodattimia erikoisemmille tiedostomuodoille, jos ohjelma itse ei niitä tue. (Austermühl 2001, 141.)

Käännösmuistiohjelmissä on eroja myös muun muassa editorin suhteen. Osa ohjelmista, kuten Trados Translator's Workbench tai WordFast toimivat tavallisissa tekstinkäsittelyohjelmissä, kuten Microsoft Wordissa. Näitä ohjelmia käytettäessä tekstejä ei tarvitse erikseen tuoda ohjelmaan (*import*) tai poistaa ohjelmasta (*export*). Käännös tallennetaan käännösmuistiin tekstinkäsittelymuodossa, jolloin tekstin sisältämät muotoilut (esim. lihavoinnit tai kursivoinnit) säilyvät samanlaisina ja niitä voidaan helposti muuttaa, poistaa tai lisätä. Toisissa ohjelmissä, kuten Star Transitissa tai Déjà Vu:ssa käytetään kääntämiseen ohjelman omaa editoria. Tällaista ohjelmaa käytettäessä käännettävä teksti täytyy ensin tuoda ohjelmaan, ennen kuin sitä voi alkaa kääntämään, ja taas lopuksi poistaa ohjelmasta. Tekstin muotoilut on suojattu ja muutettu koodeiksi, eikä niiden muuttaminen ole kovin helppoa. (Austermühl 2001, 138.)

Kaikki markkinoilla olevat ohjelmat tukevat nykyisin tavallisimpia kieliä. Tilanne on muuttunut huomattavasti 1990-luvun lopulta, jolloin puhuttiin paljon siitä, etteivät kaikki käännösmuistiohjelmat tue kaikkia kieliä. Tämä oli merkittävä puute ohjelmissä. Ongelmia tuottivat etenkin erikoisempaa kirjoitusasua käyttävät kielet, kuten kiina, japani, arabia tai heprea. Nykyisissä ohjelmissä näistä ongelmista on päästy suureksi osaksi jo eroon. Vuonna 2004 tehdyssä LISA:n tutkimuksessa vain 5 % vastaajista ilmoitti syyksi sille, etteivät käyttäneet käännösmuistiohjelmaa kaikkiin kääntämiinsä kieliin, ohjelmien tuen puutteen kyseiselle kielelle (LISA 2004, 2).

LISA:n (2004) tutkimuksessa ilmeni, että käytetyin käännösmuistiohjelma oli Trados, jota käytti peräti 74 % tutkimukseen vastanneista yrityksistä. Tutkimukseen vastanneet edustivat erisuuruisia yrityksiä eri puolilta maailmaa. Vastan-

neista 42 % edusti yrityksiä, jotka käänsivät vähemmän kuin miljoona sanaa vuodessa. Suurimmat vastanneet yritykset käänsivät yli 500 miljoonaa sanaa vuodessa. Suuri osa vastaajista siis edusti kohtalaisen pieniä yrityksiä. Seuraavaksi käytetyimpiä ohjelmia olivat SDLX, Déjà Vu, Alchemy Catalyst, STAR Transit sekä WordFast. (mts. 3.)

Samassa tutkimuksessa oli myös tarkasteltu sitä, miten käytetty ohjelma ja yrityksen keskimääräinen vuosittainen käännösmäärä vaikuttavat toisiinsa. Tässä vertailussa Trados oli keskivaiheilla, sitä käyttivät niin suuret kuin pienetkin yritykset. SDLX ja Foreign Desk sijoituivat myös kokolailla keskelle, sitä vastoin WordFast ja Déjà Vu olivat selvästi pienten yritysten käännösmuistiohjelmia. (mts. 13.) Samassa tutkimuksessa todettiin, että Tradosin käyttäjäkunta oli hyvin laaja. Sitä käyttivät sekä käännöspalvelujen tarjoajien asiakkaat, palvelun tarjoajat että tutkijat. Sitä vastoin WordFast oli selvästi palvelun tarjoajien ja tutkijoiden käyttämä ohjelma, asiakkaat eivät käyttäneet sitä lainkaan. Déjà Vu -ohjelmaa käyttivät pääasiassa palvelun tarjoajat ja tutkijat, kun taas SDLX oli selvästi palvelun tarjoajien työkalu. (mts. 14.)

Halvin markkinoilla oleva kaupallinen käännösmuistiohjelma on WordFast. Sen hinta huhtikuussa 2004 oli 180 euroa, kun Tradosin freelanceversio, Trados 6.5 Freelance, maksoi 755 euroa. Déjà Vu X Standard -versio maksoi 490 euroa ja Déjà Vu X Professional -versio 990 euroa.

2.2. Termistönhallintaohjelmat

Termistönhallintaohjelmat ovat kääntäjän sanastotyön apuvälineitä. Mitä terminologinen sanastotyö sitten on ja mikä on sen suhde termistönhallintaan? TEPA² määrittelee terminologisen sanastotyön seuraavasti: ”terminologista sanastotyötä on työ, jonka tarkoituksena on kerätä, analysoida, tallentaa, muokata tai esittää käsitteitä ja niiden nimityksiä koskevaa tietoa.” Schmitzin (1999, 83) mukaan terminologista sanastotyötä voi olla monenlaista. On kuvailevaa, normatiivista, yksikielistä, monikielistä, yksittäiseen tekstiin keskittyvää, systemaattista, käsittekeskeistä tai nimityskeskeistä sanastotyötä. (mt.) Termistön hallinta puolestaan käsittää ne menetelmät ja työvaiheet, joita tarvitaan näiden yllä mainittujen käsitteiden keräämiseen, analysoimiseen, tallentamiseen ja hyödyntämiseen (Schmitz 1999, 83). Termistön hallinnasta puhuttaessa tarkoitetaan käsitteiden muokkauksen tapahtuvan tietokoneavusteisesti (Arntz ym. 2002, 230).

Termistönhallintaohjelmat ovat ohjelmistoja, joiden avulla hallitaan termipankin sisältämiä termejä. Näiden ohjelmien avulla on mahdollista muokata ja tallentaa termejä ja niihin liittyviä tietoja sekä tehdä erilaisia hakuja ja termien listauksia. (Arntz ym. 2002, 230.) Usein nämä termistönhallintaohjelmat ovat osa käännösmuistiohjelman kanssa myytävää ohjelmistopakettia.

² TEPA on erikoisalojen sanastoista koostettu monikielinen termipankki, jota Sanastokeskus TSK pitää yllä yhteistyössä Teknillisen korkeakoulun kirjaston kanssa.

2.2.1. Mihin kääntäjä tarvitsee sanastotyötä?

Kääntäjä tarvitsee sanastotyötä pystyäkseen vastaamaan käännöksiltä vaaditun nopeuden, termistön yhtenäisyyden ja laadun haasteeseen. Viime vuosina kansainvälistymisen myötä käännettävien tekstien määrä on kasvanut ja luonne muuttunut yhä selvemmin erikoisalan teksteiksi. Tässä kehityksessä eivät erikoisalojen sanakirjat ole pysyneet perässä, vaan ne ovat käyneet vanhoiksi niin määrällisesti kuin laadullisestikin. Erikoisalan tekstejä ei voida kuitenkaan kääntää käyttämättä kyseisen alan erikoissanastoa. Tämän vuoksi *systemaattista terminologista sanastotyötä* pidetään yhä tärkeämpänä osana kääntämistä. (Arntz 1999, 77.)

Kääntämiseen liittyvä sanastotyö on luonteeltaan pääasiassa deskriptiivistä, todellista kielenkäyttöä kuvailevaa. Sitä vastoin normatiivisesta sanastotyöstä puhuttaessa tarkoitetaan työtä, jossa luodaan määritelmiä ja nimityksiä käsitteille ja pyritään ohjailemaan kielenkäyttöä. Kääntämiseen liittyvä sanastotyö voi joissain tapauksissa olla myös normatiivista, esimerkiksi pyrittäessä yhtenäistämään tietyn yrityksen eri tuotteista käytettävää termistöä. (Arntz ym. 2002, 227.)

Kääntämiseen liittyvä sanastotyö ei läheskään aina ole järjestelmällistä, toisin sanoen siinä ei aina pyritä selvittämään jonkin erikoisalan käsitteistöä ja käsitesuhteita kattavasti, vaan keskitytään ainoastaan käsillä olevan työn kannalta merkityksellisten käsitteiden selvittämiseen. Arntz ym. (2002, 216–218) jakaa kääntämiseen liittyvän sanastotyön järjestelmälliseen (*systematische Terminologiearbeit*) ja tapauskohtaiseen selvitystyöhön (*punktueller Untersuchung*). Usein ei ole aikaa selvittää edes erikoisalan pienen osa-alueen käsitteistöä ja käsitesuhteita kattavasti, vaan tyydytään ratkaisemaan akuuttiin käännösongelmaan liittyvät käsitteet. Tällöin tulee kuitenkin usein selvitettyä myös lähikäsitteiden merkitykset ja näin ollen pieni osa käsitesuhteista. Nämä tapauskohtaisen selvitystyön tulokset voidaan liittää myöhemmin osaksi järjestelmällistä kyseisen erikoisalan käsitteistön selvitystyötä. (mt.)

Hohnhold (1990, 109) jakaa kääntämiseen liittyvän sanastotyön kolmeen eri vaiheeseen: keräilyvaiheeseen, jäsentelyvaiheeseen ja vastaavuussuhteiden etsimisvaiheeseen. Ensin kerätään tietyn alan termejä ja alaa koskevaa tietoa, sen jälkeen kerätyt tiedot jäsenellään ja lopuksi etsitään erikielisiä aineistoista vastaavuussuhteita. Käytännössä nämä vaiheet eivät eroa näin selvästi toisistaan, vaan lomittuvat toisiinsa. (mt.) Kääntämiseen liittyvää sanastotyötä voidaan tehdä joko etukäteen jotain erikoisalaa tai projektia varten, kääntämisen yhteydessä tai kokoavasti sen jälkeen. (mts. 186.)

Miksi sanastotyötä sitten tulisi tehdä? Sanastotyön avulla yhtenäisyys ja yksiselitteisyys lisääntyvät ja väärin ymmärtämisen mahdollisuus pienenee. Yhtenäisen termistökannan avulla voidaan taata termistön yhtenäisyys muun muassa kääntäjätiimeissä, kirjoittajatiimeissä, eri tuoteversioissa, yrityksen sisällä ja yli yritysrajojen. Esimerkiksi tietokoneohjelmia lokalisoitaessa käytetään samaa termistöä itse ohjelmassa, online-ohjeissa ja painetussa dokumentaatioissa. (Kortenbruck 2003.) Termistönhallinta auttaa kääntäjää pitämään termistön yhtenäisenä paitsi eri tekstien ja kirjoittajien välillä myös yksittäisen tekstin sisällä.

Termistönhallinnan avulla voidaan pitää huolta siitä, että yksittäinen termi käännetään dokumentissa aina samalla tavalla.

Myös yksittäinen kääntäjä tarvitsee avukseen sanastotyötä. Kääntäjän oletetaan hallitsevan eri erikoisalojen sanastot. Kääntäjän ei kuitenkaan voida olettaa olevan joka alan asiantuntija. Sen sijaan kääntäjän täytyy tietää, mistä hän löytää kaipaamansa tiedot, niin sanastolliset kuin asiatiedotkin. (Austermühl 2001, 102.) Austermühl (2001, 102) viittaa Arntz & Pichtin (1989, 234) mainitsemaan tutkimukseen, jonka mukaan kääntäjältä voi kuluu jopa 75 % ajasta termistön etsimiseen. Tästä syystä Austermühlin (2001, 102) mukaan jokaisen kääntäjän tulisikin aloittaa jo mahdollisimman aikaisessa vaiheessa termistön kokoaminen tiedostoon, josta termit on helppo löytää ja jossa niitä voidaan päivittää. Tällaiseen tiedostoon tulisi kirjata ylös kaikki löydetty termit myöhempiä käyttöä varten.

Kuhmonen (2001) toteaa pro gradu -tutkielmassaan kääntämiseen liittyvän sanastotyön merkityksen näkyvän viidellä eri osa-alueella: käännöksen laadussa, kääntämisen tehokkuudessa, tiedonhankinnassa ja -hallinnassa, ymmärtämisessä ja uusien asioiden oppimisessa sekä varmuuden tunteessa. Hänen tutkimuksensa sanastotyön suurimpana hyötynä nähtiin käännosten laadun paraneminen, sillä sanastotyö helpottaa termien yhdenmukaisen käytön kontrollointia. Lisäksi sanastotyö mahdollistaa tiedon saattamisen myös muiden kääntäjien ulottuville ja nopeuttaa sanojen uudelleen löytämistä. Sanastotyön avulla tieto säilyy sellaisessa muodossa, että sitä pystyy hyödyntämään myöhemminkin. Sanastotyö toimii myös keinona oppia uutta eri erikoisaloista ja auttaa ymmärtämään. Lisäksi kääntäjän sanastotyö antaa varmuuden tunteen. Vastaajat totesivat tuntevansa, että on tehnyt työnsä huolellisesti. (mts. 70–75.) (Tästä tutkimuksesta tarkemmin, ks. luku 4.1 *Tutkimuksen tausta ja aiemmat tutkimukset.*)

Kääntämiseen liittyvää sanastotyötä voidaan tehdä joko suuremman käännoyksikön tarpeisiin tai vain yhden kääntäjän käyttöön. Kummassakin tapauksessa sanastotyön periaatteet ovat samat. (Schmitt 1999c, 322.) Kuitenkin esimerkiksi Schmitt (1999c, 325) toteaa, että monet kääntäjät tekevät sanastotyötä kääntämisen ohessa suunnittelematta ja miettimättä tarkemmin miten he sitä tekevät. Heillä ei useinkaan ole aikaa eikä ehkä kiinnostusta perehtyä tarkemmin sanastotyön periaatteisiin. Näin ollen sanastoista syntyy sekä ulkonaisesti että sisällöllisesti hajanaisia, eikä niistä löydä enää myöhemmin niin helposti uudelleen etsimäänsä termiä, kuin jos työ tehtäisiin järjestelmällisesti, suunnitellusti ja käyttäen termistönhallintaohjelmia. (mt.)

2.2.2. Erilaisia sanastotiedon tallentamistapoja

Perinteisesti kääntäjät ovat tehneet sanastotyötä kortistokorttijärjestelmän avulla. Siinä yhteen kortistokorttiin on koottu kaikki yhteen termiin liittyvä tieto ja liitteenä on voitu lisätä vaikka kuvia tai määritelmiä eri lähteistä. Ongelmana tässä järjestelmässä on muun muassa säilytystilan rajallisuus (suuret kortistolaatikat vievät paljon tilaa) ja sen liikuttelun vaikeus. Muita kortiston haittapuolia ovat hakukriteerien vähäisyys (lajittelu tapahtuu yhden kriteerin mukaan, yleensä kortit ovat aakkosjärjestyksessä) sekä tietojen päivityksen ja muokkauksen hitaus. Lisäksi tietojen jako on hankalaa, koska tiedot ovat yksilöllisiä ja vain yhden ihmisen käytössä. (Kortenbruck 2003.)

Terminologisten tietojen hallintaan on perinteisesti käytetty myös yksinkertaisia sanalistoja. Sähköisen tietojenkäsittelyn yleistyessä suuret kielitoimistot ja valtion laitokset alkoivat 1960-luvun puolivälissä perustaa omia talon sisäisiä termipankkeja. Kotikoneiden yleistyessä ja halventuessa tulivat tietokoneavusteiset termistönhallintalaitteet yhä pienempien käännöstoimistojen ja yksittäisten kääntäjien saataville. Käytännössä kuitenkin tekstinkäsittelyohjelmat ja yleiset tietopankkiohjelmat ovat korvanneet kortistot kääntäjän sanastotyön apuvälineinä. (Schmitz 1999, 84.)

Tekstinkäsittelyohjelmia, kuten Microsoft Wordia, käytettäessä tiedot järjestetään useimmiten taulukkomaisesti eri sarakkeisiin. Sarakkeen yläpuolelle nimeetään, mitä tietoja mihinkin sarakkeeseen kerätään. Tällaisia tietoja voivat olla esimerkiksi termi, määritelmä, termin vastine ja lähde. Taulukko lajitellaan yleensä aakkosjärjestykseen termien mukaan ja hakutoimintona voidaan käyttää tekstinkäsittelyohjelman *etsi*-komentoa (Ctrl + F). Usein tällaiset tekstinkäsittelyohjelmalla tehdyt sanastot ovat kaksisarakkeisia sanalistoja (lähdekielinen termi ja kohdekielinen termin vastine), jotka liittyvät selvästi yhteen käännökseen. Etuina tässä järjestelmässä on ennen kaikkea sen käyttöönoton helppous. Siitä ei koidu kustannuksia, koska käytetään jo olemassa olevia ohjelmia, eikä sen käyttöä tarvitse erikseen opetella. Tekstinkäsittelyohjelma on myös hyvin laajalti käytössä sanastotyönvälineenä ja tällaisia sanastoja on mahdollista saada asiakailta. Näiden sanastojen käytössä ei myöskään törmää yhteensopivuusongelmiin. (Austermühl 2001, 104.)

Tekstinkäsittelyohjelmien mahdollisuudet sanastotyössä ovat kuitenkin rajalliset: tietojen lajittelu ja rakenteen muokkaus onnistuu vain rajoitetusti, varsinkin, jos käytössä on useita palstoja. Lisäksi taulukkoa on vaikea lukea, jos käytössä on useita kategorioita moneen kertaan (esimerkiksi useita synonyymeja, määritelmiä tai kielioppitietoja). Myös termien haku on hidasta, jos tietomäärä on suuri. (Kortenbruck 2003.)

Taulukkolaskentaohjelmat, kuten Excel, toimivat hyvin samankaltaisesti sanastotyön apuvälineinä kuin tekstinkäsittelyohjelmat. Niissä apuna käytetään jo olemassa olevaa taulukkorakennetta. Myös taulukkomuodossa toimitetaan jonkin verran sanastoja, etenkin ohjelmistoyritykset (kuten Microsoft) käyttävät tätä tapaa, samoin useat käännöstoimistot. (Austermühl 2001, 104.)

Taulukkolaskentaohjelmien ja tekstinkäsittelyohjelmien edut ja haitat sanastotyön apuvälineinä ovat hyvin samankaltaiset. Taulukkolaskentaohjelmien eduksi voidaan lukea se, että ne tukevat suuria tietomääriä toisin kuin tekstinkäsittelyohjelmat, ja haitaksi hakutuloksen esitys. Hakutulos esitetään osoittamalla solu, jossa haettu termi esiintyy, muttei itse esiintymää. Jos kyseisessä solussa on paljon tietoa, termin löytäminen voi olla työlästä. (Austermühl 2001, 104–105.)

Yksi vaihtoehto termistönhallinnan tekemiseen ovat universaalit tietopankki-ohjelmat, kuten Microsoft Access. Näitä ohjelmia käytetään yleensä eri hallintatarkoituksiin, kuten asiakastietojen, sopimusten ja projektien hallintaan. Niitä voidaan soveltaa myös termistönhallintaan, mutta niitä ei ole rakennettu varta vasten siihen tarkoitukseen. (Austermühl 2001, 105.) Tietopankkiohjelmien etuja ovat muun muassa laaja toimintotarjonta, mahdollisuus valita halutut kategoriat, mahdollisuus käyttää ohjelmaa myös muihin kääntämiseen liittyviin tarpeisiin, kuten asiakkuuksien hallintaan, nopea hakutoiminto, ristiinviittausten käyttömahdollisuus sekä useita eri tulostusmuotoja. (Kortenbruck 2003.)

Haittana tietopankkiohjelmissä on etenkin uuden ohjelman käytön opettelu. Lisäksi ohjelmissä on usein määrätty rakenne, josta ei voi poiketa, sekä soluilla määrätty pituus. (Kortenbruck 2003.) Solun pituuden määrittely etukäteen on yleensä sanastotyössä hankalaa, sillä esimerkiksi määritelmät voivat olla vain muutaman sanan mittaisia tai toisinaan jopa sivunkin pituisia. Ennalta määritelty rakenne taas on hankala, jos samalla termillä esiintyy useita synonyymeja tai variantteja, näiden lukumäärää ei voi tietää etukäteen. Kuitenkin kenttien määrä ja pituus täytyy määrittää etukäteen. (Schmitz 2000, 136.)

Sanastotyötä voikin tehdä myös muuten kuin termistönhallintaohjelman avulla, mutta termistönhallintaohjelmien etu muihin nähden on se, että ne on tarkoitettu ja kehitetty varta vasten kääntämisen rutiineja silmälläpitäen. Termistönhallintaohjelmat lasketaan tietopankkiohjelmiin, mutta niissä on keskitytty kääntämisen kannalta merkittäviin toimintoihin. (Austermühl 2001, 106.)

Termistönhallintaohjelmia voidaan luokitella eri tavoin. Schmitzin (2000, 137) mukaan esimerkiksi käsiteltävien kielten lukumäärän tai termistön rakenteen mukautettavuuden perusteella. Kielten lukumäärän perusteella luokiteltaessa erotetaan yhteen kielipariin keskittyvät järjestelmät, joissa tarkastellaan vain termejä ja niiden tietynkielisiä vastineita. Nämä järjestelmät eivät useinkaan salli monia muita kategorioita käytettäväksi, joissain on käytössä esimerkiksi kommenttikenttä termin ja sen vastineen lisäksi. Tällainen ohjelma on esimerkiksi WordFastin sanastoeditori. Tämän järjestelmän vastakohta ovat monikieliset termistönhallintaohjelmat, joissa jokaisella termillä voi olla useita eri vastineita eri kielillä ja usein myös muita kategorioita, kuten kommentteja, määritelmiä ja lähteitä. Monikielisissä järjestelmissä kaikki kielet voivat toimia hakukielinä. Tällainen ohjelma on esimerkiksi Tradosin MultiTerm.

Rakenteen mukautettavuuden perusteella termistönhallintaohjelmat jaetaan ohjelmiin, joissa on vapaa rakenne, mukautettava rakenne ja valmiiksi määritelty rakenne. Jos termistönhallintaohjelmassa on vapaa rakenne, voidaan sitä mukauttaa omiin tarpeisiin, eli kenttiä voidaan luoda aina tarpeen mukaan. Vapaasti mukautettavassa rakenteessa taas luodaan työn alussa pohja, johon määritellään, mitä kenttiä ja kategorioita halutaan käyttää. Rakennetta luotaessa on päätettävä

muun muassa, tarvitaanko lähdetietoja, kontekstitietoja ja mitä kieliä käytetään. Tällainen rakenne on esimerkiksi Tradosin MultiTerm-ohjelmassa. Valmiiksi määritelty rakenne tarkoittaa ohjelmaa, jossa on valmiiksi määritelty kentät ja kategoriat, joita käytetään, eikä käyttäjä voi muuttaa tai mukauttaa niitä omiin tarpeisiinsa. Tällainen ohjelma on ainakin alun perin ollut muun muassa Star Transitin TermStar. (Schmitz 2000, 138–139.)

Kehittyneimpien termistönhallintaohjelmien etuina voidaan pitää sitä, että ne on useimmiten liitetty tekstinkäsittelyohjelmaan, toisin sanoen ne sopivat käytettäväksi yhdessä tekstinkäsittelyohjelman kanssa. Lisäksi ne mahdollistavat erilaisia tulostusmuotoja eli sanasto voidaan tulostaa esimerkiksi listana, taulukkona tai sanakirjamuodossa. Termistönhallintaohjelmissa on myös erilaisia suodatusmahdollisuuksia eli niistä voidaan etsiä esimerkiksi vain tietyn asiakkaan käyttämiä termejä, jos asiakas on määritelty yhdeksi kategoriaksi kyseiseen sanastoon. Hakutoiminnot ovat yleensä joustavia: termistönhallintaohjelmiin voidaan tuoda jo olemassa olevia sanastoja, vaikka ne olisi tehty esimerkiksi taulukkolaskentaohjelmalla tai tekstinkäsittelyohjelmalla. Termistönhallintaohjelmissa voidaan luoda ristiinviittauksia eli eri termeistä voidaan viitata toisiin ja takaisin, ja toiseen termiin pääsee siirtymään pelkällä viittauksen painalluksella. Sanastoihin voidaan myös liittää kuvia ja grafiikkaa. Termistönhallintaohjelmat ovat nopeita käyttää ja niihin on usein saatavilla valmistajan tarjoamia valmiita sanastoja. Lisäksi termistönhallintaohjelmia voidaan käyttää yhdessä käännösmuistiohjelmien kanssa. Käytettäessä saman valmistajan käännösmuistiohjelmaa voidaan käännettävästä tekstistä tunnistaa termejä automaattisesti ja saada vastineet haetuiksi sanastosta ilman etsimistä. (Kortenbruck 2003.) Yleisesti termistönhallintaohjelmien haittoina pidetään ohjelmiston hankkimiskustannuksia, sen käytön opettelua ja spesifiä käyttötarkoitusta (ohjelmaa ei voi käyttää mihinkään muuhun tarkoitukseen). (Austermühl 2001, 107.)

2.2.3. Sanastotyön teko termistönhallintaohjelmien avulla

Kääntäjän sanastotyössä tavoitellaan maksimaalista informaatiota mahdollisimman pienellä kokoamisella käytettävällä ajalla ja vaivalla. Tämän vuoksi hyvä ja huolella mietitty termitietokannan rakenne on hyvin tärkeä koottaessa sanastoja. (Kortenbruck 2003.) Rakennetta suunniteltaessa on pohdittava etenkin, millaisia tietoja hallitaan eli mitä tietoja ohjelmaan syötetään ja miten nämä tiedot järjestetään (Schmitz 1999, 83). Sanastotyön tulisi olla hallittua ja suunnitelmallista, jotta siitä saataisiin mahdollisimman paljon hyötyä. Siihen millaiseen ratkaisuun päädytään, mitä tietoja termipankkeihin kerätään, kerätäänkö yhtä isoa termipankkia vai monia pienempiä, esimerkiksi asiakaskohtaisia termipankkeja, vaikuttaa termipankin käyttötarkoitus ja sen käyttäjäkunta. Jos termipankkia käyttää vain yksittäinen kääntäjä, ei esimerkiksi tiedon syöttäjällä tai muilla hallinnollisilla tiedoilla ole niin suurta merkitystä kuin suuren yrityksen termipankkia koottaessa. (Kortenbruck 2003.)

Termipankit, joita termistönhallintaohjelmilla kootaan ja hallitaan, koostuvat termitietueista. Termitietue on sanastotiedon tallentamisen perusyksikkö, johon

kootaan kaikki yhtä käsitettä koskevat tiedot mukaan lukien sen kaikki nimitykset ja erikieliset vastineet. (Kortenbruck 2003.) Termitietue vastaa pääpiirteisään yhtä kortistokorttia tai sanakirjamerkintää (Arntz ym. 2002, 230).

Termitietueet puolestaan koostuvat eri kategorioista eli kentistä, joihin syötetään tietoja. Sanastotyötä suunniteltaessa on tärkeää harkita, mitä tietoja termitietueisiin kerätään. Esimerkiksi ISO 12620 -standardissa (Terminology – Computer applications – Data categories) on lueteltu ja määritelty yli 200 erilaista kategoriala, joista tärkeimmistä esimerkiksi Schmitz (2000, 140–141) esittää seuraavanlaisen luettelon:

- käsitteeseen liittyvät tiedot: erikoisala, määritelmä tai selite, kaavat, kaaviot, luokittelut, ristiinviittaukset ylä-, ala- ja lähikäsitteisiin
- termiin liittyvät tiedot: termi, synonyymit, lyhenteet, variantit, konteksti, kielioppitiedot, maantieteellinen käyttöalue, maininnat esimerkiksi puhekielisydestä tai vanhentuneisuudesta, mahdollinen hylättävyys tai suositeltavuus, projektin tai toimeksiantajan koodi
- hallinnolliset tiedot: tietuenumero, syöttöpäivämäärä ja tiedon syöttäjä, päivitysajankohta ja päivittäjä, lähde, luotettavuusaste, huomautus tai kommentti

Vaikka eri kategorioita ja tietoja onkin mahdollista tallentaa useimpiin termistönhallintaohjelmiin suuria määriä, ei yhdessä termitietueessa ole yleensä käytössä enempää kuin korkeintaan 20 kategoriala. Kääntäjän töistä ja työpaikasta riippuen toiset tiedot ovat tärkeämpiä kuin toiset. Esimerkiksi ohjelmistojen lokalisointiin liittyvissä termipankeissa kiinnitetään usein vähemmän huomiota sanasuhteisiin ja luokitteluun. Myöskään määritelmiä ei ole usein aikaa etsiä tai miettiä kovin kauaa. Sen sijaan erityisen tärkeitä tietoja ovat erikoisala, toimeksiantajan tai yrityksen koodi (esim. Microsoft), projektin koodi (esim. Windows NT) sekä muut termin käytöstä kertovat tiedot. (Schmitz 2000, 140–141.) Termitietueen sisällöstä ei kannatakaan antaa kaiken kattavia suositusmalleja, koska termistönhallinta on aina tarkoitushakuista ja käyttötarkoitukseensa sidottua. Tämä puolestaan vaikuttaa tarvittavien luokkien valintaan ja termitietueen rakenteeseen. (Schmitz 1999, 84.)

Jotta termistönhallinta todella onnistuisi, täytyy kunnollisen alkusuunnittelun lisäksi kiinnittää huomiota siihen, että työtä tehdessä noudatetaan tiettyjä periaatteita. Tiedot tulee muun muassa järjestää termitietueiden sisällä eri kategorioihin niin, että yhden kategorian alla todella on vain tietyn kategorian tietoja. Näin ollen esimerkiksi kielioppitiedot ilmoitetaan kielioppitiedoissa, ei esimerkiksi huomautuksissa. Toinen tärkeä periaate on, että yksi kategoriala sisältää vain yhdenlaisia tietoja. Esimerkiksi termin nimessä ei saa olla muita tietoja kuin itse nimi, ei esimerkiksi mainintaa substantiivin suvusta. Nimitys-kenttään ei tule myöskään syöttää useita synonyymeja kauttaviivalla erotettuna, vaan jokainen synonyymi tulee syöttää erikseen omaan nimitys-kenttäänsä. Jos näin ei menetellä, tulee tietojen hakuvaiheessa ongelmia. (Schmitz 2000, 141–142.)

Muita tärkeitä periaatteita on, että eri tiedot ovat riippuvaisia toisistaan, eli jos termipankkiin tallennetaan yksi tieto, täytyy muutkin siitä riippuvaiset tiedot tallentaa. Tämä tarkoittaa sitä, että muun muassa määritelmille ja konteksteille tulee ilmoittaa myös niiden lähde. (Schmitz 2000, 144.)

Yhden termitietueen tulee sisältää kaikki yhteen käsitteeseen liittyvä tieto, eli kaikki samaan käsitteeseen liittyvät nimitykset (synonyymit) kootaan yhteen termitietueeseen, eikä jokaiselle luoda uutta tietuetta (ns. *Begriffsorientierung*). Esimerkiksi kaikki kotitietokoneeseen liittyvät nimitykset, kuten PC tai mikrotietokone, on koottava samaan termitietueeseen. Toisaalta on huomattava, että sama nimitys voi viitata kahteen eri käsitteeseen. Tässä tapauksessa tulee nämä erottaa eri termitietueiksi, kuten esimerkiksi nimitys *hiiri*, joka voi tarkoittaa sekä eläintä että tietokoneen hiirtä. (Schmitz 2000, 145.)

Nimitykset ovat itsenäisiä ja niistä tulisikin jokaisesta tallentaa erikseen termiin liittyvät tiedot (ns. *Benennungsautonomie*). Tällaisia tietoja ovat muun muassa lähde, kielioppitiedot, projektin koodi ja konteksti. Nämä kaikki samaan käsitteeseen kuuluvat eri nimitysten tiedot tulevat samaan termitietueeseen. Esimerkiksi seuraavaan tapaan:

Nimitys:	Personalcomputer
Suku:	m.
Nimitystyyppi:	suositeltava
Konteksti:	Der Personalcomputer ist ...
Kontekstin lähde:	PC-Welt 9/93, 43

Nimitys:	Microcomputer
Suku:	m.
Nimitystyyppi:	synonyymi

Nimitys:	PC
Suku:	m.
Nimitystyyppi:	lyhenne

Schmitz 2000, 145–146

Näiden periaatteiden mukaan kootusta termipankista tiedot löytyvät helposti. Ainakin osa ohjelmista, kuten Trados MultiTerm, auttaa käyttäjäänsä ja ilmoittaa, jos sama termi yritetään tallentaa kahteen eri termitietueeseen. Näin ollen synonyymeille ei tule niin helposti luotua erillisiä termitietueita. Termistönhallintaohjelmaa käytettäessä voidaan tietoa hakea rajaamalla haku myös muun muuttujan kuin itse termin mukaan. Muun muassa Trados MultiTermissä voidaan haut rajata oikeastaan minkä tahansa määritellyn kategorian mukaan, esimerkiksi aihealueen, erikoisalan tai vaikka kielen mukaan.

Termistönhallintaohjelmaan sanoja voidaan koota normaalisti ennen kääntämistä tai sinne voidaan tuoda (*import*) jo olemassa olevia sanastoja. Käytettäessä käännösmuistiohjelmaa nämä sanastojen sanat saadaan liitettyä automaattisesti käännökseen. Sanastoon voidaan myös helposti lisätä sanoja kääntämisen aikana

viemällä sanat suoraan tekstinkäsittelyohjelmasta termistönhallintaohjelmaan (esimerkiksi WordFastin sanastoeditorissa tämä kääntämisen aikainen sanojen lisäys sanastoon käy helposti näppäinkomennon avulla). Sanaston sisältöä voidaan lisäksi muokata ja täydentää kääntämisen jälkeen suorittamalla hakuja eri toimintojen, kuten aihealueen tai syöttöpäivämäärän mukaan. Termistönhallintaohjelmalla tehdystä sanastosta termit on helppo löytää myös myöhemmin, etenkin jos sanastotyö on tehty suunnitelmallisesti ja peruseriaatteita noudattaen.

2.3. Integroidut ohjelmat

Käännösmuistiohjelmat eivät yleensä ole itsenäisiä ohjelmia vaan osa suurempaa ohjelmistopakettia. Niin sanotut integroidut käännösohjelmat (*integrierte Übersetzungssysteme*) koostuvat kolmesta pääkomponentista: käännösmuistista, termistönhallinnasta ja käännöseditorista. (Reinke 1997, 98.) Puhuessani käännösmuistiohjelmien ja termistönhallintaohjelmien yhteiskäytöstä tarkoitan juuri tällaista integroitua ratkaisua, jossa eri ohjelmat tukevat toisiaan ja niitä on mahdollista käyttää samanaikaisesti.

Ajatus eri käännöstyökalujen integroinnista ei sinällään ole uusi. Jo 1980-luvun alussa Melby (1982) hahmotteli kolmiportaisen konseptin eri järjestelmien integroinnista, jota kutsuttiin nimellä *Three-Level Integrated Translator's Workstation*. Tämä malli koostui tekstinkäsittelyn, käännösmuistiohjelmien, termistönhallintaohjelmien ja konekäännösohjelmien kehittämisestä ja integroinnista kolmessa vaiheessa:

1. Taso yksi koostui tekstinkäsittelyn kehittämisestä ja termistön hakuvälineiden, kuten sanakirjojen, termipankkien ja korpusten yhdistämisestä tekstinkäsittelyyn.
2. Tasolle kaksi siirryttäessä lähtökohtana on, että lähdetekstit ovat elektronisessa muodossa. Tähän tasoon kuuluu automaattinen termien haku termipankeista, sanakirjoista ja aiemmista käännöksistä. Nämä löytyneet sanat voidaan lisätä käännökseen näppäinkomennolla. Tämän lisäksi yksittäisen sanan eri esiintymät saadaan näkyviin konkordanssihaun tavoin.
3. Tasolla kolme tekstinkäsittelyohjelmiin yhdistetään konekäännösohjelmat. Kääntäjä voi halutessaan käännättää tietyn segmentin konekääntimellä.

Melby 1982, 217–218

Näistä ovat tällä hetkellä käytössä pääosin ensimmäinen ja toinen taso, mutta myös kolmannen tason yhteiskäyttö konekäännösohjelmien kanssa on suunnitella ja joillain valmistajilla jo saatavillakin. Tällä tarkoitetaan sitä, että niihin

osiin tekstiä, joihin käänösmuisteista ei löydy vastinetta, konekäännösohjelmat luovat käännöksen (Hutchins 1998).

3. Käännösprosessi

Käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käyttö muuttaa käännösprosessia. Tarkoitukseni on tässä luvussa tarkastella yleistä käännösprosessia ja käännös-
muisti- ja termistönhallintaohjelmien käytön mukanaan tuomia prosessin muu-
toksia sekä näiden muutosten vaikutusta ohjelmien käyttäjien kokemuksiin hyötyi-
hin ja haittoihin. Kuvaan aluksi yleisen käännösprosessin työprosessina, sen
jälkeen kuvaan yleiset käännösmuistiohjelmien käyttöön liittyvät työvaiheet ja
yhdistän ne tavalliseen käännösprosessiin.

3.1. Kääntäminen työprosessina

Käännöstieteellisessä tutkimuksessa on 1990-luvulla alettu tutkia käännösproses-
sia myös työprosessina, jossa on erotettu erilaisia työvaiheita. Prosessista on py-
rity löytämään vaiheita, joissa tietokoneista voisi olla apua. Tutkimuksissa on
pyrity hahmottamaan työn eri vaiheet ja niihin sopivat apuvälineet. (Reinke
1997, 98.)

Freigang (1990, 163) erottelee kääntäjän työprosessissa vaiheita, jotka eroavat
toisistaan paitsi organisatorisesti myös sisällöllisesti ja jotka voidaan vielä jakaa
eri työvaiheisiin. Hänen esittämänsä havainnot perustuvat hänen 1980-luvun
lopulla tekemiinsä empiirisiin tutkimuksiin erilaisilla kääntäjien työpaikoilla.
Samanlaisia jaotteluja on tehnyt myös Sager (1994). Näiden jaottelujen pohjalta
Reinke (1997, 99–101) esittää oman jaottelunsa kääntäjän työvaiheista ja niihin
sovellettavista jo olemassa olevista apuvälineistä. Hänen kuvaamansa perintei-
nen kääntäjän työprosessi koostuu kuudesta eri vaiheesta, jotka kaikki jakautuvat
useisiin eri tehtäviin. Seuraavassa on kuvattuna tämä prosessi tiivistettynä:

- 1) Alustavat hallinnolliset toimet
- 2) Käännöksen valmistelu
- 3) Kääntäminen
- 4) Tarkistus
- 5) Hallinnolliset toimet
- 6) Jälkityöt

Reinke 1997, 99

Alustaviin hallinnollisiin toimiin lukeutuvat muun muassa toimeksiannon pereh-
tyminen, toimeksiannon vastaanotto ja työn aikataulutus. Käännöksen valmiste-

lutöihin kuuluvat alustava termityö, taustamateriaalin etsintä, tekstin mahdollisten aiempien versioiden etsintä, yleisen käännösstrategian valinta, toimeksiantannon analysointi, lähdetekstin analysointi sekä lähdetekstin kursorinen luku. Itse kääntämisvaiheeseen lukeutuvat epäselvien asioiden selvitys, kohdetekstin muotoilu, sanastotyö sekä yksittäisten käännösongelmien käännösstrategioiden valinta. Tarkistusvaiheessa keskitytään sisällön vastaavuuteen, termistön yhtenäisyyteen, layoutiin, tyyliin, oikeinkirjoitukseen, kielioppiin sekä välimerkkien käyttöön. Lisäksi epäselvien seikkojen selvitys toimeksiantajan kanssa lukeutuu tässä jaottelussa tarkistusvaiheen alle. Hallinnollisiin toimiin lukeutuvat muun muassa käännöksen lähetys toimeksiantajalle, laskutus, lähde- ja kohdetekstien arkistointi sekä kirjanpito. Jälkitöitä ovat termistönhallintaan liittyvä sanaston tarkistus, täydennys ja tallennus. (Reinke 1997, 99.)

Tämä jaottelu kuvaa käännösprosessia yleisesti. Kunkin kääntäjän työtavat voivat vaihdella, eivätkä vaiheet välttämättä seuraa aina tässä järjestyksessä. Lisäksi se, missä määrin kukin yksittäinen kääntäjä näitä mainittuja työvaiheita tai eri tehtäviä toteuttaa, riippuu kunkin kääntäjän yksilöllisestä työtavasta ja toimeksiannoista. (mts. 98.)

Näihin prosessin eri vaiheisiin voidaan yhdistää käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien eri komponentteja. Seuraavassa käyn läpi käännösmuistiohjelmien käyttöön yleisesti liittyvät eri työvaiheet ja pyrin liittämään nämä työvaiheet yleiseen käännösprosessiin.

3.2. Integroidut käännösohjelmat ja käännösprosessi

Integroiduissa käännösohjelmissa on eroja, toiset sisältävät enemmän ja eri komponentteja kuin toiset ohjelmat. Myös ohjelmien eri versioissa voi olla suuriakin eroja, nykyisissä ohjelmissa on monia sellaisia komponentteja, joita ei vain muutamia vuosia sitten vielä ollut lainkaan. Seuraavassa käsittelen yleisesti erilaisia komponentteja, joita eri integroiduista ohjelmista löytyy, käymättä tarkemmin läpi, missä ohjelmissa ne ovat ja missä eivät. Etenen käännösprosessia vaihe vaiheelta eteenpäin ja kerron, millaisia näihin vaiheisiin liittyviä eri komponentteja integroiduissa ohjelmissa voi olla ja miten ne muuttavat käännösprosessia.

Vaikka käännösmuistiohjelmissa ja niiden käytössä onkin ohjelmakohtaisia eroja, on niiden kaikkien käytössä erotettavissa erilaisia vaiheita. Esimerkiksi Austermühl (2001, 141) erottelee kolme vaihetta: käännöksen valmistelutyöt (*pre-translation tasks*), kääntäminen (*translation*) ja käännöksen jälkikäsittely (*post-translation tasks*). Näiden lisäksi on käännösmuistien optimaalisen käytön kannalta näistä erillinen, tärkeä vaihe, käännösmuistin ylläpito tai päivitys. Seuraavassa tarkastelen selkeyden vuoksi käännösmuistin ylläpitoa osana jälkikäsittelyvaihetta. Nämä mainitut käännösmuistiohjelmien käyttöön liittyvät vaiheet tuovat esiin työvaiheita, joita ei tavallisessa käännösprosessissa ole.

3.2.1. Käännöksen valmistelutyöt

Reinken (1997, 99) esittämän käännösprosessin jaon ensimmäiseen vaiheeseen, *alustaviin hallinnollisiin toimiin*, voidaan yhdistää käännösmuistiohjelmien tilastokomponentti tai analysointityökalu. Tämän avulla voidaan käännettävästä tekstistä hahmottaa sisäisen ja ulkoisen toiston määrä ja näin käyttää ohjelmaa apuna työn aikataulutuksessa ja tarjouksen laatimisessa.

Käännöksen valmisteluvaiheeseen (ks. edellinen alaluku) käännösmuistiohjelman käyttö tuo mukanaan uusia vaiheita. Käännösmuistiohjelmaa käytettäessä puhutaan esikäsitteystä tai Austermühlin (2001, 141) mainitsemista käännöksen valmistelutöistä, joihin kuuluu muun muassa käännettävän tekstin muuttaminen käännösmuistiohjelman käsittelemään muotoon. Ensinnäkin tekstin on oltava elektronisessa muodossa tai se on sellaiseksi muutettava, mikä sinänsä on nykyisen tekniikan avulla mahdollista, mutta työlästä. Toiseksi käännettävä tiedosto on mahdollisesti muutettava käännösmuistiohjelmalle sopivaan tiedostomuotoon. Eri ohjelmat toimivat tässä suhteessa eri tavoin, mutta usein ohjelmissa on erilliset tuontisuodattimet erikoisempia tiedostomuotoja varten tai erillinen editori, kuten Tradosissa TagEditor. Sen avulla voidaan kääntää muun muassa Excel-, HTML- tai Power Point -tiedostoja

Käännösmuistiohjelmaan täytyy määritellä käytettävät asetukset. Riippuen käytettävästä ohjelmasta käännöksen valmisteluvaiheeseen kuuluvat lisäksi käännettävän tekstin tuonti ohjelmaan (*import*), käytettävän terminpankin tai sanaston valinta, käytettävän käännösmuistin valinta tai luonti, mahdollisten projektitietojen määrittely sekä kansioiden luonti.

Kuten käännettäessä ilman käännösmuistia käännöksen valmistelutöihin kuuluu taustamateriaalin etsintä. Jos käytössä on luokiteltuja käännösmuisteja, etsitään niistä sopiva ja otetaan se käyttöön. Jos käytettävissä ei ole sopivaa käännösmuistia vaan ilman käännösmuistiohjelmaa käännetty kohdeteksti ja lähdeteksti, voidaan niistä luoda muisti kohdistusohjelman (*alignment tool*) avulla.

Ohjelmia käytettäessä alustavaan termityöhön kuuluu termipankin (tai sanaston) luonti ja täydennys, mutta myös mahdollisesti asiakkaalta saadun sanaston tuonti ohjelmaan.

Esikäsitteilyvaiheeseen kuuluu lisäksi segmentointi ja mahdollinen esikäntäminen, jotka molemmat ovat täysin uusia vaiheita ja työskentelytapoja verrattuna perinteiseen käännösprosessiin.

3.2.2. Interaktiivinen kääntäminen

Käännösmuistiohjelmiä käytettäessä voidaan *käännösvaiheessa* (ks. edellä mainittu Reinken jaottelu) edetä kahdella tavalla: joko käytetään niin sanottua esikäännöstä, eli automaattista käännöstä, tai kontrolloitua vastaavuuksien siirtoa. Esikäännöksessä ohjelma korvaa muistista löytyvät segmentit automaattisesti käännettävään tekstiin ja jättää muistista löytymättömät kohdat kääntämättä. Tuloksena on sekateksti, jota kääntäjä muokkaa ja täydentää. (Reinke 1997, 102.) Tämä on hyödyllistä esimerkiksi päivityksiä tai tekstin muutoksia tehtäessä.

Kontrolloidulla vastaavuuksien siirrolla tarkoitetaan käännöstapaa, jossa ohjelma tarjoaa automaattisesti muistista löytyviä segmenttejä, mutta kääntäjän täytyy itse muokata ja hyväksyä ne. (Reinke 1997, 102.) Tämä työskentelytapa on hyödyllisempi etenkin silloin, jos tekstissä on paljon muutoksia verrattuna edellisiin versioihin eli muistista löytyviin teksteihin. Näin menetellen kääntäjä pystyy hahmottamaan segmenttien kontekstin paremmin.

Käännösvaiheessa prosessin suurin muutos on työskentelytavassa. Käännösmuistiohjelmiä käytettäessä työskentely tapahtuu segmentteittäin. Teksti päätetään segmentteihin ja tarjoillaan käännettäväksi segmentti kerrallaan. Muokattaessa esikäännettyjä tiedostoja muuttuu käännöstapa vielä radikaalimmin, kun teksti tarjoillaan käännettäväksi sekatekstinä, jossa osa on käännettyä ja osa lähdekielistä.

Osa ohjelmista esittää segmentit omassa editorissaan, kun taas esimerkiksi Trados ja WordFast käyttävät Wordin käyttöliittymää. Käännettäessä näytöllä ovat näkyvissä käännettävä segmentti ja sen käännös allekkain. Näiden lisäksi näkyvissä voi olla aiempi käännös, segmenttien vastaavuusprosentti, segmentin tunnetut termit sekä muuta mahdollista tilastotietoa.

Jos käännettävä teksti on ollut sellaisessa muodossa, että se on täytynyt muuttaa tunnistemerkein koodattuun tiedostomuotoon käännösmuistiohjelmaa varten (esim. HTML-tiedostot tai Power Point -esitykset), tulevat nämä koodit käännettäessä näytölle näkyviin. Tällaiset tunnisteen sisältävät yleensä tekstin rakennetai muotoilutietoja ja niitä on käännösmuistiohjelman kannalta sisäisiä ja ulkoisia. (Freigang 2000, 151–152.) Ulkoiset tunnisteen jäävät käännettävän tekstin ulkopuolelle ja käännösmuistiohjelma ohittaa ne automaattisesti, mutta sisäiset tunnisteen ovat tekstin keskellä ja ne on sijoitettava myös käännökseen. Sisäisiä tunnisteen ovat esimerkiksi HTML-tiedostoissa tekstin lihavoinnit, jotka esitetään `` ja `` -tunnisteilla. Useimmissa ohjelmissa nämä tunnisteen voidaan siirtää helposti käännökseen ja lisäksi ne on suojattu, jottei kääntäjä pääse poistamaan niitä vahingossa.

Myös termien haku käännösvaiheessa tapahtuu automaattisesti. Samalla tavalla kuin ohjelmat näyttävät automaattisesti muistista löytyvät segmenttien vastaavuudet, ohjelmat näyttävät automaattisesti myös sanastoista löytyvät sanat. Kääntäjä saa ne käyttöönsä näppäinkomennolla joutumatta kirjoittamaan niitä

uudelleen. Termipankkeja ja sanastoja voidaan myös täydentää ja muokata kääntämisen aikana.

Kääntäjän on mahdollista hakea yksittäisiä sanoja tai lauseenosia muistista niin sanotun kontekstihaun avulla. Tämä toiminto näyttää termit ja ilmaisut lauseyhteyksissään. (Kontekstihausta tarkemmin, katso luku 2.1.2. *Miten käännösmuistiohjelma auttaa kääntäjää?*)

Reinke (1997, 102) mainitsee myös toiminnon, jonka avulla joissain ohjelmis- sa on mahdollista kirjata ylös kysymyksiä toimeksiantajalle erilliseen muistikir- jaan. Tämän toiminnon avulla kysymykset ja huomautukset voidaan liittää siihen kohtaan, jossa ne tekstissä esiintyvät ja lähettää toimeksiantajalle yhdessä kää- nösluonnoksen kanssa. (mt.)

3.2.3. Jälkikäsitteily

Käännösprosessin *tarkistusvaiheeseen* eri ohjelmat tarjoavat erilaisia työkaluja. Tällaisia voivat olla muun muassa oikeinkirjoituksen, välimerkkien käytön sekä kieliopin ja kielen tarkistustyökalut. (Reinke 1997, 102.) Myös termistön ja tyylin yhtenäisyys voidaan tarkistaa käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmi- en tarjoamilla työkaluilla. Tällainen työkalu on muun muassa WordFastin *Quality-Check*. Lisäksi esimerkiksi WordFast tarjoaa työkalun, jonka avulla voi- daan tarkistaa, ettei käännöksessä ole käytetty termejä, joita ei haluta käyttää, niin sanotun mustan listan (*Black list*).

Käännösmuistia käytettäessä tiedostot täytyy kääntämisen jälkeen puhdistaa (*Clean Up*) eli niistä täytyy poistaa ohjelman lisäämät koodit ja piilotekstiksi muutettu alkuteksti. Jos teksti on tuotu (*import*) ohjelmaan ennen kääntämistä, täytyy se viedä (*export*) pois ohjelmasta. Jos tiedostossa on erikoisia asetteluja, täytyy tässä vaiheessa tarkistaa puhdistetusta tiedostosta, ettei ohjelma ole muut- tanut asetteluja. Esimerkiksi puuttuvat tunnisteet tai tekstin pidentyminen saatta- vat aiheuttaa asetteluongelmia. Tiedostojen puhdistus ja poisto ohjelmasta ovat työvaiheita, joita tavanomaisessa käännösprosessissa ei ole.

Käännösprosessiin kuuluviin *hallinnollisiin toimiin* käännösmuisti- ja termis- tönhallintaohjelmat eivät tarjoa erillisiä työkaluja. Sen sijaan *jälkitöihin* lukeutu- vaan termityöhön käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmat tarjoavat muun muassa erilaisia suodatusmekanismeja, joiden avulla termipankkia voidaan tar- kastella ja muokata jonkin valitun kriteerin mukaan. Suodatusmekanismien avul- la termipankista saadaan halutut termit helposti esille. (Reinke 1997, 102.) Sa- moin itse käännösmuistia voidaan muokata ja päivittää muistinhallintatyökalujen avulla. Muistien kannattavan käytön kannalta tärkeä vaihe onkin muistin päivitys ja ylläpito. Käännöksen tarkistuksen jälkeiset muutokset tulisi muistaa päivittää myös muistitietokantaan, jotta sieltä löytyisi oikeita vastineita tuleviin käännök- siin. Käännösmuistin ylläpito on myös yksi ylimääräinen työvaihe käännöspro- sessiin verrattaessa kääntämistä käännösmuistin avulla tavanomaiseen käännös- prosessiin.

4. Aiemmat tutkimukset ja oma tutkimukseni

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tavoitteet ja käyttämäni tutkimusmenetelmän. Halusin saada tietoa integroitujen käännösmuisti- ja termistöhallintaohjelmien tarjoamista mahdollisuuksista itsenäisille kääntäjille. Tähän tarkoitukseen laadin kyselylomakkeen, jonka laitoin SKTL:n (Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton) asiatekstinkääntäjien postituslistalle. Tutkimuksen tuloksia esittelen ja analysoin lähemmin seuraavassa luvussa, tässä luvussa keskityn itse menetelmään ja tutkimusprosessiin.

Aluksi kartoitan jo tehtyjä tutkimuksia ja sitä, miten ne eroavat omasta tutkimuksestani. Sen jälkeen erittelen tutkimukseni tavoitteet ja menetelmän sekä kuvailen tarkemmin kyselylomakkeen laatimisprosessia ja kohderyhmää.

4.1. Tutkimuksen tausta ja aiemmat tutkimukset

Tutkimuksia käännösmuisti- ja termistöhallintaohjelmien käytöstä on tehty vähän. Integroidusta käytöstä vielä vähemmän, ja nekin ovat koskeneet suurten käännöstoimistojen tai organisaatioiden käännösohjelmien käyttöä. Tällaisia tutkimuksia on ollut muun muassa Coop Switzerland -yhtymän käännöspalvelun tietokoneavusteisten käännösohjelmien käytöstä kertova raportti (Ebermann 1996) sekä Euroopan komission käännöspalvelun kääntämisen apuvälineiden käytöstä kirjoitettu raportti (Blatt 1998).

Lähinnä pelkkiä käännösmuistiohjelmiä koskevia tutkimuksia on viime vuosina tehty joitakin. Niissä tutkittavat ovat olleet pääasiassa käännöstoimistoissa työskenteleviä kääntäjiä, eikä tutkimuksissa ole ollut mukana juurikaan kääntäjiä, jotka eivät käytä käännösmuistiohjelmiä.

Käännösmuistiohjelmien yleisyyttä on tutkinut muun muassa Natalia Elo (2001), joka on kartoittanut proseminarityötään varten, kuinka yleistä käännösmuistiohjelmien käyttö on Suomessa. Hänen tutkimuksessaan vastaajina oli 167 kääntäjää. En kuitenkaan valitettavasti saanut käsiini tarkempia tietoja kyseisistä kääntäjistä, toimivatko he toimistoissa vai freelancekääntäjinä. Vastanneista yli puolet (59 %) käytti käännösmuistiohjelmaa joko päivittäin tai kerran viikossa. Hän kysyi myös, missä he olivat oppineet käyttämään käännösmuistiohjelmaa. Vastaajista 40 % oli oppinut käyttämään käännösmuistiohjelmaa työpaikalla, 37 % omatoimisesti ja 21 % käännösmuistikoulutuksessa. (mt.) Tutkimuksen tulosten perusteella voisi siis olettaa käännösmuistiohjelmien käytön olevan hyvin-

kin yleistä. Kuitenkaan ei voi varmasti sanoa, kertooko tulos vain siitä, että ohjelmien käyttö on toimistoissa yleistä, vai onko se samassa määrin yleistä myös freelancekääntäjien keskuudessa.

Muissa kyselyissä saatujen tulosten perusteella voisi olettaa käännösmuistiohjelmien käytön freelancekääntäjien keskuudessa olevan selvästi harvinaisempaa, vaikkakin koko ajan lisääntyvän. Esimerkiksi *Institute of Translation and Interpreting Bulletin* -julkaisu on tehnyt palkkiotutkimuksensa yhteydessä kyselyn käännösmuistiohjelmien käytöstä vuonna 1998. Tässä kyselyssä vain 15 % vastaajista ilmoitti käyttävänsä käännösmuistiohjelmaa. (Benis 1999a, 4.) Tutkimus on jo sen verran vanha, että tilanne on voinut muuttua paljonkin. Myös Fulford raportoi vuonna 2001 Ison-Britannian freelancekääntäjille suunnatusta tutkimuksesta, jossa vain 8 % kaikkiaan 188 vastaajasta käytti käännösmuistiohjelmaa.

Käännösmuistiohjelmien käyttöä ja siitä saavutettavia hyötyjä on tutkittu jonkin verran. Tällaisia tutkimuksia on ollut muun muassa Kalevan (1999) tutkimus. Kaleva on haastatellut 17 käännösalan ammattilaista käännösmuistiohjelmien käytöstä ja selvittänyt, minkälaisia asioita tulisi pitää mielessä käännösmuistia hankittaessa, minkälaisia tekstejä kannattaa kääntää käännösmuistilla ja mitä etuja ohjelmien käytöstä on. Hänen haastateltavansa olivat kuitenkin pääasiassa käännöstoimistoja. Käännösmuistiohjelmien käytön eduiksi vastaajat nimesivät termistön ja käännösten yhtenäisyyden sekä rutiininomaisen kääntämisen vähenemisen. Näiden lisäksi käännösmuistien käytön todettiin säästävän jopa 10–75 % aikaa tehokkaasti käytettyinä. Ohjelmien käytön mainittiin olevan monesti myös edellytys toimeksiannon saamiselle. Käännösmuistilla käännettäviksi soveltuvissa teksteissä tärkeimpänä kriteerinä pidettiin virketason toistoja. Tällaisia tekstejä ovat muun muassa erilaiset käyttöohjeet, online-opastukset, tekninen dokumentaatio yleensä, vuosikertomukset, päivitykset ja lakitekstit. (mt.)

Gerald Dennett (1995) kysyi tutkimuksessaan, mitä mieltä ammattikäntäjät ovat käännösmuistiohjelmista. Kyselyyn vastasi yhteensä 19 kääntäjää, jotka suhtautuivat tekniikkaan innostuneesti ja olivat kiinnostuneita kääntäjän teknisistä apuvälineistä. Tutkimuksesta ei käy ilmi, olivatko he käännöstoimistojen edustajia vai freelancereita. Kaikki vastaajat olivat toimineet kääntäjinä vähintään viisi vuotta ja käänsivät pääasiassa tieteellisiä ja teknisiä tekstejä. Tutkimus osoitti vastaajien suhtautuvan käännösmuistiohjelmiin ja muuhun teknologiaan myönteisesti, ja suurin osa uskoi käännösmuistiohjelmien parantavan tuottavuutta ja tekstin yhtenäisyyttä. (mts. 38–39.) He käyttivät käännösmuistiohjelmaa dokumentteihin, jotka toimitettiin heille elektronisessa muodossa, suuriin dokumentteihin, joissa oli huomattavasti toistoa, tekstien uusiin versioihin sekä suurten asiakkaiden samantyyppisiin teksteihin. (mts. 22.) Tästä tutkimuksesta on kulunut aikaa jo useampia vuosia ja ohjelmat ovat kehittyneet tänä aikana paljonkin, mutta niiden merkittävimpinä hyötyinä pidetään yhä tuottavuuden ja yhtenäisyyden kasvua.

Tutkimusta käännösmuistiohjelmien käytön kannattavuudesta taloudellisesta näkökulmasta on tehnyt Lynn E. Webb (1998), joka on tutkinut kyselytutkimuksen avulla sekä käännöstoimistojen että freelancekääntäjien näkemyksiä ohjelmista. Hän selvitti lähinnä sitä, kuinka käännösmuistiohjelmien käytöstä voi saada taloudellista hyötyä. Kysely lähetettiin kolmeen Internetin kielifoorumiin ja

lisäksi muutamille tuttaville. Vastaajia oli yhteensä 37, joista 20 freelancereita. Näistä freelancereista 11 käytti käännösmuistiohjelmiä. Kannattavana ohjelmien käyttöä pidettiin lähinnä, jos lähdetekstit saadaan elektronisessa muodossa, jos käännetään paljon teknisiä käyttöohjeita, ohjelmistojen manuaaleja, vanhojen käännösten uusia versioita tai päivityksiä. Kaikki vastaajat näkivät käännösmuistiohjelmien käytön hyötyinä tekstin yhtenäisyyden sekä tuottavuuden kasvun. Rajoituksina vastaajat mainitsivat sen, että teksteissä, joiden kääntämiseen ei ollut käytettävissä jo olemassa olevaa muistia, kääntäminen kesti itse asiassa kauemmin käännösmuistin avulla kuin ilman. Lisäksi mainittiin käännösmuistiohjelman käytön pakottavan opettelemaan erilaisen työskentelytavan. (mts. 42–43.)

Muina haittapuolina mainittiin joissain vastauksissa, että toimistot maksavat huonommin, jos tietävät käytössä olevan käännösmuistiohjelman. Tähän tuli kuitenkin myös vastakkaisia mielipiteitä, suurimman osan mielestä käännösmuistien käyttö ei ole vaikuttanut maksettaviin palkkioihin. Muina haittapuolina mainittiin segmentoinnin hankaloittavan kääntämistä, koska annettujen segmenttien järjestystä on hankala muuttaa. Kohdekielisessä tekstissä olisi monesti loogisempaa järjestää lauseet eri tavoin kuin lähdetekstissä. Lisäksi mainittiin käännösmuistiohjelmien opetteluun ja työn valmisteluun käännettäväksi ohjelman avulla kuluvan aikaa. (mts. 45–46.) Webbin tutkimuksessa tarkasteltiin saavutettavia hyötyjä pääasiassa rahallisen hyödyn näkökulmasta. Termistönhallinnan käyttöä ei tutkittu tarkemmin, eikä sen kautta saavutettavia hyötyjä.

Fulford (2001) on raportoinut Isossa-Britanniassa freelancekääntäjille suunnatusta tutkimuksesta, jossa kysyttiin kääntäjien käytössä olevia ATK-resursseja ja pyrittiin selvittämään, kuinka paljon tietokoneavusteisia kääntämisen apuvälineitä käytetään. Lisäksi kyseisessä tutkimuksessa haluttiin selvittää kääntäjien näkemyksiä ja kokemuksia ohjelmista. Tietokoneavusteisilla kääntämisen apuvälineillä tutkimuksessa tarkoitettiin termistönhallintaohjelmia, käännösmuistiohjelmia ja konekäännösohjelmia. (mts. 221.)

Kysely lähetettiin yhteensä 188 freelancekääntäjälle, joista 65 vastasi. Vain hyvin pieni osa vastaajista (3 %) ilmoitti käyttävänsä termistönhallintaohjelmaa. Ongelmaksi ohjelman käytössä ilmoitettiin jo olemassa olevien sanastojen viemiseen termistönhallintaohjelmaan kuluva liikaa aikaa. Kaikki ohjelman käyttäjät kuitenkin ilmoittivat sen nopeuttaneen kääntämisen yhteydessä tehtävää termistönhakua huomattavasti. Vastaajista vain 8 % käytti käännösmuistiohjelmaa työssään, lisäksi 10 % oli hankkinut kyseisen ohjelmiston, muttei ollut vielä ottanut sitä käyttöön. Kuitenkin yli puolet vastaajista (60 %) sanoi harkitsevansa sen hankkimista. Käännösmuistiohjelmien käyttäjät nimesivät ohjelman eduksi sen, että se säästää käännösten päivittämiseen ja muokkaamiseen kuluvaan aikaan sekä lisää työn mielekkyyttä lyhentämällä toistuvien tekstisegmenttien kääntämiseen kuluvaan aikaan. Käyttäjät eivät kyenneet erittelemään tarkemmin saamiaan hyötyjä. (mts. 225.)

Vastaajilta kysyttiin lisäksi, mikseivät he käyttäneet käännösmuistiohjelmiä. Vastaukseksi saatiin kolme pääsyytä: Ensinnäkin mainittiin käännösmuistiohjelmien käytön alentavan maksettavia käännöspalkkioita, koska asiakkaat haluavat maksaa ainoastaan segmenteistä, joita ei löydy muistista. Toisena negatiivisena

seikkana pidettiin tyyllillisen variaation vähenemistä. Kolmas mainittu seikka oli pelko kääntäjän roolin muuttumisesta. (mts. 225–226.)

Termistönhallintaohjelmien käytöstä on tehty tutkimuksia vain hyvin vähän. Ylipäänsä kääntäjien sanastotyön teosta on kirjoitettu teoriassa jonkin verran, lähinnä siitä, kuinka sanastotyötä tulisi tehdä (esim. Hohnhold 1990). Sen sijaan sitä, kuinka kääntäjät sanastotyötä todellisuudessa tekevät, on tutkittu hyvin vähän. Tällainen tutkimus on ollut muun muassa Kaisa Kuhmosen (2001) pro gradu -tutkielma, *Käsite ja kääntäjä – sanastotyön merkitys erikoisalan kääntäjälle*. Hän haastatteli viittä erikoisalan kääntäjää siitä, kuinka he tekevät sanastotyötä ja mitä hyötyjä he kokevat siitä saavansa. Haastateltavista yksi toimi freelancekääntäjänä, kaksi valtionhallinnossa, yksi suuren teollisuusyrityksen käännösyksikössä ja yksi suuressa käännöstoimistossa. (mts. 49–51.)

Kuhmosen (2001) haastateltavat eivät tehneet sanastotyötä niin järjestelmällisesti ja suunnitellusti kuin sitä kirjallisuuden mukaan tulisi tehdä. He eivät olleet esimerkiksi tarkemmin pohtineet sitä, mitä tietoja sanastoihinsa keräävät, vaan päätyneet ratkaisuihinsa pikemminkin sattumanvaraisesti. Osa kääntäjistä totesi tämän johtuvan siitä, että he tekivät sanastoja vain omaan käyttöönsä. Haastateltavien sanastotyön teko oli muutoinkin melko sattumanvaraista eikä se perustunut terminologisiin menetelmiin. (mts. 70–71.)

4.2. Tutkimuksen tavoitteet

Nämä aiemmat tutkimukset ovat selvästi jättäneet tilaa vielä uusille tutkimuksille, etenkin ohjelmien käytöstä itsenäisten kääntäjien keskuudessa ja niiden käytön kautta saavutettavista hyödyistä. Aiemmissa tutkimuksissa kohderyhmänä ovat olleet hyvin suuressa määrin toimistot joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. Myöskään termistönhallinnan vaikutusta saavutettaviin hyötyihin ei ole tutkittu paljoa, vaan yleensä on keskitytty yksinomaan käännösmuistiohjelmiin. Kuitenkin voitaneen olettaa, että termistönhallintaohjelmat voivat tarjota ihan uusia mahdollisuuksia kääntäjille muun muassa termistön yhtenäisyyden ja hallittavuuden kannalta. Integroiduissa ohjelmissa termistönhallintaohjelmat nähdään kiinteänä osana käännösprosessia, kuten edeltävässä luvussa kuvasin.

Tältä pohjalta tutkimukseni tavoitteeksi muotoutuikin selvittää, kuinka käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmat pystyvät auttamaan freelancereina ja toiminimellä toimivia kääntäjiä, kuinka nämä kyseisiä ohjelmia käyttävät, mitä hyötyjä he kokevat ohjelmien käytöstä saavansa ja mitä rajoituksia ohjelmilla on. Tarkoitukseni on nostaa esille mahdollisesti ilmeneviä uusia näkökulmia ohjelmien käytöstä. Tutkimukseni keskittyy seuraaviin kysymyksiin itsenäisen kääntäjän näkökulmasta:

- Millaiset kääntäjät käännösmuistiohjelmiä käyttävät, ketkä tuntevat hyötyvänsä niiden käytöstä?
- Mitä hyötyjä itsenäiset kääntäjät käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käytöstä tuntevat saavansa, miksi he niitä käyttävät?
- Käytetäänkö ohjelmia yhdessä vai erikseen, ja poikkeavatko näin saadut hyödyt toisistaan?

Ensinnäkin pyrin saamaan tietoa siitä, ketkä ja miten ohjelmia todella käyttävät. Käyttävätkö ohjelmia vain tiettyjen tekstityyppien kääntäjät ja millaiset tekstit heidän mielestään soveltuvat käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien avulla käännettäviksi? Edeltävissä tutkimuksissa ja käännösmuistiohjelmissa kirjoitetuissa julkaisuissa annetaan yksipuolinen kuva siitä, millaisiin teksteihin nämä ohjelmat soveltuvat ja mihin niitä käytetään. Yleensä käännösmuistiohjelmien sanotaan soveltuvan toisteisiin teksteihin, kuten teknisiin käyttöohjeisiin (esim. Austermühl 2001, 139 tai Reinke 1997, 106). Monet tekstilajit suljetaan kokonaan käännösmuistiohjelmien hyötyjen ulkopuolelle, kuten mainostekstit tai esitteet (ks. Kaleva 1999).

Entä käyttävätkö näitä ohjelmia ainoastaan käännöstoimistojen alihankkijat vai myös muut itsenäiset kääntäjät? Miksi he ovat käännösmuistiohjelman hankkineet, onko käännöstoimisto painostanut heitä sen hankkimiseen? Nämä oletukset ja kysymykset pohjaavat siihen seikkaan, että edeltävissä tutkimuksissa ja kääntäjien lehdissä käydyissä keskusteluissa on noussut yleisesti esiin, että käännöstoimistot käyttävät toimeksiannon edellytyksenä käännösmuistiohjelmien käyttöä. Tältä pohjalta oletin, että käännöstoimistoille työskentelevät kääntäjät käyttävät käännösmuistiohjelmiä ehkä enemmän kuin muut, ja halusin tarkastella käyttävätkö ohjelmia myös muut kääntäjät.

Toiseksi pyrin kartoittamaan ohjelmien käytöstä saatavia hyötyjä. Tässä käytin oletuksena niitä hyötyjä, joita edeltävissä tutkimuksissa on saatu vastaukseksi. Esimerkiksi Kaleva (1999) luettelee ajan säästön, termistön ja käännösten yhtenäisyyden sekä rutiininomaisen työn vähenemisen. Webb (1998) mainitsee tuottavuuden kasvun ja tekstin yhtenäisyyden. Halusin nähdä, nouseeko vastauksissa mahdollisesti esiin sellaisia seikkoja, jotka eivät ole näissä tutkimuksissa näkyneet ja voiko olla, että itsenäisten kääntäjien käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käyttö poikkeaisi jossain määrin toimistojen käytöstä. Halusin nähdä, miten erilaiset käyttötavat vaikuttavat ohjelmista saataviin hyötyihin.

Kolmantena tarkastelun kohteenani oli ohjelmien integroitu käyttö. Käytetäänkö ohjelmia yhdessä, missä määrin ja miten sanastotyötä ylipäänsä tehdään? Saatoin jossain määrin olettaa integroidun käytön olevan vähäistä jo Fulfordin (2001) tulosten perusteella. Isossa-Britanniassa 65 kääntäjästä vain 3 % käytti termistönhallintaohjelmia. Kuitenkin integroitujen ohjelmien yhtenä perusajatukseksi on helpottaa termistönhallintaa. Niinpä esitin kyselyssäni kysymyksiä myös ylipäänsä sanastotyön tekemisestä nähdäkseni, kuinka tärkeänä se nähdään ja kuinka sitä tehdään.

4.3. Tutkimusmenetelmä

Halusin saada tietoa siitä, miten yksittäiset kääntäjät käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmia käyttävät. Tätä tietoa toivoin saavani mahdollisimman erilaisilta freelancekääntäjiltä ja toiminimellä toimivilta kääntäjiltä. Tähän tarkoitukseen valitsin tutkimusmenetelmäksi kyselyn.

Toivoin vastaajieni joukossa olevan muitakin kuin käännöstoimistoille kääntäviä ja juuri toimistojen toivomuksesta ohjelmat hankkineita kääntäjiä. Halusin saada tietoa erilaisissa tilanteissa toimivilta kääntäjiltä. Ajatuksenani oli, että käyttötapa (millaisiin teksteihin, kuinka paljon käyttää) vaikuttaa siihen, millaisia hyötyjä kääntäjä kokee ohjelmista saavansa. Halusin saada kokonaiskuvan siitä, miten kukin vastaaja ohjelmia käyttää ja mihin hänen kokemansa hyödyt liittyvät. Tutkimukseni on kvalitatiivista. En pyrkinyt kokoamaan suurta aineistoa, vaan saamaan tietoa mahdollisimman erilaisilta ohjelmien käyttäjiltä.

Toinen harkitsemani tutkimusmenetelmä oli haastattelu. Tässä menetelmässä minun olisi kuitenkin täytynyt tietää ennalta, ketkä kääntäjät ohjelmia käyttävät ja löytää sellaisia kääntäjiä, jotka käyttävät niitä mahdollisimman eri tavoin. Haastattelussa olisin joutunut päättämään, keneltä kysyn tietämättä, eroavatko vastaajieni ohjelmien käyttötavat lainkaan toisistaan. Haastattelut olisi myös ollut hankalampi toteuttaa. Olisin todennäköisesti joutunut rajaamaan vastaajani pääosin tamperelaisiin kääntäjiin, sillä en olisi voinut tehdä kovinkaan montaa haastattelumatkaa. Lisäksi en olisi pystynyt toteuttamaan montaakaan haastattelua ilman kohtuutonta työtaakkaa. Kyselyn avulla tavoitin useampia kääntäjiä lyhyemmässä ajassa ja pienemmällä vaivalla näöllä.

Toisaalta halusin saada mahdollisimman paljon tietoa vastaajista, joten tähän tarkoitukseen haastattelu olisi ollut menetelmänä sopiva. Kyselyn avulla en pystynyt saamaan kattavaa ja syvällistä kuvaa kunkin käyttäjän ohjelmien käyttövoista, sillä en tiedä kaikkia käyttöön vaikuttavia yksilöllisiä seikkoja enkä pysty niitä samalla tavoin tarkentamaan kuin olisin pystynyt esimerkiksi haastattelussa. Toinen tähän liittyvä kyselyn ongelma on vastausten mahdollinen irrallisuus. Osa vastaajista perusteli vastauksiaan hyvinkin laveasti (puolen sivun vastauksia ja paljon esimerkkejä), mutta osa vastaajista vastasi lyhyesti parilla sanalla. Näistä lyhyistä vastauksista ei aina selvinnyt kaikki vastaukseen vaikuttaneet seikat. Kyselyn avulla tietoni yhdestä yksittäisestä vastaajasta jäivät pakostikin rajalliseksi. Näin ollen tutkimukseni tavoitteena onkin kartoittaa erilaisia piirteitä ohjelmien käytöstä, nostaa esiin erilaisia kysymyksiä käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käyttöä koskien sekä avata uusia näkökulmia ohjelmien käyttöön. Pyrkimyksenäni ei ole esittää yleistäviä johtopäätöksiä.

4.4. Kohderyhmä

En halunnut rajata tutkimustani erikoisalan, kieliparin, toimeksiantajien tai muun vastaavan kriteerin mukaan. Tavoitteideni kannalta oli tärkeää, että vastaajat toimisivat yksityisyrittäjinä tai freelancereina. Päädyinkin käyttämään SKTL:n asiatekstinkääntäjien postituslistaa. Asiatekstinkääntäjät valitsin sen vuoksi, että heille käännösmuistiohjelmien käytöstä voisi kuvitella olevan eniten hyötyä. Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton määritelmän mukaan ”asiatekstinkääntäjät kääntävät kaikkea mahdollista aina tietokirjallisuudesta yksityiskirjeisiin, mutteivät muun muassa fiktiota tai lyriikkaa. Tärkein kriteeri on, että teksti on sisällöltään asiaperäistä.” (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 2003.)

Toteutin kyselyn syksyllä 2003. Tällöin SKTL:n asiatekstinkääntäjien postituslistalla oli 48 jäsentä. Tiedustellessani mahdollisuutta käyttää kyseistä postituslistaa kyselyn lähettämiseen, viestini joutui yleiselle kääntäjien keskustelupalstalle, jota kautta sain kyselyyni mukaan viisi kääntäjää lisää. Tästä ei kuitenkaan ollut tarkoitukseni kannalta mitään haittaa, se paremminkin monipuolisti vastaajakirjoja entisestään. Näin ollen lähetin kyselylomakkeeni yhteensä 53 kääntäjälle, joista kaiken kaikkiaan 20 vastasi. Kysely lähetettiin sähköpostin liitetiedostona ja palautettiin samassa muodossa. Kyselyni otos jäi niin pieneksi, ettei tuloksia voi yleistää kaikkiin freelancekääntäjiin ja toiminimellä toimiviin kääntäjiin. Voin ainoastaan koota ja kartoittaa mahdollisia käyttötapoja ja verrata vastauksissa ilmeneviä seikkoja aiempiin tutkimuksiin.

En rajoittanut kyselyäni ohjelmia käyttäviin kääntäjiin vaan esitin kysymyksiä myös sellaisille kääntäjille, jotka eivät käytä käännösmuisti- ja termistöhallintaohjelmia. Näiden kääntäjien vastauksissa minua kiinnostivat erityisesti heidän erikoisalansa ja kääntämänsä tekstilajit, poikkeaisivatko ne ohjelmia käyttävien kääntäjien vastauksista. Halusin myös kuulla, mikseivät he käytä käännösmuisti-ohjelmaa ja miten he tekevät sanastotyötä. Käytännössä ohjelmia käyttämättömien kääntäjien vastauksia ei tullut kuin muutama (6 kappaletta), eikä niissä kaikissa mainittu syytä ohjelmien käyttämättömyyteen. En siis voi yleistää näitä vastauksia tai esittää yleistäviä päätelmiä tämän pohjalta niistä erikoisaloista tai tekstilajeista, joita ohjelmia käyttämättömät kääntäjät kääntävät.

4.5. Kyselylomake

Aloitin kyselylomakkeeni teon hahmottamalla ne asiakokonaisuudet, joista halusin tietoa. Tällaisia olivat vastaajan taustatiedot, käännösmuistiohjelmien käyttö, termistöhallintaohjelmien käyttö sekä ohjelmien koetut hyödyt ja haitat. Laatiini kysymyksiin vaikuttivat niin lukemani tutkimukset, teoriakirjallisuus kuin omat kokemukseni ohjelmista. Lomaketta laatiessani keskustelimme kysymyksistä metodiseminaariryhmässä yhteisesti ja lopuksi vielä testasin lomakkeen kahdella opiskelutoverillani, joilla tiesin olevan ohjelmista kokemusta ja jotka toimivat freelancekääntäjinä. Heidän vastauksensa ja seminaariryhmäläisten

kommentit auttoivat minua muokkaamaan kysymyksiäni selkeämmiksi ja vähemmän johdatteleviksi. (Kyselylomake kokonaisuudessaan, ks. liite.)

Pyrin laatimaan kyselylomakkeen kysymykset niin, että ne antaisivat mahdollisimman paljon tietoa vastaajasta ohjelmien käyttäjänä. Eri kysymykset pyrkivät täydentämään toisiaan ja kertomaan tarkemmin ohjelmien käytöstä. Esimerkiksi käännosmuistiohjelmien käytöstä ja koetuista hyödyistä kysyin ensin, millaisiin teksteihin vastaajat käännosmuistiohjelmiä käyttävät. Toiseksi kysyin, millaisissa teksteissä käännosmuistiohjelmasta on eniten hyötyä. Kolmantena vielä näiden edeltävien kysymysten lisäksi pyysin nimeämään hyötyjä, joita vastaaja kokee saaneensa käännosmuistiohjelmien käytöstä.

Kiinnitin huomiota kysymysten järjestykseen kyselylomakkeessa ja jätin aivan viimeisiksi kysymykset oletetuista ohjelmien mukanaan tuomista hyödyistä eli kääntämisen nopeutumisesta ja tekstin yhtenäisyyden paranemisesta. Tämä siksi, etten halunnut näiden oletettujen hyötyjen vaikuttavan siihen, mitä vastaajat nimeävät kokemukseen ohjelmien hyödyiksi. Tietysti aina on mahdollista, että vastaajat lukevat koko lomakkeen aluksi läpi ja vastaavat vasta sitten. Tässä tapauksessa nämä viimeiset kysymykset saattavat vaikuttaa heidän vastauksiinsa.

Käytin lomakkeessani kysymyksiä, joissa oli annettuna valmiit vastausvaihtoehdot, mutta myös kysymyksiä, joihin vastattiin sanallisesti. Jätin tarkoituksellisesti joistain kysymyksistä valmiit vastausvaihtoehdot pois, vaikka niiden käyttö olisi ollut mahdollista, sillä halusin antaa vastaajille mahdollisuuden myös kommentoida vastauksiaan. Tällaisia kysymyksiä olivat muun muassa seuraavat: kysymys numero 12 *Saatko käyttöösi valmiita käännosmuisteja asiakkailtasi?* tai kysymys numero 14 *Käytätkö käännosmuistia myös teksteihin, joissa asiakas ei edellytä sen käyttöä?* Osa vastaajista toki vastasi lyhyesti kyllä tai ei, mutta osa kommentoi asiaa tarkemmin.

Sanallisesti vastattavien kysymysten käyttö mahdollisti sen, että sain enemmän tietoa vastaajista, jotka kommentoivat vastauksiaan, mutta toisaalta se toi mukanaan ongelmia. Tällaisten vastausten luokittelu osoittautui ongelmalliseksi, koska esimerkiksi kysymykseen numero 12 vastattiin muun muassa sanamuodoilla toisinaan tai harvoin. Nämä ovat helposti subjektiivisia ilmauksia, toisen ihmisen toisinaan voi olla toisen usein ja toisen harvoin. Tämä vaikuttaa siihen, etten pysty vertailemaan vastauksia keskenään ja niiden luokittelu on vaikeaa.

Vastausten keskinäinen vertailu on vaikeaa myös vaihtoehtokysymyksissä, joissa annoin muun muassa valmiin luettelon erilaisia tekstejä ja tekstilajeja, josta vastaajat nimesivät, mihin he käännosmuistiohjelmaa käyttävät. Tällaisen luettelon ongelmana voi kuitenkin olla, että eri vastaajat luokittelevat tekstit eri tavoin. Käytetyt luokat ovat sen verran suuria ja kattavia, että esimerkiksi eri vastaajien käyttöohjeet tai sopimukset voivat olla käytännössä aivan erilaisia. Nämä vastausten luokittelu-, vertailu- ja yleistettävyysongelmat vaikuttavat vastausten analysointiin, ja palaankin niistä johtuviin ongelmiin vielä erikseen kunkin kysymyksen kohdalla.

5. Tutkimus käännosmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käytöstä ja koetuista hyödyistä

Seuraavassa raportoin saamiani tuloksia ja tekemääni tutkimusta. Lähetin kyselylomakkeeni yhteensä 53 kääntäjälle: SKTL:n asiatekstinkääntäjien postituslistalle, jossa oli 48 jäsentä kyselyn tekoajankohtana syksyllä 2003 sekä viidelle muulle kääntäjälle, jotka olin löytänyt yleisen kääntäjien keskustelupalstan kautta. Sain kyselyyni vastauksia kaiken kaikkiaan 20 kääntäjältä. Vastaajista yksi ei vastannut kriteerejäni itsenäisenä kääntäjänä toimimisesta. Kyseinen vastaaja ei vielä toiminut kääntäjänä vaan oli opiskelija ja oli vastannut kysymyksiin käännoskurssien harjoitustöiden pohjalta. Tutkimukseni kannalta oleellista oli, että vastaajilla olisi edes jonkin verran ammatillista käännoskokemusta ja että he vastaisivat kyselyyn työnsä pohjalta. Seuraavassa tarkastelen näin ollen 19 vastaajan vastauksia. Todelliseksi vastausprosentiksi muodostui 36 %.

Vastaajia kyselyssäni oli suhteellisen vähän enkä voi heidän vastaustensa perusteella esittää yleistäviä johtopäätöksiä ohjelmien käytöstä ja hyödyistä. Voin ainoastaan tarkastella erilaisia ohjelmien käyttötapoja ja nostaa esille uusia ajatuksia ja piirteitä käännosmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käytöstä ja hyödyistä itsenäisille kääntäjille. Toteutuneista vastaajista löytyi hyvin monenlaisia ohjelmien käyttäjiä, jotka tunsivat hyötyvänsä ohjelmista muutoinkin kuin lause-tason toistojen yhteydessä.

Vastaajista 13 käytti käännosmuistiohjelmaa ja heistä 5 käytti lisäksi termistönhallintaohjelmaa. 6 vastaajaa ei käyttänyt kyseisiä ohjelmia lainkaan. Tarkastelen ohjelmia käyttämättömien vastaajien vastauksia taustatietoja ja sanastotyötä käsittelevissä alaluvuissa yhdessä ohjelmia käyttävien vastaajien vastausten kanssa. Taustatiedoissa olen erottanut ohjelmia käyttämättömien vastaajien vastaukset taulukoissa omaksi sarakkeekseen vertailun helpottamiseksi.

Seuraavassa raportoin saamani tulokset sekä vertaan niitä aiempiin tutkimuksiin ja aiheesta julkaistuihin kirjoituksiin. Tarkastelen myös sitä, kuinka käännosprosessin muutokset näkyivät vastaajien ohjelmien käytössä ja kokemuksissa ohjelmista. Lisäksi vertailen vastaajien ohjelmien käyttötapoja keskenään. Pyrin ennen kaikkea nostamaan esiin vastauksissa ilmeneviä piirteitä, en niinkään laskeamaan, kuinka moni vastaaja kunkin vastauksen antoi.

5.1. Vastaajien taustatiedot

Taustatietokysymyksillä pyrin selvittämään, millaisista kääntäjistä on kyse ja miten esimerkiksi käännöstoimistoille kääntäminen vaikuttaa käännösmuistiohjelman käyttöön. Halusin nähdä, käyttävätkö vastaajat käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmia myös muihin kuin toisteisiin teknisiin teksteihin ja miten eri tekstilajit näkyvät ohjelmien käyttäjien ja ohjelmia käyttämättömien vastauksissa. Käännösmuistiohjelmaa käyttävien ja ohjelmia käyttämättömien vastaajien vastaukset olen koontanut taulukoissa eri sarakkeisiin.

Taustatiedoissa tiedustelin aluksi vastaajan sukupuolta (kysymys numero yksi). Käännösmuistiohjelmaa käyttävistä 13 vastaajasta kahdeksan oli naisia ja viisi miehiä, ohjelmia käyttämättömistä kuudesta vastaajasta neljä oli naisia ja kaksi miehiä. Kysymyksessä numero kaksi kysyin vastaajien ikää. Iältään ohjelmia käyttävät vastaajat vaihtelivat 27-vuotiaasta 74-vuotiaaseen, ohjelmia käyttämättömät 25-vuotiaasta 65-vuotiaaseen. Kysymykseen numero kolme, kuinka kauan he olivat toimineet kääntäjinä, käännösmuistiohjelmaa käyttävien vastaukset vaihtelivat juuri alalla aloittaneista (2–3 vuotta) jo pitkään alalla toimineisiin (yli 30 vuotta), samoin kuin ohjelmia käyttämättömien 3–30 vuoteen. Iän, sukupuolen ja alalla toimimisvuosien suhteen käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmaa käyttävissä ja käyttämättömissä vastaajissa ei ollut eroja.

Kysymyksessä numero neljä tiedustelin vastaajien kääntämiä kielipareja. Vastaajat nimesivät useita tavallisimpia kieliä työkielikseen. Seuraavaan taulukkoon olen koontanut heidän työkielensä. Olen lisäksi laskenut, kuinka moni vastaaja kunkin kielen mainitsi.

Taulukko 1. *Vastaajien työkielet.*

<i>työkieli</i>	<i>käännösmuistiohjelman käyttäjät (yht. 13)</i>	<i>ohjelmia käyttämättömät vastaajat (yht. 6)</i>
suomi	13	6
englanti	11	5
ruotsi	6	2
saksa	4	3
ranska	4	2
italia	2	1
tanska	2	-
norja	2	-
hollanti	1	-
venäjä	-	1
viro	-	1

Kaikki vastaajat ilmoittivat yhdeksi työkielekseen suomen. Kaikilla se ei kuitenkaan esiintynyt kaikissa kielipareissa. Yksi ohjelmia käyttävä vastaaja oli saksalainen, joka käänsi paitsi saksasta suomeen ja suomesta saksaan, myös ruotsista, norjasta ja tanskasta saksaan. Muutamalla vastaajalla ruotsi oli A-työkielenä suomen rinnalla. Esimerkiksi yksi vastaaja ilmoitti kääntävänsä englannista, saksasta ja ranskasta sekä suomeen että ruotsiin.

Työkielten suhteen ei ohjelmia käyttävien ja käyttämättömien vastauksissa ollut varsinaisia eroja. Ruotsi, englanti, saksa ja ranska olivat yleisimpiä työkieliä sekä ohjelmia käyttävien että käyttämättömien vastaajien keskuudessa. Italia, tanska, norja ja hollanti mainittiin yksittäisissä ohjelmia käyttävien vastauksissa. Venäjän ja viron puolestaan mainitsi kummankin yksi vastaaja, joka ei käyttänyt käännösmuistiohjelmia. Nykyiset käännösmuistiohjelmat tukevat myös venäjän ja viron kieliä, ainakin Trados ja Déjà Vu ilmoittavat niitä tukevansa, joten tämä ei ainakaan enää nykyisin voi olla syynä sille, etteivät kyseiset vastaajat käyttäneet käännösmuistiohjelmia.

Seuraavaksi kysymyksessä numero viisi kysyin erikoisalaa tai -aloja. Tässä käytin SKTL:n Internet-sivuilta löytyvää erikoisalaluetteloa, jonka voi olettaa olevan suurimmalle osalle vastaajista jo entuudestaan tuttu. Tässä luettelossa on omat puutteensa, kaikki mainitut alat eivät välttämättä ole suoranaisia erikoisaloja, kuten todistukset. Toisaalta käsitteellä erikoisala ei ole yksiselitteistä määritelmää. Sen katsotaan liittyvän erikoistietoon, joka liittyy yleensä työhön tai harrastukseen (Kalverkämper 1998, 1). Käyttämäni erikoisalalista ei myöskään ole täydellinen, joten annoin vastaajille mahdollisuuden lisätä siihen omat erikoisalansa. Nämä vastaajien itsensä lisäämät vaihtoehdot on lueteltu seuraavassa taulukossa viimeisinä, sisennettyinä. Suurin osa vastaajista nimesi useamman kuin yhden erikoisalan, seuraavassa taulukossa olen ottanut huomioon nämä kaikki maininnat.

Taulukko 2. Vastaajien erikoisalalat.

<i>erikoisala</i>	<i>käännösmuistiohjelman käyttäjät (yht. 13)</i>	<i>ohjelmia käyttämättömät vastaajat (yht. 6)</i>
tekniikka ja teollisuus	7	1
luonnontieteet ja lääketiede	5	1
mainonta ja markkinointi	4	1
kulttuuri	4	1
yhteiskunta	4	1
todistukset	4	1
EU-tekstit	3	-
lakiasiat	2	2
ATK ja tietotekniikka	2	-
rakentaminen ja arkkitehtuuri	2	-
ei erikoisalaa	1	2
pankki ja vakuutus	1	1
muu, mikä?		
koulutus	1	1
taide	1	-
kaunokirjallisuus	1	-
sähkötekniikka,	1	-
säätötekniikka		
liikenne	1	-
kauppa, talous	-	1
hallinto	-	1

Käännösmuistiohjelmiä käyttävien vastauksissa korostui yleisimpänä erikoisalana tekniikka ja teollisuus. Seuraavaksi yleisimmin mainittiin luonnontieteet ja lääketiede, EU-tekstit, todistukset, mainonta ja markkinointi, kulttuuri sekä yhteiskunta. Vastaajien itsensä lisäämänä erikoisalana mainittiin muun muassa taide.

Vastauksista tulee esiin, että tekniikka ja teollisuus korostuivat käännösmuistiohjelmiä käyttävien vastaajien erikoisalana, mikä olikin käännösmuistiohjelmita kirjoitettujen tutkimusten perusteella oletettavaa. Huomattavaa on kuitenkin, etteivät kaikki käännösmuistiohjelmiä käyttävät vastaajat maininneet erikoisalakseen lainkaan tekniikkaa ja teollisuutta.

Vastauksia tarkastellessa on muistettava, etteivät kaikki vastaajat käytä käännösmuistiohjelmaa kaikkiin erikoisaloihinsa tai kaikkiin käännöksiinsä. Esimerkiksi kaunokirjallisuuden erikoisalakseen maininnut kääntäjä ei käyttänyt käännösmuistia kaunokirjallisiin teksteihin vaan EU-teksteihin. Kysyinkin kyselylomakkeessani myöhemmin käännösmuistiohjelmien käytön kohdalla erikseen

tekstilajeja, joihin vastaajat ohjelmia käyttävät (ks. luku 5.2.3. *Käännösmuistiohjelman käyttökohteet*).

Ohjelmia käyttämättömien vastaajien erikoisalajat jakautuivat hyvin tasaisesti lähes kaikkiin luettelossa mainittuihin aloihin. Mikään erikoisala ei korostunut yli muiden. Toisaalta on muistettava, että vastaajia oli vain kuusi. Kaksi vastaajaa ilmoitti, ettei heillä ole erikoisalaa, kaksi ilmoitti erikoisalakseen lakiasiat ja muut erikoisalajat mainittiin kerran. Kukaan ohjelmia käyttämättömistä vastaajista ei maininnut erikoisalakseen ATK:ta ja tietotekniikkaa, EU-tekstejä tai rakentamista ja arkkitehtuuria. Tekniikka ja teollisuus sekä luonnontieteet ja lääketiede mainittiin yksittäisissä vastauksissa.

Tällaisessa luokittelussa eri erikoisaloihin on toki myös ongelmansa. Jokainen kääntäjä luokittelee itsensä omalla tavallaan, enkä voi tietää, ovatko vastaajat ajatelleet samanlaisia tekstejä esimerkiksi mainitessaan erikoisalakseen kulttuurin tai yhteiskunnan. Monet näistä erikoisaloista ovat niin kattavia, etteivät ne juurikaan sano mitään itse käännettävistä teksteistä. Oikeastaan jokainen näistä erikoisaloista sisältää erilaisia tekstejä. Esimerkiksi tekniikka ja teollisuus eivät kata pelkkiä käyttöohjeita, vaan myös muita tekstilajeja, kuten tuotekuvauksia tai esitteitä. Tästä syystä kysyinkin seuraavassa kysymyksessä numero kuusi tarkemmin, millaisia tekstejä vastaajat käänäsivät.

Kysyin vastaajien kääntämiä tekstejä kysymyksellä, johon olin laatinut valmiin luettelon. Tämän luettelon muokkasinkin Schmittin (1999a, 10) esittämästä yleisimmin käännettävien tekstilajien taulukosta, johon lisäsin Webbin (1998, 17) tutkimuksessaan esiin tuomia tekstilajeja, joihin käännösmuistiohjelma erityisesti soveltuu. Kääntämänsä tekstit vastaajat numeroivat yleisimmästä aloitusta. Alla olevassa taulukossa olen kuitenkin ottanut huomioon kaikki merkinnät välittämättä niiden numeroinnista. Vastaajien itsensä lisäämät tekstit on lueteltu viimeisinä, sisennettyinä.

Taulukko 3. *Vastaajien kääntämät tekstit.*

<i>käännettävät tekstit</i>	<i>käännösmuistiohjelman käyttäjät (yht. 13)</i>	<i>ohjelmia käyttämättömät vastaajat (yht. 6)</i>
mainostekstit, esitteet	9	2
käyttöohjeet	8	4
tekninen dokumentaatio	7	-
tieteelliset artikkelit	6	2
todistukset	6	2
lakitekstit	5	4
tuotekuvaukset	5	2
lääketieteelliset dokumentit	5	1
taloudelliset raportit (kuten vuosikertomukset)	4	3
sopimukset	3	4
liikekirjeet	3	3
ohjelmistot, online-ohjeet jne.	1	-
patenttitekstit	1	-
muut, mitkä?		
hengelliset, teologiset tekstit	1	-
taidenäyttelyiden katalogitekstit, muotoilutekstit	1	-
kaunokirjalliset tekstit	1	-
hallinnolliset asiakirjat	1	-

Käännösmuistiohjelmiä käyttävät vastaajat ilmoittivat kääntävänsä muun muassa mainostekstejä, esitteitä, käyttöohjeita, teknistä dokumentaatiota, tieteellisiä artikkeleja, todistuksia, tuotekuvauksia, lakitekstejä sekä lääketieteellisiä dokumentteja.

Ohjelmia käyttämättömät vastaajat mainitsivat yleisimmin käyttöohjeet, sopimukset, lakitekstit, liikekirjeet sekä taloudelliset raportit, kuten vuosikertomukset. Kukaan ohjelmia käyttämättömistä vastaajista ei maininnut teknistä dokumentaatiota, ohjelmistoja, online-ohjeita eikä patenttitekstejä.

Yleisesti käännösmuistiohjelmien ajatellaan soveltuvan etenkin teknisten tekstien, päivitysten ja muiden toisteisten tekstien kääntämiseen (ks. esimerkiksi Austermühl 2001, Webb 1998 tai Kaleva 1999). Oletettuna voidaankin pitää sitä, että käännösmuistiohjelmiä käyttävistä vastaajista useat mainitsivat kääntämiseen teksteiksi käyttöohjeet ja teknisen dokumentaation.

Toisaalta ohjelmia käyttämättömissä vastaajissa oli 4 vastaajaa (6:sta), jotka ilmoittivat kääntävänsä käyttöohjeita. Myös muut ohjelmia käyttämättömien vastaajien mainitsemat tekstilajit, kuten sopimukset, lakitekstit, liikekirjeet ja vuosikertomukset, ovat sellaisia tekstejä, joihin esimerkiksi Webb (1998, 17) toteaa käännösmuistiohjelmien nimenomaan soveltuvan.

Kuten luvussa 2.1.1. *Milloin käännösmuistiohjelman käyttö kannattaa?* toin esille, ei tekstilaji yksinään riitä perusteeksi sille, että käännösmuistiohjelman käytöstä olisi hyötyä. Myös käännettävien tekstien samankaltaisuus tai erilaisuus on merkittävä tekijä, samoin eri tekstilajien määrä. Samankin tekstilajin sisällä voi olla hyvin monenlaisia tekstejä, eikä niissä välttämättä esiinny kovinkaan paljon lausetason toistoa. Toisaalta käännettäviä samankaltaisia tekstejä ei ehkä ole määrällisesti niin paljoa, että niistä olisi hyötyä.

Vaikka tämä jako eri tekstilajeihin kertookin vastaajien kääntämistä teksteistä enemmän kuin pelkkä erikoisala, on tässä luettelossa yhä ongelmia. Eri tekstilajit voivat yhä sisältää monenlaisia tekstejä. En siis tiedä tarkalleen, millaisia nämä ohjelmia käyttämättömien vastaajien käyttöohjeet, vuosikertomukset ja sopimukset ovat, sisältävätkö ne esimerkiksi paljon toistoa, tulevatko ne aina samoilta asiakkailta tai ovatko ne muutoin hyvin samankaltaisia vai keskenään hyvinkin erilaisia. Yksi ongelma on myös itse luokittelu. Eri vastaajat voivat luokitella tekstit eri tavoin, esimerkiksi esitteisiin ja tuotekuvauksiin.

Käännösmuistiohjelmia käyttävien vastaajien kohdalla on lisäksi otettava huomioon, ettei tämä kysymys vielä kerro heistä käännösmuistiohjelman käyttäjinä, vaan ainoastaan kääntäjinä. Esitin kyselylomakkeessani tämän saman tekstiluettelon vielä käännösmuistiohjelmien käytöstä kysyessäni ja pyysin nimeämään ne tekstit, joihin vastaajat käännösmuistia käyttävät (ks. tarkemmin luku 5.2.3. *Käännösmuistiohjelman käyttökohteet*).

Kysymyksessä numero seitsemän kysyin, toimiiko vastaaja yksityisyrittäjänä vai freelancekääntäjänä. Käännösmuistiohjelmiä käyttävistä 13 vastaajasta kahdeksan toimi yksityisyrittäjänä ja viisi freelancekääntäjänä, ohjelmia käyttämättömistä kuudesta vastaajasta neljä toimi yksityisyrittäjänä ja kaksi freelancereina.

Kysymyksessä numero kahdeksan kysyin, minkä tyyppisiä asiakkaita vastaajilla pääasiassa on, eli kääntävätkö he pääasiassa käännöstoimistoille vai muille toimeksiantajille. En käyttänyt valmiita vastausvaihtoehtoja, vaikkakin nimesin jo kysymyksessäni muutamia vaihtoehtoja. Vastaajat luettelivat useimmiten useampia eri toimeksiantajia. Seuraavassa taulukossa olen ottanut huomioon kaikki maininnat. Yksi ohjelmia käyttämätön vastaaja ei halunnut vastata kysymykseen.

Taulukko 4. Vastaajien toimeksiantajat.

<i>toimeksiantajat</i>	<i>käännösmuistiohjelman käyttäjät (yht. 13)</i>	<i>ohjelmia käyttämättömät vastaajat (yht. 5)</i>
käännöstoimistoja	8	5
yrityksiä	8	2
yksityishenkilöitä	5	1
tutkimuslaitoksia	2	-
EU:n toimielimiä	2	-
yliopistoja	2	-
valtionhallinto, viranomaisia	1	2
taidemuseoita	1	-
kustantamoja	1	-
järjestöjä	1	-
asianajotoimistoja	-	1

Käännöstoimistot korostuivat toimeksiantajina sekä käännösmuistiohjelmiä käyttävien vastaajien että ohjelmia käyttämättömien vastaajien vastauksissa. Käännöstoimistojen rooli toimeksiantajana on lähinnä sen vuoksi mielenkiintoinen, että toimistot usein pitävät käännösmuistiohjelmien käyttöä edellytyksenä toimeksiantojen saamiselle. Käännösmuistiohjelmiä käyttävien vastaajien toimeksiantajat eivät kuitenkaan koostuneet yksinomaan käännöstoimistoista, vaan he käänsivät myös lukuisille muille toimeksiantajille. Toisaalta on huomattavaa, että käännösmuistiohjelmaa käyttävissä vastaajissa oli myös sellaisia, jotka eivät maininneet käännöstoimistoja toimeksiantajakseen lainkaan.

Muita mainittuja toimeksiantajia olivat yritykset, yksityishenkilöt, valtionhallinto ja viranomaiset, tutkimuslaitokset, EU:n toimielimet, taidemuseot, kustantamot, yliopistot, järjestöt ja asianajotoimistot.

5.2. Käännösmuistiohjelmien käyttö

Kysymyslomakkeeni toisessa osiossa kysyin käännösmuistiohjelmiä koskevia kysymyksiä. Kysymyksessä numero yhdeksän tiedustelin, onko vastaajalla käytössään käännösmuistiohjelma. 19 vastaajasta 13 ilmoitti käyttävänsä käännösmuistiohjelmaa ja kuusi ei. Ohjelmia käyttämättömiltä vastaajilta kysyin, ovatko he koskaan harkinneet ohjelman hankkimista ja mikseivät ole ohjelmaa hankkineet. Kaksi vastaajaa ei vastannut kyseisiin kysymyksiin lainkaan. Kolme vastaajaa oli harkinnut ohjelman hankkimista, yksi ei. Ohjelman hankkimista harkinneista yksi vastasi haluavansa ensin selvittää kurssin avulla, olisiko siitä hänelle hyötyä. Toinen vastaaja totesi, että ohjelman hinta on tuntunut liian kalliilta

hyötyyn nähden. Kolmas vastaaja ei perustellut, miksei ollut ohjelmaa hankkinut.

Vastaajat eivät kuitenkaan tuoneet esille sellaisia seikkoja, kuten alentuneet käännöspalkkiot käännösmuistiohjelmiä käytettäessä tai variaation väheneminen. Nämä olivat yleisimpiä syitä, mikseivät esimerkiksi Fulfordin (2001) kyselyyn vastanneet kääntäjät käyttäneet käännösmuistiohjelmaa.

Vastaaja, joka ei ollut harkinnut ohjelman ostoa, perusteli päätöstään sillä, ettei katsonut ohjelmasta olevan kovinkaan suurta hyötyä toisissaan. Tämä kyseinen vastaaja ilmoitti pääasialliseksi toimeksiantajakseen käännoistoimistot, erikoisalaa hänellä ei ollut, kääntämikseen teksteiksi hän luetteli lakitekstit, sopimukset ja käyttöohjeet. Edeltävissä tutkimuksissa ja käännösmuistiohjelmita kirjoitetussa kirjallisuudessa on käännösmuistiohjelmien käyttöä pidetty kannattavana käännettäessä muun muassa juuri käyttöohjeita, lakitekstejä ja sopimuksia. Tästä huolimatta kyseinen vastaaja ei tuntenut käännösmuistiohjelman hankinnan kannattavan omalla kohdallaan. Kuten käännösmuistiohjelmien kohdalla luvussa 2.1.2. *Milloin käännösmuistiohjelman käyttö kannattaa?* totesin, vaikuttaa muun muassa töiden toisteisuus siihen, kannattaako ohjelmaa hankkia ja käyttää. Todellisia ajan ja rahan säästöjä niiden avulla saavutetaan vasta kun muistissa on paljon materiaalia ja teksteissä on paljon toistuvia osioita. Samoin säästöistä voi puhua päivitysten kohdalla. Tässä kyseisessä tapauksessa en voi tietää, kuinka toisteisia tai keskenään samankaltaisia vastaajan työt olivat.

5.2.1. Käytetyt käännösmuistiohjelmat

Käännösmuistiohjelmaa käyttäviltä vastaajilta tiedustelin heidän käyttämäänsä ohjelmaa. Seuraavaan taulukkoon olen koonnut nämä vastaajien käyttämät käännösmuistiohjelmat. Yksi vastaaja käytti kahta eri ohjelmaa, sekä SDLX- että Foreign Desk -ohjelmia. Esitän taulukossa nämä samalla rivillä, koska kyseisiä ohjelmia eivät vastaajista muut käyttäneet. Muut vastaajat käyttivät vain yhtä ohjelmaa.

Taulukko 5. *Vastaajien käyttämät käännösmuistiohjelmat.*

<i>käännösmuistiohjelma</i>	<i>ohjelman käyttäjät (yht. 13)</i>
WordFast	7
Trados	3
Déjà Vu	2
SDLX / Foreign Desk	1

Selvästi eniten vastaajat käyttivät WordFastia (seitsemän vastaajaa 13:sta), joka on näistä mainituista ohjelmista edullisin, muttei yleisesti ottaen, etenkin toimistoissa, niinkään suosittu. Markkinoiden suosituinta ohjelmaa Tradosia käytti 13 vastaajasta kolme. Déjà Vu:n käyttäjiä oli kaksi. Lisäksi yksi vastaaja käytti

sekä SDLX- että Foreign Desk -ohjelmia. (Ks. tarkemmin eri ohjelmista luku 2.1.3. *Erilaisia käännösmuistiohjelmia.*)

Seuraavassa taulukossa olen verrannut vastaajien käyttämiä ohjelmia heidän ilmoittamiinsa toimeksiantajiin.

Taulukko 6. *Vastaajien käyttämät käännösmuistiohjelmat ja toimeksiantajat.*

<i>Toimeksiantajat (kuinka moni kaikkiaan 13 vastaajasta nimesi kyseisen toimeksiantajan)</i>	<i>WordFast (käyttäjiä yht. 7)</i>	<i>Trados (käyttäjiä yht. 3)</i>	<i>Déjà Vu (käyttäjiä yht. 2)</i>	<i>SDLX / Foreign Desk (käyttäjiä yht. 1)</i>
käännöstoimistot (8)	3	3	1	1
yrietykset (8)	4	1	2	1
yksityishenkilöt (5)	2	2	1	-
tutkimuslaitokset (2)	1	-	1	-
EU (2)	2	-	-	-
taidemuseot (1)	1	-	-	-
kustantamot (1)	1	-	-	-
valtio (1)	-	-	1	-
yliopistot (2)	1	-	1	-
järjestöt (1)	-	-	1	-

Kaikki Tradosia käyttävät vastaajat nimesivät yhdeksi toimeksiantajakseen käännöstoimistot, samoin nimesi sekä SDLX- että Foreign Desk -ohjelmia käyttänyt vastaaja. Trados onkin toimistoissa suosituin käännösmuistiohjelma ja usein toimistot edellyttävät juuri Tradosin hankkimista alihankkijoiltaan. Kaksi kolmesta Tradosin käyttäjästä ilmoitti hankkineensa ohjelman toimiston sitä edellyttäessä. Sen sijaan WordFastin, joka ei ole niin yleisesti käytössä käännöstoimistoissa, seitsemästä käyttäjästä vain kolme nimesi käännöstoimistot toimeksiantajakseen.

Tässä vertailussa on kuitenkin otettava huomioon se, etteivät kaikki vastaajat välttämättä käytä käännösmuistiohjelmaa kaikkien toimeksiantajiensa töihin. Esimerkiksi kustantamot toimeksiantajakseen nimennyt WordFastin käyttäjä ei käyttänyt muistia kaunokirjallisuuden kääntämiseen vaan EU-teksteihin.

Kysymyksessä numero kymmenen kysyin, missä vastaajat ovat oppineet käyttämään käännösmuistiohjelmaa. Tässä kysymyksessä käytin valmiita vastausvaihtoehtoja, jotka otin Elon (2001) tutkimuksesta. Vastaajat merkitsivät monesti useampia kuin yhden vaihtoehdon, seuraavassa taulukossa olen ottanut huomioon kaikki merkinnät.

Taulukko 7. Missä vastaajat ovat oppineet käyttämään käännosmuistiohjelmää?

<i>Missä oppinut?</i>	<i>vastaajat (yht. 13)</i>
omatoimisesti	7
käännosmuistikoulutuksessa	6
käännostoimistossa työskennellessä	3
opiskeluaikana kurssilla	1

Vastaajat olivat oppineet käyttämään käännosmuistiohjelmää eniten omatoimisesti (seitsemän vastaajaa 13:sta), seuraavaksi eniten käännosmuistikoulutuksessa (kuusi vastaajaa), käännostoimistossa työskennellessä (kolme vastaajaa) sekä yksi vastaaja opiskeluaikana kurssilla.

Omatoiminen oppiminen oli yleistä, mikä ei sinänsä ole yllättävää, koska kyse on freelancekääntäjistä. Omatoiminen ohjelman käytön opettelu oli yleistä myös Elon (2001) tutkimuksessa, jossa sen ilmoitti oppimistavakseen 37 % vastaajista. (Ks. tarkemmin Elon tutkimuksesta luvusta 4.1. *Tutkimuksen tausta ja aiemmat tutkimukset.*) Kuitenkin käännosmuistiohjelmien käytöstä puhuttaessa on aiemmissa tutkimuksissa pidetty hyvinkin tärkeänä niiden oikeanlaista käyttöä ja käyttökoulutusta. Esimerkiksi Kalevan (1999) tutkimuksessa käyttökoulutus mainittiin tärkeimpänä tekijänä, joka määrää sen, kuinka tehokkaasti käännosmuistiohjelmää käytetään. Tähän tulokseen voi toki vaikuttaa myös se seikka, että Kalevan tutkittavat olivat pääasiassa toimistoja, joissa käyttökoulutuksen rooli korostuu jo senkin vuoksi, että monen kääntäjän on kyettävä käyttämään samaa muistia, eivätkä käyttötavat voi täten vaihdella kovin suuresti.

Seuraavassa taulukossa olen verrannut vastaajien käyttämiä ohjelmia ja sitä, missä he ovat niitä oppineet käyttämään.

Taulukko 8. Missä vastaajat oppineet käyttämään ohjelmia ja mitä ohjelmaa?

<i>Missä oppinut? (kuinka moni 13 vastaajasta nimesi kyseisen oppimipaikan)</i>	<i>WordFast (käyttäjiä yht. 7)</i>	<i>Trados (käyttäjiä yht. 3)</i>	<i>Déjà Vu (käyttäjiä yht. 2)</i>	<i>SDLX / Foreign Desk käyttäjiä yht. 1)</i>
omatoimisesti (7)	3	2	2	-
käännosmuisti- koulutuksessa (6)	6	-	-	-
käännostoimistossa työskennellessä (3)	-	2	-	1
opiskeluaikana kurssilla (1)	-	1	-	-

Tradosin kolmesta käyttäjästä kaksi mainitsi yhdeksi oppimispaikakseen käännöstoimiston. Samoin SDLX- ja Foreign Desk -ohjelmien käyttäjä oli oppinut käyttämään niitä käännöstoimistossa. Sen sijaan WordFastin seitsemästä käyttäjästä kuusi oli osallistunut käännösmuistikoulutukseen ja kolme mainitsi omatoimisen opettelun. Déjà Vu:n kaksi käyttäjää olivat molemmat oppineet käyttämään sitä omatoimisesti. Osa käännöstoimistossa tai kurssilla ohjelmaa käyttämään oppineista oli opetellut lisäksi omatoimisesti ohjelman käyttöä.

5.2.2. Käännösmuistiohjelman hankinnan syyt

Kysymyksessä numero 11 kysyin, miksi vastaajat ovat hankkineet ohjelman. En antanut valmiita vastausvaihtoehtoja, koska en halunnut rajoittaa vastaajia pitämään niissä. Seuraavassa luettelossa näkyvät vastauksissa esiintyneet syyt tiivistettyinä. Näiden perässä sulussa oleva luku kertoo, kuinka moni 13 vastaajasta kyseisen syyn mainitsi.

Miksi olet hankkinut käännösmuistiohjelman? (vastaajia yht. 13)

- helpottamaan teksteissä, joissa on paljon toistoa tai jotka ovat samankaltaisia (6 vastaajaa)
- helpottamaan ja nopeuttamaan työtä (5)
- toimistot edellyttävät käännösmuistiohjelman käyttöä (3)
- auttamaan pitämään terminologiaa hallussa (2)
- yhtenäistämään tekstiä (2)
- kollegan suosituksesta (2)
- uteliaisuudesta (2)

Käännösmuistiohjelman käytön syiksi useissa vastauksissa mainittiin sen nopeuttavan ja helpottavan työtä. Muun muassa liikekirjeitä, käyttöohjeita, sopimuksia ja lääketieteellisiä dokumentteja käännösmuistiohjelman avulla kääntävä vastaaja ilmoitti hankkineensa käännösmuistiohjelman nopeuttamaan ja yhdenmukaistamaan samantyyppisten tekstien kääntämistä.

Työn nopeutumiseen ja helpottumiseen liittyen mainittiin toistot ja samankaltaiset tekstit. Tämä näkyi esimerkiksi EU-tekstejä kääntävän vastaajan vastauksessa. Käännösmuistiohjelman avulla kääntämikseen teksteiksi hän mainitsi taloudelliset raportit (kuten vuosikertomukset), lakitekstit, mainostekstit ja esitteet sekä hallinnolliset asiakirjat. Syyksi käännösmuistiohjelman hankkimiselle hän ilmoitti kääntävänsä niin paljon samoja teemoja käsitteleviä asiakirjoja, että hyötyi konkreettisesti aiemmista käännöksistään.

Esimerkiksi Austermyhl (2001, 134) mainitsee käännösmuistiohjelmien käytön syiksi ajalliset ja rahalliset säästöt. Webb (1998) taas puolestaan on tutkinut

käännösmuistiohjelmilla saavutettavia taloudellisia hyötyjä. Näistä tekijöistä mainittiin nopeutunut kääntämisen muutamassa vastauksessa, mutta rahallisia säästöjä ei maininnut kukaan vastaajista. Säästöjen merkitys korostuu pikemmin toimistojen hankkiessa ohjelman, koska säästöjä saadakseen täytyisi itsenäisen kääntäjän muistien olla todella suuria ja käännettävien tekstien hyvin samankaltaisia. Itsenäisten kääntäjien saavuttamiin säästöihin vaikuttaa lisäksi toimistojen maksukäytännöt. (Ks. esimerkki toimistojen maksukäytännöistä luvusta 2.1.2. *Miten käännösmuistiohjelma auttaa kääntäjää?*)

Toimiston vaatimusten vuoksi käännösmuistiohjelman oli hankkinut 13 vastaajasta kolme. Heistä kaksi käytti Tradosia ja yksi SDLX- ja Foreign Desk -ohjelmia. Eräs käännösmuistiohjelman avulla muun muassa teknistä dokumentaatiota, käyttöohjeita ja lääketieteellisiä dokumentteja kääntävä vastaaja lisäsi, ettei tällaisissa käännöksissä enää pärjää ilman käännösmuistiohjelmaa.

Nopeutuneen kääntämisen, toistojen ja käännoistoimistojen vaatimusten lisäksi mainittiin käännösmuistiohjelmien käytön syiksi tekstin yhtenäisyyden tavoittelu sekä termistön hallussapito. Myös Austermühl (2001, 134) mainitsee tyylin ja termistön yhtenäisyyden tavoittelun käännösmuistiohjelmien käytön syiksi. Tekstin yhtenäisyydellä tarkoitettiin lähinnä rakenteiden yhtenäisyyttä tai kuten se eräässä vastauksessa ilmaistiin ”käännöslaadun yhtenäisyyttä”.

Termien hallussapidon mainitsi yhteensä kaksi vastaajaa. Seuraavassa esimerkissä on teknisiä tekstejä käännösmuistiohjelmien avulla kääntävän vastaajan vastaus.

– – sain suuren käännoistoimeksiannon, jossa oli paljon toistoa ja runsaasti uutta teknistä terminologiaa, joka toistui tekstissä jatkuvasti, päätin investoida Tradosiin siinä toivossa, että se helpottaisi työtä. Niin kuin helpottikin!

*KM-TH-1*³

Taidetekstien kääntämiseen muistia käyttävä vastaaja puolestaan totesi hankkineensa ohjelman ”siinä toivossa, että se auttaisi pitämään terminologiaa hallussa”.

Termien hallussapidon vuoksi ohjelman hankkineista vastaajista toinen ei käyttänyt lainkaan ja toinen vain hyvin satunnaisesti termistönhallintaohjelmaa. Näin ollen heidän kokemansa hyödyt perustuivat pelkän käännösmuistiohjelman käyttöön. Huomattavaa termistön yhtenäisyyden tavoittelussa käännösmuistiohjelman avulla on kuitenkin se, ettei ohjelma löydä yksittäisten sanojen vastavuuksia automaattisesti, ainoastaan suurempien lausetason kokonaisuuksien

³ Vastaajat on numeroitu juoksevasti eri ohjelmien käyttäjäryhmien sisällä. Eri ohjelmien käyttäjät olen ryhmitellyt seuraavasti:

KM tarkoittaa käännösmuistiohjelman käyttäjää, esimerkiksi *KM-1*, *KM-2* jne.

KM-TH tarkoittaa sekä käännösmuisti- että termistönhallintaohjelmien käyttäjää, esimerkiksi *KM-TH-1*, *KM-TH-2* jne.

0 tarkoittaa ohjelmia käyttämätöntä vastaajaa, esimerkiksi *0-1*, *0-2* jne.

toistot. (Ks. tarkemmin luku 2.1.2. *Miten käännösmuistiohjelma auttaa kääntäjää?*)

Seuraavassa kysymyksessä numero 12 kysyin, saavatko vastaajat käyttöönsä muisteja asiakkailtaan. Kysymykseen vastattiin sanallisesti, joten vastauksissa käytettiin eri sanamuotoja. Seuraavaan taulukkoon olen koonnut vastaukset.

Taulukko 9. *Käännösmuistien saanti asiakkailta.*

<i>Saako muisteja asiakkailta?</i>	<i>vastaajat (yht. 13)</i>
kyllä	7
ei	6

13 vastaajasta kuusi ei saanut käännösmuisteja lainkaan asiakkailtaan. Kolme vastaajaa sai vain harvoin tai hyvin harvoin (esimerkiksi yksi vastaaja ilmoitti saaneensa 2 kertaa 2½ vuodessa), yksi vastaaja sai toisinaan ja vain kolme vastaajaa ilmoitti saavansa muisteja asiakkailtaan säännöllisesti. Yksi näistä kolmesta muisteja säännöllisesti saavasta vastaajasta totesi myös saavansa isoissa projekteissa muiden kääntäjien muistipaloja käyttöönsä ja antavansa puolestaan omia muistipalojaan heidän käyttöönsä.

Säännöllisesti muisteja saavien kolmen vastaajan pääasiallinen toimeksiantaja oli kaikilla käännöstoimisto. Kaksi heistä käytti Tradosia ja yksi SDLX- ja Foreign Desk -ohjelmia. He kaikki olivat oppineet ainakin osaksi käyttämään käännösmuistiohjelmia käännöstoimistossa työskennellessään ja hankkineet käännösmuistiohjelman toimiston edellyttäessä sitä.

Suuri osa vastaajista joko ei saanut muisteja lainkaan käyttöönsä tai vain hyvin harvoin. Toisin sanoen he käyttivät käännösmuistiohjelmaa toimien vain itse kokoamiensa muistien varassa. Tässä tapauksessa heidän saavuttamansa hyödyt riippuvat täysin heidän itsensä tekemistä töistä ja asiakaskunnan rakenteesta. Jos asiakaskunta on hyvin hajanainen tai he tekevät monia erityyppisiä käännöstöitä, eikä teksteissä esiinny huomattavasti toistoa, voi muisteista saatavien vastineiden määrä jäädä pieneksi. Saataessa muisteja käyttöön käännöstoimistoilta on useimmiten käytössä huomattavasti enemmän materiaalia ja näin vastaavuuksien todennäköisyyskin on suurempi. Toisaalta taas itsenäisen kääntäjän saavuttamat rahalliset hyödyt ovat riippuvaisia toimiston käyttämästä palkiomallista, kuten jo edellä mainitsin.

5.2.3. Käännösmuistiohjelman käyttökohteet

Kysymyksessä numero 13 kysyin, kuinka suureen osaan käännöksistään vastaajat käännösmuistiohjelmaa käyttävät. Annoin vastaajille valmiit vastausvaihtoehdot, prosenttiosuudet kaikista kääntämistään teksteistä. Käytin jaottelua 20 % välein. Tämä jaottelu on sama kuin Dennettin (1995) tutkimuksessaan käyttämä jaottelu, johon olen lisännyt vielä avoimen vastausvaihtoehdon, jos prosenttiosuuden arviointi tuntuu liian hankalalta. Dennettin käyttämä jaottelu tuntui

tarpeeksi tarkalta omiin tarkoituksiini. Seuraavassa taulukossa olen koonnut vastaajien antamat vastaukset.

Taulukko 10. *Kuinka suureen osaan käänöksistään vastaajat käyttivät käänösmuistiohjelmää?*

<i>osuus käänöksistä</i>	<i>vastaajat (yht. 13)</i>
alle 20 %	3
20–40 %	1
40–60 %	1
60–80 %	-
80–100 %	8

13 vastaajasta kolme käytti käänösmuistiohjelmää alle 20 % kaikista käänöksistä. 20–40 % käänöksistä muistia käytti yksi vastaaja, samoin 40–60 % käänöksistä käytti yksi vastaaja, ja loput kahdeksan vastaajaa käyttivät käänösmuistia oikeastaan kaikkiin käänöksisiinsä eli 80–100 % käänöksistä. Yksi alle 20 % käänöksistä käänösmuistiohjelmää käyttävistä vastaajista kommentoi käyttävänsä muistia määrällisesti alle 20 % kaikista toimeksiannoista, mutta tekevänsä muistin kanssa töistään juuri suurimmat työt, joten työmäärä voi olla enemmän kuin 20 %.

Vaikka käänösmuistiohjelmissä puhuttaessa yleensä pidetäänkin tärkeänä pohtia sitä, mihin teksteihin käänösmuistiohjelmää kannattaa käyttää ja mihin ei (ks. tarkemmin luku 2.1.1. *Milloin käänösmuistiohjelman käyttö kannattaa?*), käytti vastaajista suuri osa (8 vastaajaa 13:sta) käänösmuistia lähes kaikkiin käänöksisiinsä (80–100 %). He käyttivätkin muistia kaiken tyyppisiin käänöksisiin. Tästä huolimatta tunsivat he hyötyvänsä niiden käytöstä. Syynä käänösmuistiohjelman käytölle kaikkiin käänöksisiin voi toki olla myös muistin kokoaminen. Eräs vastaajista huomauttikin olevansa vasta rakentamassa muistia ja käyttävänsä käänösmuistiohjelmää sen vuoksi kaikkeen.

Kysymyksessä numero 14 kysyin, käyttävätkö vastaajat käänösmuistiohjelmää myös sellaisiin teksteihin, joissa asiakas ei edellytä sen käyttöä. Tiedustelin asiaa kysymyksellä, johon vastattiin sanallisesti ja jossa näin ollen oli mahdollista myös kommentoida vastaustaan. Kaikki 13 vastaajaa käyttivät käänösmuistiohjelmää, vaikkei sen käyttöä olisikaan edellytetty. Sain lisäksi muutamalta vastaajalta kommentin, ettei kukaan asiakas ainakaan tähän mennessä ole edellyttänyt muistin käyttöä. (Kysely toteutettiin syksyllä 2003.) Eräs vastaaja epäili myös, ettei asiakas aina edes tiedä hänen käyttävän käänösmuistiohjelmää, eikä hän itse halua mainostaa ohjelman käyttöä, koska siitä tulee helposti riitaa (asiakas vaatii alennuksia tai muistia itselleen).

Seuraavaksi kysyin, millaisiin teksteihin vastaajat käänösmuistiohjelmää käyttävät (kysymys numero 15). Annoin vastaajille valmiin listan vastausvaihtoehtoja. Käytin tässä kysymyksessä samaa listaa kuin kysymyksessä numero kuusi, *Millaisia tekstejä käänät eniten?* Vastaajien oli mahdollista valita useam-

pia vaihtoehtoja ja pyysin heitä numeroimaan vastauksensa usein toistuvimmasta aloittaen. Seuraavassa taulukossa olen ottanut huomioon kaikki merkinnät.

Eräs vastaaja ei ollut rastittanut vaihtoehtoja lainkaan, vaan kommentoi käyttävänsä ohjelmaa kaikkiin käännöksiinsä. Katsoin hänen kääntämänsä tekstit kysymyksestä numero kuusi ja lisäsin sen perusteella hänen vastauksensa seuraavaan taulukkoon. Eräs vastaaja kommentoi käyttävänsä ohjelmaa vain hyvin satunnaisesti, eikä ollut rastittanut mitään vaihtoehtoja. Tämän vuoksi seuraavassa taulukossa on otettu huomioon vain 12 vastaajan vastaukset.

Taulukko 11. *Käännösmuistiohjelman käyttökohteet.*

<i>käännettävät tekstit</i>	<i>vastaajat (yht.12)</i>
käyttöohjeet	8
tekninen dokumentaatio	7
mainostekstit, esitteet	5
tuotekuvaukset	4
lääketieteelliset dokumentit	4
sopimukset	3
todistukset	3
lakitekstit	2
tieteelliset artikkelit	2
taloudelliset raportit (kuten vuosikertomukset)	2
liikekirjeet	1
ohjelmistot, online-ohjeet jne.	1
patenttitekstit	-
muut, mitkä?	
www-sivujen ja pitkien raporttien päivytykset ja muutokset	1
taidenäyttelyiden katalogitekstit, muotoilutekstit	1
hallinnolliset asiakirjat	1

Vastauksissa tuli esille käännösmuistiohjelmista kirjoitettujen artikkeleiden ja tutkimusten valossa tuttuja käyttökohteita, kuten käyttöohjeet (kahdeksan vastaajaa 12:sta), tekninen dokumentaatio (seitsemän vastaajaa), lääketieteelliset dokumentit (neljä vastaajaa), lakitekstit (kaksi vastaajaa), taloudelliset raportit kuten vuosikertomukset (kaksi vastaajaa), ohjelmistot ja online-ohjeet (yksi vastaaja). Lisäksi vastaajat olivat itse lisänneet listaan muun muassa hallinnolliset asiakirjat, www-sivujen ja pitkien raporttien päivytykset sekä muutokset. Myös muita käyttökohteita mainittiin, kuten mainostekstit ja esitteet, tuotekuvaukset, sopimukset, liikekirjeet, taidenäyttelyiden katalogitekstit ja muotoilutekstit. Lisäksi yksi vastaaja kommentoi käyttäneensä käännösmuistiohjelmaa parissa tietokirjatyypissä kirjassa, koska se tuntui ”turvalliselta”.

Vastaajat käyttivät käännösmuistiohjelmaa hyvin monenlaisiin teksteihin. Kuitenkin kirjallisuudessa on yleensä annettu aika yksipuolinen kuva siitä, millaisiin teksteihin käännösmuistiohjelmat sopivat. Käännösmuistiohjelmilla käännettäviksi soveltuviksi tekstilajeiksi mainitaan yleensä tekniset tekstit, etenkin käyttöohjeet sekä päivitykset.

12 käännösmuistiohjelmaa käyttävästä vastaajasta jopa viisi ilmoitti käyttävänsä käännösmuistiohjelmaa mainosteksteihin ja esitteisiin. Näiden ei yleensä ole oletettu soveltuvan kovinkaan hyvin käännösmuistiohjelmilla käännettäviksi. Esimerkiksi Kaleva (1999) mainitsee juuri mainostekstit esimerkiksi teksteistä, joihin käännösmuistiohjelmat soveltuvat huonosti. Lisäksi yksi vastaaja mainitsi taidetekstit yhdeksi käännösmuistiohjelman käyttökohteekseen. Tähänkään käännösmuistiohjelmaa ei yleensä ole totuttu yhdistämään. Kuitenkin on huomattava, että kuten jo aiemmin taustatietojen kohdalla tästä samaisesta tekstiluettelosta mainitsin, voivat eri tekstit pitää sisällään kovin monenlaisia tekstejä. En siis voi tietää tämän kysymyksen perusteella, kuinka paljon toistoa kunkin vastaajan teksteissä on ja millaisia nämä kyseiset mainostekstit tai esitteet ovat.

5.2.4. Käännösmuistiohjelman hyödyt

Kysymyksessä numero 16 kysyin tarkemmin, millaisissa teksteissä vastaajat kokevat käännösmuistiohjelmasta olevan hyötyä. En antanut vastaajille valmista luetteloa, vaan pyysin vastaamaan sanallisesti. Seuraavaan luetteloon olen koonnut saamani vastaukset. Vastaajat nimesivät useimmiten useampia kuin yhden piirteen, seuraavassa olen ottanut huomioon kaikki maininnat. Vastausten perässä näkyy sulkeissa, kuinka moni 13 vastaajasta kyseisen piirteen mainitsi.

Millaisissa teksteissä käännösmuistiohjelmasta on eniten hyötyä? Mitä piirteitä teksteissä on? (vastaajia yht. 13)

- teksteissä, joissa on toistoa (9 vastaajaa)
- samankaltaisissa, kaavamaisissa teksteissä (6)
- samalta asiakkaalta tulevissa teksteissä (4)
- päivityksissä ja muutoksissa (4)
- teksteissä, joissa termien on oltava tarkkoja ja ne toistuvat paljon (3)
- luetteloissa ja taulukoissa (1)

Eniten vastauksissa viitattiin toistoihin. Ne mainittiin yhteensä yhdeksässä vastauksessa. Esimerkiksi seuraavassa teknisiä tekstejä kääntävän vastaajan vastauksessa:

teksteissä, joissa on toistoa tai toistuvia rakenteita, kuten käyttöohjeissa

KM-TH-2

Käännösmuistiohjelmien hyödyt toisteisissa ja samankaltaisissa teksteissä tulivat esiin muun muassa käännösmuistia EU-teksteihin käyttävien kääntäjien vastauksissa. He käänsivät käännösmuistiohjelman avulla pääasiassa taloudellisia raportteja, kuten vuosikertomuksia sekä lakitekstejä ja hallinnollisia asiakirjoja. Seuraava esimerkki on toisen EU-tekstejä kääntävän vastaajan vastauksesta:

Esimerkiksi valtioneuvoston päätökset, joissa on yleensä paljon sitaatteja Rooman sopimuksesta.

KM-TH-3

Käännösmuistiohjelman hyödyllisyys samankaltaisissa teksteissä näkyi muun muassa käännösmuistiohjelmaa liikekirjeiden, sopimusten ja todistusten kääntämiseen käyttävän vastaajan vastauksessa. Hän totesi käännösmuistiohjelman hyödyttävän sopimus- ja liikekirjekäännöksissä, koska niissä on kiinteitä vakiofraaseja.

Edeltävissä tutkimuksissa käännösmuistiohjelmien on nähty soveltuvan teksteihin, joita voidaan käyttää myöhemmin uudelleen tai joissa esiintyy toistoa, samoin kuin päivityksiin ja tekstien uusiin versioihin (ks. esimerkiksi Webb 1998 tai Dennett 1995). Tutkimukseeni vastanneista yhteensä neljä mainitsi päivitykset, samoin samoilta asiakkailta tulevat tekstit mainitsi neljä vastaajaa. Seuraavassa käännöstoimistoille kääntävän ja muisteja saavan vastaajan vastauksessa tulevat esiin lähes kaikki Dennettin (1995) ja Webbin (1998) mainitsemat piirteet, joissa käännösmuistiohjelma on hyötyä.

käyttöohjeet ja tekninen dokumentaatio, jossa termien on oltava tarkkoja ja toistoa on paljon, ja samalta asiakkaalta tulee usein päivityksiä tai muita samanlaisia tekstejä.

KM-1

Toistojen ja päivitysten lisäksi mainittiin yhteensä kolmessa vastauksessa termien hallussapito syyksi käyttää käännösmuistia. Tämä näkyy muun muassa seuraavassa vastauksessa:

Itse koen ohjelmasta olevan suurta hyötyä myös missä tahansa käänöksessä, jossa on runsaasti itselleni vierasta tai vaikeaa terminologiaa: ilman käänösmuistia minun olisi vaikea muistaa joka termin suomenkielistä vastinetta ja meidän niissä ehkä sekaisinkin, mutta nyt kerran haettu termi on aina helposti saatavilla.

KM-TH-1

Myös vanhan asiakkaan uudet tekstit mainittiin samassa vastauksessa:

Samaten suurta apua käänösmuistiohjelmasta on silloin, kun vanha asiakas ottaa uudelleen yhteyttä monen kuukauden kuluttua ja pyytää kääntämään lisäosia aiempaan käänökseen: jos vanhassa tekstissä oli vaikka vain yksikin outo termi, joka nyt toistuu, on helpottavaa kun käänösmuisti löytää sen heti ilman, että minun täytyy alkaa selata kuukausien takaisia käänöksiäni.

KM-TH-1

Taidetekstien kääntämiseen käänösmuistiohjelmaa käyttävä vastaaja toteaa alla olevassa vastauksessaan, ettei hyödy ohjelman käytöstä paljonkaan toistojen vuoksi. Hän toteaa jo aiemmassa vastauksessaan hankkineensa käänösmuistiohjelman auttamaan termistön hallussapidossa. Kysymykseen, millaisissa teksteissä käänösmuistiohjelmasta on hyötyä, hän vastasi seuraavasti:

Minun erikoistapauksessani lähes yksinomaan vakioteksteissä, kuten lehdistötiedotteissa – – käänösmuisti määritelmällisesti on hyödyksi teksteissä, joissa on riittävästi toistoa, mutta sitähän ei taidetekstien kohdalla mainittavammin ole.

KM-2

Yhdessä vastauksessa mainittiin luettelot ja taulukot teksteiksi, joissa käänösmuistiohjelmista on hyötyä.

Kysymyksessä numero 17 kysyin, mitä hyötyjä vastaajat kokevat saaneensa käänösmuistiohjelman käytöstä. En tarjonnut valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan vastaajat saivat luetella rajoittamatta tärkeiksi kokemiaan hyötyjä. Seuraavaan luetteloon olen koonnut vastauksissa esiintyneet hyödyt. Suluissa vastausten perässä näkyy, kuinka moni 13 vastaajasta mainitsi kyseisen hyödyn.

Mitä hyötyjä koet saaneesi käännoösmuistiohjelman käytöstä? (vastaajia yht. 13)

- työnsäästöä ja työskentelyn nopeutumista (7 vastaajaa)
- aiemmat käännoösratkaisut ja termit löytyvät helposti (5)
- tekstin ja terminologian yhtenäisyys on parantunut (4)
- tarkkuus on parantunut, ohjelman käyttö vähentää virheiden mahdollisuutta (3)
- toimeksiantojen saanti on helpottunut (1)
- tehdyn työn häviämisen mahdollisuus pienenee (1)
- formaatti säilyy (1)
- segmentointi selkiyttää työskentelyä (1)

Vastaukset vaihtelivat suuresti. Osa vastaajista tunsii ohjelman tuovan mukanaan paljon hyötyjä, kun taas toiset vastaajat eivät kokeneeet hyötyvänsä käännoösmuistiohjelman käytöstä juuri mitään. Yhteensä 13 vastaajasta viisi ei tuntenut hyötyvänsä käännoösmuistiohjelman käytöstä juurikaan. Kolme vastaajaa totesi vasta hankkineensa ohjelman eikä osannut vielä sanoa, mitä hyötyjä sen käytöstä olisi ollut. Kaksi vastaajaa totesi, että ohjelman käyttöön liittyvä lisätyö (esimerkiksi tekstin laitto editoriin ja poisto tai esikäännetyn tekstin tarkistus) vie paljon aikaa eikä ohjelmasta näin ollen koidu paljoakaan hyötyä.

Käännoösmuistiohjelman käytön mukanaan tuomiksi hyödyiksi mainittiin nopeutunut ja helpottunut työskentely, helposti uudelleen löytyvät termit ja käännoösratkaisut sekä tekstin ja termistön yhtenäisyys. Seuraavissa esimerkeissä tulee esille, kuinka käännoösmuistiohjelma auttaa löytämään aiemmat käännoösratkaisut ja termit helposti, ja nopeuttaa näin työskentelyä:

Nopeus ja tarkkuus paranevat. Ei tarvitse kehittää muita systeemejä, joiden avulla termit jäisivät talteen tulevia saman asiakkaan käännoöksiä varten.

KM-1

Termien haku nopeaa, edellisen dokumentin käännoöttäminen mukana uudessa.

KM-TH-4

Vastauksissa mainittiin myös parantunut tekstin ja termistön yhtenäisyys:

– – käännoösmuistiohjelma auttaa pitämään käännoöksen terminologian, tyylliset valinnat ja lauserakenteiden suhteen tehdyt valinnat yhdenmukaisina – –

KM-TH-1

Lisäksi vastauksissa mainittiin helpottunut toimeksiantojen saanti ja muistin toimiminen työn lisävarmuuskopiona, jotka myös Kaleva (1999, 3) mainitsi tutkimuksessaan. Nämä näkyvät seuraavassa vastauksessa:

Käännösmuistiohjelma on helpottanut toimeksiantojen saantia. Käännösmuisti helpottaa kääntämistä, säästää työtä ja vähentää virheiden ja tehdyn työn häviämisen mahdollisuutta.

KM-TH-2

Edellisten lisäksi kyseisessä vastauksessa mainittiin ohjelman käytön mukanaan tuoma tarkkuus ja virheiden vähenemisen mahdollisuus. Koska ohjelma tarjoilee käännettävän tekstin segmentteinä kääntäjälle, tarkkuus paranee. Tämä näkyy myös seuraavassa vastauksessa:

en missaa mitään osia alkutekstistä.

KM-2

Yksi vastaaja mainitsi segmentoinnin selkeyttäneen työskentelyä:

Lisäksi tunnen jotenkin epämääräisesti kääntämisen helpottuneen ja selkiytyneen. Uskoisin tämän liittyvän osittain ihan yksinkertaisesti siihen, että Trados (Translator's Workbench) tarjoilee käännettävän tekstin minulle segmentti (=yleensä lause) kerrallaan. Koen sen helpottavan keskittymistä huomattavasti ja jäsentävän työtä mukavasti.

KM-TH-1

Tämän saman hyödyn mainitsee myös Kaleva (1999, 3), kun taas esimerkiksi Webb (1998, 43) mainitsee käännösmuistiohjelman käytön haitaksi sen pakottavan opettelemaan uudenlaisen työskentelytavan. Kuten seuraavien kysymysten kohdalla käy ilmi, minunkin tutkimuksessani tuli esille ristiriitaisia mielipiteitä segmentoinnin suhteen. Toiset pitivät segmentointia hyvänä ja selkeyttävänä asiana, toiset tekstin sujuvuutta haittaavana.

Näiden lisäksi käännösmuistiohjelman käytön hyödyiksi mainittiin muuttumattomana säilyvä formaatti. Tämä liittyy siihen, että käännettävän tiedoston sisältämät asetellut on muutettu koodeiksi ja suojattu tahattomalta poistamiselta, kuten luvussa 3.2. *Integroidut käännösjärjestelmät ja käännösprosessi* mainitsin.

5.2.5. Käännösmuistiohjelman haitat

Hyötyjen jälkeen kysyin haittoja. Kysymyksessä nro 18 tiedustelin, mitä haittoja ja rajoitteita vastaajat tuntevat käännösmuistiohjelmien käytöllä olevan. En antanut valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan vastaajat saivat kommentoida asiaa vapaasti. Seuraavaan luetteloon olen koonnut esiin tulleet haitat ja rajoitteet. Suluissa on laskettuna, kuinka moni yhteensä 13 vastaajasta mainitsi kyseisen haitan tai rajoitteen.

Mitä haittoja ja rajoitteita tunnet käännösmuistiohjelmien käytöllä olevan? (vastaajia yht. 13)

- työn pätkiminen (5 vastaajaa)
- esikäännettyjen lauseiden täydentäminen on hankalaa (2)
- ohjelma tarjoaa väärää vastineita (2)
- asiakkaalta tulevien muistien virheet (2)
- ohjelman käyttö vaatii alkutekstin tiedostomuotoisena (1)
- tekstin laitto ohjelmaan ja poisto ohjelmasta vie aikaa (1)
- ohjelma saattaa muuttaa asetuksia, viimeistelyyn kuluu aikaa (1)
- ohjelman joustamattomuus (esim. taulukoissa) (1)
- vaihtoehtoja ei tule mietittyä niin paljoa (1)

Lisäksi kolme vastaajaa mainitsi, ettei ole ollut aikaa tutustua opaskirjoihin ja opetella kaikkia toimintoja. Tästä johtuen he eivät ehkä tunteneet kaikkia hyödyllisiä toimintoja, joiden avulla voisi saavuttaa lisähyötyjä. Näin esimerkiksi seuraavassa vastauksessa käännösmuistiohjelmien rajoituksista:

Ensimmäinen rajoite on varmasti se, etten hallitse ohjelmaani ollenkaan riittävän hyvin. Ostin sen seminaarissa näkemäni lyhyen demoesittelyn perusteella ja koikeiltuani demoversiota parin tunnin ajan netissä. En ole koskaan saanut siihen minkäänlaista oppia, ja vaikka latsin netistä Trados Tutorials -paketin, en oikein ole ehtinyt perin pohjin tutustua niihinkään, koska käännöskiirettä on aina ollut niin paljon... Jouduin pakon edessä nopeasti opettelemaan tärkeimmät toiminnot itse voidakseni heti soveltaa niitä käytäntöön, ja niitä käyttelen edelleen, mutta olen varma, että ohjelmassa on runsaasti hienoja ominaisuuksia, joista en edes tiedä. En siis uskalla edes kovin paljon kritisoida ohjelmaa, kun kyse saattaa olla vain omasta osaamattomuudestani.

KM-TH-1

Myös Benis (1999b, 3) mainitsee havainneensa suurimman osan kääntäjistä käyttävän käännösmuistiohjelmiä niin pienellä alkuopettelulla kuin mahdollista. Vain harvat vaivautuvat opettelemaan ohjelmien hienouksia. Tällaiset kääntäjät, jotka opettelevat ohjelmien käyttöä syvällisemmin, ovat yleensä joko kääntäjiä, jotka kääntävät paljon toisteisia teknisiä tekstejä tai toimivat johtavassa asemassa suuressa käännöstoimistossa. (mt.)

Yleisimmin mainittu käännösmuistiohjelmien käytön mukanaan tuoma haitta oli segmentointi. Sen nähtiin tuovan mukanaan lauseiden kaavamaisuutta, jäykkyyttä ja sujuvuuden kärsimistä. Tämä näkyy seuraavissa esimerkeissä:

ei näe kokonaisuuksia työtä tehdessä. Työ 'pätkitään' pieniin osiin. Konteksti ei aina ole riittävän selkeää. Käännöksen sujuvuus ja koheesio kärsivät.

KM-3

Käännöskieli saattaa muuttua kaavamaiseksi – – .

KM-4

Samalla tavoin jatkuvuuden kärsimisen mainitsivat alla olevissa vastauksissaan käännösmuistiohjelmiä taideteksteihin käyttävä vastaaja ja käännösmuistiohjelmaa mainostekstien ja esitteiden kääntämiseen käyttävä vastaaja.

proosan jatkuvuus kärsii, kun teksti on edessä pilkottuna pätkiin. Sujuvuuden saavuttamiseksi joutuu tekemään ehkä hieman enemmän työtä.

KM-2

ne määrittävät työn etenemistavan ja -järjestyksen

KM-5

Negatiivinen suhtautuminen segmentointiin näkyy myös muun muassa Webbin (1998, 43) tutkimuksessa, jossa vastaajat totesivat segmentoinnin hankaloittavan kääntämistä, koska annettujen segmenttien järjestystä on hankala muuttaa. Lisäksi segmentoinnin seurauksena käännöskielen on todettu voivan muuttua kaavamaiseksi. Esimerkiksi Benis (1999a, 6) toteaa tämän ja ehdottaa ratkaisuksi käännetyt tekstin läpikäymistä vielä lopullisessa versiossa kiinnittäen huomiota etenkin tekstin sujuvuuteen ja tyyllisiin seikkoihin.

Kuten käännösprosessia kuvatessani mainitsin, segmentointi ja sen mukanaan tuomat seikat on yksi piirre, jonka suhteen kääntäminen käännösmuistiohjelman avulla ja ilman sitä eroavat kaikkein selvimmin toisistaan. Huomattavaa on, ettei segmentointiin suhtauduttu yksinomaan negatiivisesti, vaan kuten jo edellisessä vastauksessa mainitsin, nähtiin se myös positiivisena työskentelyä selkeyttävänä muutoksena. Segmentointiin palaan vielä seuraavan kysymyksen kohdalla.

Myös useat muut vastauksissa mainitut käännösmuistiohjelmien käytön haitat liittyivät tavalla tai toisella käännösprosessiin muutokseen. Tämä näkyi muun muassa vastauksissa, joissa mainittiin esikäännettyjen lauseiden täydentämisen olevan hankalaa. Esikäännöksestä ja sen luoman sekatekstin ongelmista mainitsin jo käännösprosessin kuvauksen yhteydessä (ks. luku 3.2.2. *Interaktiivinen kääntäminen*). Webb (1998, 51–53) toteaa esikäännetyn tekstin editoimiseen voivan joskus kulua jopa enemmän aikaa kuin sen kääntämiseen alusta loppuun ilman esikäännöstä. Näin toteaa myös alla olevassa vastauksessaan yksi kyselyni vastaajista tiedustellessani käännösmuistiohjelmien hyötyjä. Kyseinen vastaaja käytti käännösmuistiohjelmaa pääasiassa päivityksiin.

Teen sellaisia töitä, jotka vaativat 'jatkojalostusta'; käytän yhtä paljon tai enemmän aikaa raakakäännöksen tarkistamiseen ja stilisoimiseen kuin käytän kääntämällä suoraan itse.

KM-3

Yksi käännösmuistiohjelman ongelma ovat ohjelman tarjoamat väärät vastineet. Tämä liittyy Webbin (1998, 51–53) mukaan useimmiten kohtiin, joissa ohjelma näyttäisi löytäneen vastaavuuden muistista, mutta jossa todellisuudessa onkin kyse aivan muusta asiasta, esimerkiksi sanan toisesta merkityksestä. Seuraavassa esimerkissä on kyse juuri tällaisesta haitasta:

– – joskus käännösmuistiohjelma tarjoaa aivan typeriä vastineita, jotka enemmän häiritsevät kuin auttavat. Tällä hetkellä minulla on työn alla erään tietokoneohjelmiston käyttöohje, ja huomaan, että asiakkaan käyttööni antama käännösmuisti on yksinomaan häiriöksi - se on työstökoneen käyttöohjeita käännettäessä luotu muisti, ja yllättävän useilla termeillä on konetekniikassa aivan eri merkitys kuin tietoteknisessä sanastossa.

KM-TH-1

Ohjelma voi tarjota aivan väriä vastineita myös lähde- ja kohdekielten erilaisten rakenteiden takia, kuten seuraavassa vastauksessa on mainittu:

Koneellisesti tuotetut lauseet ovat joskus jäykkiä, ehdotetut vastineet joskus jopa väriä. Osittain "esikäännettyjen" lauseiden täydennys on hankalaa. Kaikki tämä johtuu lähde- ja kohdekielen liian suurista rakenne-eroista, ei välttämättä ohjelmasta itsestään. Liian erilaiset kielet kuten suomi ja saksa eivät sovi niin hyvin tällaiseen ohjelmaan, parempi hyöty on läheistä sukua olevien kielten välillä.

KM-TH-5

Säännöllisesti käännöstoimistoilta muisteja saavat vastaajat mainitsivat asiakailta tulevien muistien virheet käännösmuistiohjelmien käytön rajoitukseksi:

Asiakkaalta tulevissa muisteissa olevat käännökset eivät välttämättä vastaa laatuvaivoitteeni, mutta muistista tulevien tekstien korjaamisesta maksetaan harvoin korvausta.

KM-TH-2

jos muisti on huono, siitä on enemmän haittaa. Joillakin muisteilla on monta kääntäjää ja silloin se haittaa enemmän, koska kaikkeen valmiiseen ei uskalla luottaa.

KM-TH-4

Muistien päivitys onkin tärkeä työvaihe, vaikka se lisää työtä ja verrattuna tavanomaiseen käännösprosessiin muodostaa yhden työvaiheen lisää.

Muina käännösmuistiohjelman käytön haittoina tai rajoitteina mainittiin ohjelman vaativan lähdetekstin elektronisessa muodossa. Esimerkiksi Benis (1999a, 4) toteaa, että käännösmuistiohjelmien käyttö on kannattavaa ainoastaan, jos merkittävä osa töistä tulee sähköisessä muodossa. Optisia lukuohjelmia on toki olemassa, mutta niiden käyttö on hidasta ja jälki vaatii huomattavaa editointia. Tällaisten laitteiden käyttö tuo käännösprosessiin taas yhden vaiheen lisää, eikä se yleensä kannata.

Yksi vastaaja totesi lisäksi käännösmuistiohjelman käytön vievän aikaa, kun teksti täytyy laittaa ohjelmaan ja poistaa sieltä:

Tekstin laittamiseen ohjelmaan ja poistamiseen menee joka tapauksessa aikaa. Jos on ihan pieni teksti esim. puoli sivua, niin ajansäästö Tradosilla voi olla plus miinus nolla, kun noihin manöövereihin menee aikaa.

KM-1

Tämä kyseinen vastaaja käytti Tradosia, mutta myös Déjà Vu:n käyttäjät mainitsivat tämän saman seikan seuraavan kysymyksen vastauksissaan. Tämän ongelman suhteen eri käännösmuistiohjelmat eroavat toisistaan suuresti, eikä kaikissa ohjelmissa ja uudemmissa versioissa näitä ongelmia ilmene.

Ohjelmien toimintaan liittyviä haittoja olivat myös yhden vastaajan mainitsema ohjelman tapa muuttaa asetuksia:

Haittapuolena on se, että Wordfastilla on tapana muuttaa joitakin asetuksia, minkä vuoksi käännökseen viimeistelyyn voi joskus mennä paljonkin aikaa.

KM-TH-3

Eräs toinen vastaaja totesi käännösmuistiohjelman olevan toisinaan joustamaton, esimerkiksi taulukoissa:

Lisäksi tietyissä melko harvinaisissa tilanteissa käännösmuistiohjelman joustamattomuus on suurikin ongelma: olen usein törmännyt esim. tilanteeseen, jossa jostain syystä (esim. taulukossa) on jaettu lause niin, että sen joka sana on omalla rivillään. Italian ja suomen sanajärjestykset ovat kuitenkin hyvin erilaiset, enkä voikaan korvata kullekin riville tulevaa sanaa suoraan sen käännöksellä, kun kokonaisuuden pitäisi kuitenkin suomeksikin muodostaa yhtenäinen lause.

KM-TH-1

Myös Kaleva (1999, 3) mainitsee tutkimuksessaan nämä ongelmat, asetusten muutokset ja joustamattomuuden. Jos lähdeteksti ei ole kirjoitettu noudattaen rakenteisen tekstin sääntöjä (esim. sisennykset tulee tehdä ilman tabulaattoria), saattaa ohjelma muuttaa muotoiluja ja tyylejä. Myös paljon grafiikkaa ja taulukoita sisältävissä dokumenteissa voi tulla eteen ongelmia. (mt.)

5.2.6. Työskentelyn muutokset käännösmuistia käytettäessä

Kysymyksessä numero 19 pyysin vastaajia vertailemaan kääntämistä ilman käännösmuistiohjelmia ja sen kanssa sekä kertomaan, mikä tuntuu suurimmalta eroavaisuudelta. Seuraavaan luetteloon olen koontanut saamani vastaukset. Eroavaisuuksien perässä, suluissa on ilmoitettuna, kuinka moni yhteensä 13 vastaajasta mainitsi kyseisen eron.

Kun vertaat kääntämistä käännösmuistiohjelman avulla kääntämiseen ilman käännösmuistiohjelmia, mikä on suurin ero? (vastaajia yht. 13)

- muistin käyttö tuo mukanaan erilaisen työskentelytavan segmentoinnin myötä – tämä nähtiin sekä positiivisena että negatiivisena (3 vastaajaa)
- vanhoja tekstejä ei pysty hyödyntämään yhtä hyvin ilman ohjelmaa (3)
- ohjelman käyttö nopeuttaa kääntämistä (2)
- kääntäminen on helpottunut, termien ja fraasien haku helpompaa (2)
- ohjelman käyttö on hidasta, tekstin muokkaus hankalaa (2)
- jo raakakäännösvaiheessa tulee tehdyksi valmiimpaa tekstiä, jotta muistiin tallentuisi mahdollisimman lopulliset versiot (1)

Kuten jo edellisen kysymyksen kohdalla totesin, nähtiin vastauksissa segmentointi sekä negatiivisena että positiivisena asiana. Toiset vastaajat tunsivat sen selkiyttävän työskentelyä ja toiset taas tunsivat segmentoinnin pilkkovan tekstin osiin ja kokonaisuuden katoavan. Taidetekstejä käännösmuistiohjelman avulla kääntävä vastaaja totesi seuraavasti:

ohjelman käyttö antaa tunteen siitä, että on jämäkästi kiinni tekstissä, ehkä hieman toisella tapaa ja teknisemmin sen sisällä

KM-2

Vain satunnaisesti käännösmuistiohjelmalla käyttänyt vastaaja, joka ei maininnut mitään erikoisalaa, näki segmentoinnin seuraavasti:

kokonaan erilainen asenne kääntämiseen; tekstiä tarkastellaan segmentteinä, ei kokonaisuutena.

KM-4

Käännösmuistiohjelmalla teknisten tekstien ja online-ohjeiden kääntämiseen käytävä tekniikan ja atk:n erikoisaloikseen maininnut vastaaja totesi:

Käännösmuistia käytettäessä teksti jäsentyy väistämättä käännösyksiköittäin, ilman käännösmuistia usein hieman suurempina kokonaisuuksina, kuten kappalettain.

KM-TH-2

Segmentointi nähdään usein kirjallisuudessa haittana. Esimerkiksi Schmitt (1999b, 189) toteaa segmentoinnin haittaavan kääntämistä. Näin on etenkin silloin, kun ohjelma näyttää ruudulla vain ne tekstisegmentit, joita ei ole löytynyt muistista, esimerkiksi päivityksiä tehtäessä. Tällaisessa tapauksessa asiayhteydet katoavat helposti, syntyy tulkitsemisvaikeuksia ja kohdetekstin koherenssi kärsii. Nurmesniemi (2002, 211) toteaa käännösmuistiohjelman käytön tekevän kääntämisestä ”konemaisempaa” ja vähentävän käytettyjen tyylien vaihtelua. Tätä vastoin Kalevan (1999) tutkimuksessa todettiin, että ”jotkut käyttäjät pitävät Workbenchin [eli Tradosin] tapaa sijoittaa lähde- ja kohdetekstit laatikoihinsa niin selkeänä, että tekevät muutkin kuin käännösmuistiohjelmalla vaativat käännöksensä Workbenchin avulla”.

Käännettävät tekstit vaikuttavat varmasti siihen, miten segmentointiin suhtaudutaan. Vastaajista muun muassa tekniikan kääntäjät näkivät segmentoinnin hyödynä, sen nähtiin ennen kaikkea parantavan tarkkuutta. Mainostekstejä, esitteitä ja taidetekstejä kääntävät näkivät segmentoinnin hankaloittavan kokonaisuuksien hahmottamista ja tämän vuoksi tekstin koherenssi helposti kärsi.

Vastaajista kaksi mainitsi kääntämisen nopeutuneen käännösmuistiohjelman avulla. Samoin kahdessa vastauksessa mainittiin kääntämisen helpottuminen.

Vanhojen tekstien uudelleen käyttö mainittiin kolmessa vastauksessa, kuten seuraavassa:

voin kyllä kirjoittaa kohdekielisen tekstin lähdekielisen päälle, mutta se ei jäisi uudelleenkäytettäväksi seuraavaan samantyyppiseen tekstiin, vaan joutuisin kaimamaan vanhan tekstin mapista. Tämä on työläämpi tapa.

KM-5

Lisäksi mainittiin helpottunut termien haku, automaattinen vastaavuuksien siirto käännökseen ja tätä kautta työskentelyn helpottuminen.

Ohjelman käytön hankaluuden toi esiin kaksi vastaajaa. He totesivat ohjelman käytön vaativan paljon esityötä, tekstin muokkauksen olevan hankalaa sekä tekstin editoimiseen ja stilisoimiseen kuluvan paljon aikaa. Molemmat vastaajat käyttivät käännösmuistiohjelman *Déjà Vu*:ta.

Tekstin syöttö ja muokkaus ei käännösmuistiohjelmassa ole yhtä kätevä kuin tekstinkäsittelyohjelmassa. *Dejavu*:n käyttöliittymä (=näyttö) ei ole kovin kätevä, käännöstyö ei ole yhtä luovaa. Ohjelman käyttö vaatii aika paljon esityötä. Ajansäästöä ei oikeastaan ole.

KM-TH-5

Työn kestäessä on hankala vertailla pitkiä tekstiosia ja tutkia miten samankaltaiset ongelmat on ratkaistu käännöksessä aiemmin. Tästä johtuen käännösprosessi voi olla työlästä tai voi tuntua hankalalta, ja stilisoimiseen ja editoimiseen menee joskus huomattavasti enemmän aikaa kuin jos ei olisi käyttänyt käännösmuistia alkuunkaan.

KM-3

Yksi vastaaja oli havainnut käännösmuistiohjelman käytön muuttavan hänen työskentelytapaansa selvästi. Hän ilmoitti tekevänsä valmiimpaa tekstiä jo raakakäännösvaiheessa kääntäessään käännösmuistiohjelman avulla:

Pyrin tekemään jo raakakäännösvaiheessa valmiimpaa tekstiä, jotta käännösmuistiin tallentuisi mahdollisimman lopulliset versiot.

KM-6

Webb (1998, 51–53) toteaa tutkimuksessaan, että käännösmuistia käytettäessä kääntäjillä on taipumuksena tehdä vain yksi tai kaksi versiota käännöksestään, joka voi heijastua lopullisen käännöksen laatuun. Tähän liittyvä kommentti tuli esille edellisen kysymyksen yhteydessä. Yksi vastaaja totesi, että käännösmuistiohjelmaa käyttäessä ei tule mietittyä vaihtoehtoja niin paljoa.

5.3. Termistönhallintaohjelmien käyttö ja sanastotyö

Käännösmuistiohjelmien lisäksi esitin kysymyksiä termistönhallintaohjelmien käytöstä ja ylipäänsä sanastotyön teosta. Kysymyksessä numero 20 kysyin, käyttävätkö vastaajat termistönhallintaohjelmaa. 19 vastaajasta viisi ilmoitti käyttävänsä termistönhallintaohjelmaa ja 14 ei. Termistönhallintaohjelmien käyttö oli hyvin vähäistä. Tämä ei sinällään ollut yllättävää, sillä myös edeltävissä tutkimuksissa on niiden käyttö ollut vähäistä (ks. esimerkiksi Fulford 2001). Termistönhallintaohjelmia on myös moitittu hankaliksi ja työläiksi käyttää, ja ylipäänsä sanastojen tekoa pidetään aikaa vievänä (ks. esimerkiksi Benis 1999a, 5).

5.3.1. Sanastotyöhön käytetyt ohjelmat

Kysymyksessä numero 20 tiedustelin vastaajien käytössä olevia termistönhallintaohjelmia. Nämä olen koonnut seuraavaan taulukkoon.

Taulukko 12. *Vastaajien käyttämät termistönhallintaohjelmat.*

<i>käytetyt ohjelmat</i>	<i>vastaajat (yht. 5)</i>
Trados MultiTerm	2
WordFastin sanastoeditori	1
Déjà Vu Terminology Maintenance	1
SDL Termbase, Foreign Desk TermBase	1

Vastaajien käyttämiä ohjelmia olivat Trados MultiTerm, WordFastin sanastoeditori, Déjà Vu Terminology Maintenance, SDL Termbase sekä Foreign Desk TermBase. (Ks. eri ohjelmista luku 2.2.2. *Erilaisia sanastotiedon tallentamistapoja.*)

Osa ohjelmia käyttävistä viidestä vastaajasta mainitsi termistönhallintaohjelman käytön olevan hyvin vähäistä. Esimerkiksi seuraava vastaaja ei tuntenut tarvitsevansa termistönhallintaohjelmaa vaan löysi termit käännösmuistiohjelman kontekstihaun avulla.

Yritin aluksi syöttää termejäni MultiTermiin, mutta se on jäänyt jatkuvasti vähemmälle. Tämäkin saattaa johtua siitä, että en osaa riittävän hyvin käyttää sitä, mutta olen kokenut sen hiukan tarpeettomaksi, kun Workbenchin concordance-toiminnolla pääsen katselemaan jo kääntämäni termin aiempia käännöksiä *lauseyhteydessään*. – – Tietysti näistä puuttuu määritelmät, joita MultiTermiin voisi liittää, mutta en ole kokenut tätä ongelmaksi. Pidän multitermin päivitystä melko työläänä ja aikaavievänä siihen hyötyyn nähden, jota se kenties voisi tarjota. Kun käännettävässä tekstissä tulee vastaan termi, jonka käännöksen MultiTerm voisi minulle näyttää, jos sitä käyttäisin, käytän Workbenchin

concordance-toimintoa sen sijaan. - Eräänlaista lakisanastoa olen itse koonnut tekstinkäsittelyohjelmaan, koska lakitekstejä (sopimuksia, todistuksia) en kuitenkaan kääntäisi käännoösmuistiohjelmalla.

KM-TH-1

Tämän saman seikan mainitsee myös Benis (1999a, 5) artikkelissaan. Hän toteaa sanastojen teon olevan turhan vaivalloista ja hidasta, kun sanat voidaan hakea helposti esille käännoösmuistista, jolloin niitä voi tarkastella konteksteissaan.

Yksi vastaaja oli harkinnut termistöhallintaohjelman käyttöä, mutta päätenyt kuitenkin tekemään sanastotyötä tekstinkäsittelyohjelmalla. Syyksi tälle hän toteasi, ettei hänellä ole ollut aikaa perehtyä opettelemaan termistöhallintaohjelman käyttöä.

Niiltä vastaajilta, jotka eivät käyttäneet termistöhallintaohjelmia, kysyin, mitä sanastotyön tekotapaa he käyttävät. Vastaajat saattoivat rastittaa useampia kuin yhden vaihtoehdon, seuraavassa taulukossa olen ottanut huomioon kaikki maininnat. Yksi vastaaja ei ollut vastannut kysymykseen lainkaan.

Taulukko 13. *Termistöhallintaohjelmia käyttämättömien vastaajien sanastotyön tekotavat.*

<i>sanastotyön tekotavat</i>	<i>vastaajat (yht. 13)</i>
tekstinkäsittelyohjelma	10
kortisto	1
taulukkolaskentaohjelma	-
jokin muu, mikä?	
tietokantaohjelma	1
omat asiakirjamallit	1
en tee lainkaan sanastotyötä	3

Suurin osa vastaajista (10 vastaajaa 13:sta) teki sanastotyötä tekstinkäsittelyohjelmalla. Muita käytettyjä ohjelmia olivat kortisto, tietokantaohjelma sekä omat asiakirjamallit. Nämä olivat kuitenkin vain yksittäisten vastaajien käyttämiä tapoja, kun taas tekstinkäsittelyohjelman käyttö vaikutti tämän otoksen valossa yleisemmältä. Tämä ei ole yllättävää, sillä tekstinkäsittelyohjelman käyttöönotto on kaikkein helpointa, se ei vaadi erillisen ohjelman hankkimista eikä uuden ohjelman opettelua. Tekstinkäsittelyohjelman mahdollisuudet sanastojen käsittelyssä ovat kuitenkin rajalliset, kuten luvussa 2.2.2. *Erilaisia sanastotiedon tallentamistapoja* mainitsin.

Näiden mainittujen sanastotiedon tallentamistapojen lisäksi vastaajat ilmoittivat keräävänsä satunnaisia listoja, sekalaisia esimerkkejä ja painotuotteita. Eräs vastaaja keräsi vihkoon sekalaisia termejä ja käännoösvastaineita, joista arveli voivan olla hyötyä. Myös muutama termistöhallintaohjelmia käyttävä vastaaja ilmoitti tekevänsä toisinaan termilistoja tekstinkäsittelyohjelmalla.

Kolme vastaajaa ilmoitti, ettei tee lainkaan sanastotyötä. Kirjallisuudessa sanastotyön tekoa pidetään kuitenkin itsestään selvänä. (Ks. tarkemmin sanastotyön tarpeesta ja sen hyödyistä luku 2.2.1. *Mihin kääntäjä tarvitsee sanastotyötä?*) Käytännössä kääntäjien sanastotyön tekoa ei ole tutkittu paljoakaan, kuten edeltävien tutkimusten kohdalla mainitsin (ks. luku 4.1. *Tutkimuksen tausta ja aiemmat tutkimukset*). Muun muassa Kuhmosen (2001) pro gradu -tutkielman perusteella saatoinkin kuitenkin olettaa sanastotyön olevan sattumanvaraista.

5.3.2. Sanastojen saanti asiakkailta

Kysymyksessä numero 21 tiedustelin vastaajilta, saavatko he käyttöönsä asiakkaiden sanastoja. Tiedustelin tätä sanallisesti vastattavalla kysymyksellä, jotta vastaajat pystyivät myös kommentoimaan ja tarkentamaan vastauksiaan. Vastausten sanamuodot vaihtelivat suuresti, mutta seuraavaan taulukkoon olen tehnyt yhteenvedon siitä, kuinka suuri osa vastaajista sai sanastoja asiakkailtaan.

Taulukko 14. *Sanastojen saanti asiakkailta.*

<i>Saako sanastoja asiakkailta?</i>	<i>vastaajat (yht. 19)</i>
kyllä	14
ei	5

Vastaajat saivat pääasiassa sanastoja käyttöönsä, mutta harvoin. Seitsemän 14 sanastoja saavasta vastaajasta sanoi saavansa harvoin tai hyvin vähän sanastoja käyttöönsä. Yksi vastaaja totesi, että saa sanastoja niin sanotusti ”tiskin alta”. Viisi vastaajaa ei saanut sanastoja asiakkailta. Vastaajat saivat toisinaan asiakkailta myös muuta taustamateriaalia. Yksi vastaajista totesi saavansa käyttöönsä EU:n termipankin ja Celex-tietokannan, hänet olen laskenut sanastoja saaviin vastaajiin.

Seuraavassa kysymyksessä numero 22 tiedustelin, missä muodossa vastaajien saamat sanastot ovat. Sama vastaaja saattoi nimetä useamman kuin yhden muodon, seuraavassa taulukossa olen ottanut huomioon kaikki maininnat.

Taulukko 15. *Missä muodossa asiakkailta saadut sanastot ovat?*

<i>sanastojen muoto</i>	<i>vastaajat (yht. 14)</i>
taulukot	7
tekstitiedostot	6
termistönhallintaohjelmat	2
pdf-tiedostot	1
mallitekstit	1
digitaalisia	1

Eniten sanastoja saatiin taulukoina ja tekstitiedostoina. Kuten jo luvussa 2.2.2. *Erilaisia termistönhallintatapoja* mainitsin, ovat nämä yleisesti toimistojen käyttämiä tapoja sanastojen levitykseen. Myös esimerkiksi ohjelmistoyritykset julkaisevat sanastonsa usein taulukkolaskentaohjelmalla tehtyinä taulukoina. Jos kääntäjän käytössä on termistönhallintaohjelma, kuten esimerkiksi Trados MultiTerm, pystyy hän siirtämään tällaisen sanaston pienillä muutoksilla kyseiseen ohjelmaan. Termistönhallintaohjelmassa on helpompi lukea ja käsitellä sanastoa, jossa on paljon eri kenttiä ja pitkiä määritelmiä. Siirrettäessä sanasto termistönhallintaohjelmaan pystytään sitä myös käyttämään integroidusti käännösmuistiohjelman kanssa.

Muita mainittuja muotoja olivat termistönhallintaohjelmien omat tiedostomuodot, pdf-tiedostot sekä mallitekstit. Näiden lisäksi yksi vastaaja ilmoitti saavansa sanastoja digitaalisessa muodossa tarkentamatta vastaustaan sen paremmin.

5.3.3. *Sanastotyön teko*

Kysymyksessä numero 23 kysyin, miten vastaajat itse tekevät sanastoja, tekevätkö he sanaston jokaisen käännöksen yhteydessä. Tiedustelin tätä kysymyksellä, johon vastattiin sanallisesti, joten vastausten sanamuodot vaihtelivat suuresti. Seuraavaan taulukkoon olen koonnut, kuinka moni vastaajista teki erillisen sanaston jokaisen käännöstyön yhteydessä. Kaikista vastaajista kaksi ei vastannut kysymykseen.

Taulukko 16. *Tekeekö sanaston jokaisen käännöstyön yhteydessä?*

<i>tekeekö sanaston?</i>	<i>vastaajat (yht. 17)</i>
ei	11
kyllä	6

Suurin osa vastaajista ei tehnyt joka käännökseen kohdalla sanastoa. Eräs vastaajista ilmoitti, ettei tee sanastoja, koska löytää käännösvastineet helposti käännoismuistista.

Teknisten tekstien suhteen en ole tuntenut tällaiseen [sanaston tekemiseen] tarvetta, vaikka terminologiaa onkin runsaasti, varmaankin siksi, että tiedän, että käännösvastineeni jäävät käännoismuistiin talteen ja ovat sieltä nopeasti haettavissa. Olen käyttänyt Tradosta melkein käännosurani alusta asti, ja siksi kai en ole oppinut "hankalampiin" sanaston kirjausmenetelmiin, jotka varmaan ennen käännoismuisteja olivat aivan välttämättömiä...

KM-TH-1

Sanastoja tekevät vastaajat ilmoittivat laittavansa muistiin ainakin avainsanat tai tekevänsä sanaston ongelmatermeistä. Seuraavat vastaajat tekivät sanastoja useimpien käännoistensä kohdalla:

useimmiten kyllä kun mietin alkutekstin terminologiaa

0-1

Teen, jos käännos on pitempi kuin sivu-pari ja jos siinä on erikoisalan termejä. Luon taulukon Wordiin, laitan siihen kaksi saraketta (kummallekin kielelle yksi). Jos käännon ranskasta, laitan ehkä kolme saraketta, jolloin kolmas on termien haussa apukielenä toimivalle englannille.

KM-1

Vastaajat ilmoittivat keräävänsä erikoisalakohdaisia sanastoja tai yleissanastoa ja lisäksi yksi vastaaja keräsi erilaisia samantyyppisiä tietoja sisältäviä sanastoja, kuten instituutioiden nimiä englanniksi, vuosikertomussanastoa, yleistä taloussanastoa tai lyhenteitä.

Kysymyksessä numero 24 kysyin vastaajilta, mitä tietoja he keräävät sanastoihinsa. Tarjosin vastaajille valmiita vastausvaihtoehtoja, jotka olin koonnut Kortenbruckin (2003) luentomateriaalissa esittämästä yleisimmin sanastoihin kerättävien tietojen listasta. Seuraavaan taulukkoon olen koonnut saamani vastaukset. Vaikka 19 vastaajasta kolme ilmoitti, ettei tee lainkaan sanastotyötä, tähän kysymykseen vastasi kuitenkin 18 vastaajaa.

Taulukko 17. Vastaajien omiin sanastoihinsa keräämät tiedot.

<i>tiedot</i>	<i>vastaajat (yht. 18)</i>
termi ja sen vieraskielinen vastine tai vastineet	17
määritelmä	9
konteksti	9
lyhenteet	9
esimerkit	9
huomautukset	8
erikoisala	7
synonyymit	5
asiakas	3
projekti	2
kielioppitiedot	-
päiväys	-
muut tiedot, mitkä?	
lähde	2
käännöksen nimi	1

Vastaajista lähes kaikki merkitsivät sanastoihinsa termin ja sen vastineet, paitsi yksi vastaaja, joka ei maininnut näitä lainkaan. Muita tietoja merkittiin sanastoihin huomattavasti vähemmän. Joukossa oli myös muutama sellainen vastaaja, joka merkitsi ainoastaan termin ja sen vastineen. Eräs vastaaja totesi merkitsevänsä muut kohdat huomattavasti harvemmin. Muita mainittuja tietoja olivat määritelmä, konteksti, lyhenteet, esimerkit, huomautukset ja erikoisala. Myös synonyymit, asiakkaan sekä projektin merkitsi muutama vastaaja. Kukaan ei merkinnyt kielioppitietoja tai päiväystä.

Huomasin vastauksia saadessani, että olin unohtanut valmiista luettelosta kohdan lähde. Näin ollen sen on saattanut unohtaa myös osa vastaajista, sillä vain kaksi vastaajaa oli lisännyt sen valmiiseen luetteloon.

Kuten luvussa 2.2.3. *Sanastotyön teko termistönhallintaohjelman avulla* mainitsin, ei ole olemassa suosituksia, mitä tietoja sanastoihin tulisi tallentaa, vaan tärkeintä on pohtia, mitkä ovat kunkin sanaston käyttäjän kannalta oleellisimpia tietoja. Yleensä sanastoihin suositellaan merkittäväksi ainakin termi, vastine ja lähde.

Seuraavaksi kysyin, milloin vastaajat tekevät sanaston (kysymys numero 25). Tarjosin vastaajille valmiit vastausvaihtoehdot. Vastaajat saattoivat merkitä useamman kuin yhden kohdan, seuraavassa taulukossa olen ottanut huomioon kaikki merkinnät. Kaksi vastaajaa ei vastannut kysymykseen.

Taulukko 18. *Milloin vastaajat tekivät sanaston?*

<i>milloin tekee sanaston?</i>	<i>vastaajat (yht. 17)</i>
kääntämisen aikana	14
ennen kääntämistä	5
kääntämisen jälkeen	2

Suurin osa vastaajista ilmoitti tekevänsä sanaston kääntämisen aikana. Ennen kääntämistä sanaston teki viisi vastaajaa 17:stä ja kääntämisen jälkeen kaksi vastaajaa.

Termistönhallintaohjelmien käyttö mahdollistaa sanojen lisäämiseen suoraan näppäinkomennolla sanastoon, kuten luvussa 2.2.3. *Sanastotyön teko termistönhallintaohjelmien avulla* kerroin. Kun termit on kerran viety käytettävään sanastoon, ohjelma ilmoittaa seuraavan kerran kyseisen termin esiintyessä käännoksessä automaattisesti termin käännosvastineen. Näin termistönhallintaohjelma auttaa kääntäjää pitämään käyttämänsä termit yhtenäisinä.

5.3.4. Termistönhallintaohjelmien käytön piirteitä

Seuraaviin kysymyksiin vastasivat vain ne viisi vastaajaa, jotka käyttivät termistönhallintaohjelmaa. Ensimmäisenä kysyin, millaisiin teksteihin vastaajat käyttivät termistönhallintaohjelmaa, käyttävätkö he sitä kaikissa käännoksissään (kysymys numero 26). Kysyin tätä sanallisesti vastattavalla kysymyksellä, joten vastaukset vaihtelivat kovin. Seuraavaan taulukkoon olen koontanut vastaukset.

Taulukko 19. *Vastaajien termistönhallintaohjelman käytön laajuus.*

<i>Käyttääkö termistönhallintaa kaikkiin käännostöihin?</i>	<i>vastaajat (yht. 5)</i>
ei	5
kyllä	-

Kukaan vastaajista ei käyttänyt termistönhallintaohjelmaa kaikissa käännostöissään. Useampi vastaaja ilmoitti käyttävänsä termistönhallintaa vain vähän, kuten seuraava vastaaja:

En oikeastaan juurikaan käytä termistönhallintaohjelmaa. En koskaan käytä käännoistyökalun sanakirjaominaisuutta.

KM-TH-2

Kaksi vastaajaa käytti termistönhallintaohjelmaa vain niissä käänöksissä, joissa he käyttivät myös käänösmuistiohjelmaa:

Termistönhallintaa käytän vain niissä töissä, joissa käytän myös käänösmuistiohjelmaa, siis teknisissä käyttöohjeissa, en lainkaan kaikissa töissä.

KM-TH-5

Samoihin kuin käänösohjelmaa, usein ne kulkevat käsi kädessä. En käytä kaikissa käänöksissä.

KM-TH-4

Yksi vastaaja totesi korvaavansa termistönhallintaohjelman käytön pitkälti käänösmuistiohjelman kontekstihakutoiminnolla.

Seuraavaksi kysymyksessä numero 27 kysyin, mitä hyötyjä vastaajat kokevat saavansa termistönhallintaohjelman käytöstä. Seuraavaan luetteloon olen koonnut vastauksissa esiintyneet hyödyt. Suluissa eri piirteiden jäljessä on laskettuna, kuinka moni yhteensä viidestä vastaajasta mainitsi kyseisen hyödyn.

Mitä hyötyjä koet saavasi termistönhallintaohjelmien käytöstä? (vastaajia yht. 5)

- termien haku on helpottunut ja nopeutunut (2 vastaajaa)
- eri asiakkaiden sanavalinnat pysyvät muistissa (2)
- sanastoratkaisut tallentuvat myöhempää käyttöä varten (1)

Vastauksissa ilmeni muun muassa nopeutunut ja helpottunut termien haku kuten seuraavissa esimerkeissä:

vastaavuudet tulevat näkyviin automaattisesti etsimättä

KM-TH-4

Termien ja fraasien haku käänösmuistiohjelmalla on paljon nopeampaa kuin Windowsin Etsi-toiminnolla.

KM-TH-3

Vastauksissa mainittiin lisäksi termistönhallintaohjelmien mahdollistavan aiempien sanastoratkaisujen dokumentoinnin myöhempää käyttöä varten. Eri asiakkaiden käyttämät sanavalinnat pystytään helpommin erottelamaan toisistaan termistönhallintaohjelman avulla ja löytämään myöhemmin tarvittaessa.

Harvoin tilauksia tekevien asiakkaiden käyttämät poikkeukselliset sanavalinnat pysyvät termitietokannassa muistissa.

KM-TH-2

Seuraava vastaaja ei juuri käyttänyt termistönhallintaohjelmaa, vaan etsi tarvitsemansa sanat käännosmuistiohjelman kontekstihauun avulla.

Pidän erittäin tärkeänä, että terminologia erityisesti samalle asiakkaalle tehdy(i)ssä käänöksessä/-sissä säilyisi kautta linjan samana, mihin tietysti termiohjelmilla pyritään, mutta kuten todettua, olen itse kokenut ettei termiohjelma ainakaan minun kohdallani ole paras keino sen hoitamiseen. Se voisi olla tärkeämpi väline, jos eri asiakkailla olisi samalle termille ratkaisevasti eri käänöksiä, mutta tällaiseen en ole törmännyt. Minulle riittää concordance-haku vanhoista käänöksistä.

KM-TH-1

Kysymyksessä numero 28 kysyin, mitä haittoja tai rajoitteita vastaajat tunsivat termistönhallintaohjelmilla olevan. Yksi viidestä termistönhallintaohjelman käyttäjästä ei vastannut kysymykseen. Vastaukset olen tiivistänyt seuraavaan luetteloon. Piirteiden perässä, suluissa on laskettuna, kuinka moni yhteensä neljästä vastaajasta kyseisen haitan mainitsi.

Mitä haittoja tai rajoitteita tunnet termistönhallintaohjelmien käytöllä olevan? (vastaajia yht. 4)

- ohjelman käyttö on hidasta ja hankalaa (3 vastaajaa)
- ohjelmaa ei saa pois näytöltä (1)

Vastauksissa tuli esille termistönhallintaohjelmien käytön hitaus ja hankaluus.

termistön luonti vie aikaa

KM-TH-4

Liian hidasta ja hankalaa käydä lisäämässä termejä terminhallintaohjelmaan, kun ne saa esiin käännosmuisteista muutenkin.

KM-TH-1

Vain lievästi eri alalla olevien tai eri valmistajan teksteissä sanasto on jo erilainen, joten oikeastaan pitäisi luoda oma termistö jokaiselle valmistajalle erikseen, se taas on liian työlästä.

KM-TH-5

Lisäksi yksi vastaaja totesi termistönhallintaohjelmien haitaksi sen, että joissain ohjelmissa tätä työkalua ei saa kokonaan pois näkyvistä, vaan se vie jatkuvasti näyttöpinta-alaa, vaikkei sitä käytettäisikään.

Kysymyksessä numero 29 kysyin, mitä eroja vastaajat näkevät kääntämisessä ilman termistönhallintaohjelmaa ja sen kanssa. Seuraavaan luetteloon olen koonnut vastauksissa esiintyneet piirteet. Suluissa piirteiden perässä on laskettuna, kuinka moni yhteensä viidestä vastaajasta kyseisen piirteen mainitsi.

Kun vertaat sanastotyön tekoa ja kääntämistä termistönhallintaohjelmien avulla ja ilman, mikä on suurin ero? (vastaajia yht. 5)

- termien haku on nopeampaa ja helpompaa (3 vastaajaa)
- ohjelman käyttö lisää varmuutta (1)
- ohjelmat tuovat mukanaan erilaisen työskentelytavan (1)
- sanojen syöttö ohjelmaan on vaivalloista (1)

Kolme vastaajaa totesi termien haun olevan nopeampaa. Lisäksi termipankki on muistin yhteydessä, joten termit ovat saatavilla ilman erillisiä hakuja. Yksi vastaaja mainitsi lisäksi varmuuden parantuneen termistönhallintaohjelman käytön myötä.

Varmuus, nopeus - sitä kautta käänneksen laatu paranee.

KM-TH-4

Esimerkiksi Kuhmonen (2001) mainitsi tutkimuksessaan yhdeksi sanastotyön hyödyksi varmuuden tunteen. Kääntäjälle tulee tunne, että on tehnyt työnsä huolellisesti. (Muut mainitut sanastotyön hyödyt, ks. luku 2.2.1. *Mihin kääntäjä tarvitsee sanastotyötä.*)

Muina eroina mainittiin työskentelytavan muutos, kuten seuraavassa esimerkissä.

Ero on vain työskentelytavassa, mutta en huomaa kovin suurta hyötyä tai ajansäästöä.

KM-TH-5

Eräs vastaaja totesi, että sanojen syöttö termistönhallintaohjelmaan on usein vaivalloista ja, jos tarvittavia kenttiä on vain vähän, kuten termi ja sen käänne, ei tämä useinkaan kannata. Termistönhallintaohjelman edut näkyvät vasta sitten, kun termeistä halutaan tallentaa enemmän tietoja. Muissa sanastotiedon tallennusmuodoissa, kuten esimerkiksi taulukkolaskentaohjelmassa, useiden eri tietojen ja pitkien määritelmien käsittely voi olla hankalaa, niin kuin luvussa 2.2.2. *Erilaisia sanastotiedon tallentamistapoja* mainitsin.

5.4. Ohjelmien integroitu käyttö

Seuraaviin kysymyksiin vastasivat edelleen vain ne viisi vastaajaa, jotka käyttivät sekä käännösmuisti- että termistönhallintaohjelmia. Kysymykset koskivat ohjelmien integroitua käyttöä. Kysymyksessä numero 30 kysyin, ovatko vastaajien käyttämät käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelma toisiaan tukevia. Kaikkien viiden vastaajan tapauksessa näin oli.

Kysymyksessä numero 31 kysyin, käyttävätkö vastaajat ohjelmia aina yhdessä. Kysyin tätä sanallisesti vastattavalla kysymyksellä, joten vastausten sanamuodot vaihtelivat suuresti. Seuraavaan taulukkoon olen koonnut, kuinka moni vastaaja käytti ohjelmia tavallisesti yhdessä.

Taulukko 20. Vastaajien käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien yhteiskäyttö.

<i>Käyttääkö ohjelmia tavallisesti yhdessä?</i>	<i>vastaajat (yht. 5)</i>
kyllä	3
ei	2

Kaksi vastaajaa totesi, että käyttää termistönhallintaa hyvin vähän, lähinnä pelkkää käännösmuistia.

En juuri koskaan käytä niitä yhdessä.

KM-TH-2

Yleensä käytän molempia yhtä aikaa, mutta viime aikoina yhä useammin "unohdan" avata multitermin käännöseditorin rinnalle. Saatan siis käyttää käännösmuistiohjelmaa ilman termistönhallintaohjelmaa, mutta en toisin päin (vaikka se tietysti teoreettisesti olisi ihan mahdollista).

KM-TH-1

Pari vastaajaa puolestaan totesi käyttävänsä joskus pelkkää termistönhallintaohjelmaa termihakuihin ikään kuin sanakirjana.

Käytän niitä yleensä yhdessä. Silloin, kun en käytä käännösmuistiohjelmaa kääntämisen yhteydessä (esim. kun kokoan aiemmin käännettyjä tekstielementtejä yhteen), saatan kuitenkin tehdä termihakuja.

KM-TH-3

Käytän pääosin yhdessä, jos mahdollista. Joskus voi olla pelkkä muisti käytössä, ilman termipankkia. Termipankista ilman muistia voin etsiä muihin tarkoituksiin termejä, jos tiedän vastaavuuksia olevan (vrt. esim. sanakirjana käyttöön)

KM-TH-4

Yksi vastaaja totesi käyttävänsä erikseen termistönhallintaa työn jälkityöstössä.

Melkein aina yhdessä. Erikseen käytän termistöohjelmaa joskus tietyn työn "jälkityöstössä".

KM-TH-5

Seuraavaksi tiedustelin vastaajilta, mitä eroja he näkevät kääntämisessä käännös-
muisti- ja termistönhallintaohjelmien kanssa verrattuna kääntämiseen ilman ky-
seisiä ohjelmia. Lisäksi kysyin, mitä hyötyjä he kokevat saavansa ohjelmien inte-
groidusta käytöstä (kysymys numero 32). Seuraavaan luetteloon olen koonnut
vastaajien mainitsemat hyödyt. Sama vastaaja saattoi mainita useamman kuin
yhden hyödyn. Hyötyjen perässä suluissa on laskettuna, kuinka moni viidestä
vastaajasta kunkin hyödyn mainitsi.

*Mikä on suurin ero verratessasi kääntämistä käännös- ja termistönhallinta-
ohjelmien avulla kääntämiseen ilman niitä? Mitä hyötyjä koet saavasi ohjel-
mien integroidusta käytöstä? (vastaajia yht. 5)*

- integroitu käyttö ei ole tuonut juurikaan hyötyjä (3 vastaajaa)
- nopeus ja tehokkuus ovat lisääntyneet (2)
- luotettavuus ja yhtenäisyys ovat parantuneet (1)
- tietokoneen kaatuilu vähenee (1)

Kolme vastaajaa totesi, etteivät juuri tunnu hyötynensä ohjelmien integroidusta
käytöstä, koska eivät oikeastaan käytä ohjelmia yhdessä.

En mielestäni saa ohjelmien integroidusta käytöstä mitään hyötyjä, koska tarvit-
sen termistönhallintaa niin vähän.

KM-TH-2

Toisaalta taas pari vastaajaa totesi ohjelmien integroidun käytön olevan itsestään
selvää. Seuraava vastaaja ei kuitenkaan tuntenut saavansa siitä kovinkaan paljon
hyötyä, koska tunsu työskentelytavan muutoksen ja ohjelmien käytön kankeaksi
ja työtä vaikeuttavaksi.

Niin kuin aikaisemmin mainitsin, käännösmuistiohjelman käyttöliittymä (=näyttö) ja työskentelytapa ei ole kovin kätevä. Lisäksi käännösmuistiohjelman hyöty on näin erilaisten kielten (suomen ja saksan) kohdalla rajoittunut, ei kovin kannattavaa. Ohjelmien integroitu käyttö on jotenkin itsestäänselvää, ilman sitä kääntäminen sujuisi vieläkin huonommin.

KM-TH-5

Integroidun käytön kautta saavutettavina hyötyinä vastaajat mainitsivat nopeuden ja tehokkuuden lisääntyvän, kun ei tarvitse muistaa itse kaikkea. Samoin eräs vastaaja totesi luotettavuuden ja yhtenäisyyden paranevan.

Toisiaan tukevia, nopea termeihin sekä käännösyksiköihin käsiksi pääsy. Yhteiskäyttö lisää varmuutta ja termistönhallintaohjelman päivitys ja huolto -silloin kun on aikaa - on tarkempaa kuin pelkän käännösmuistiohjelman.

KM-TH-4

Yksi vastaaja totesi integroidun käytön vähentävän tietokoneen ”kaatumista”, kun ei tarvitse avata erillisiä ikkunoita.

5.4.1. Tekstin yhtenäisyyden parantuminen

Kahteen viimeiseen kysymykseen vastasivat kaikki 13 vastaajaa, jotka käyttivät käännösmuistiohjelmia. Kysymyksessä numero 33 kysyin, onko käännösmuisti- ja/tai termistönhallintaohjelman käyttö auttanut yhtenäistämään tekstiä ja jos on, niin miten. Yleisesti näiden ohjelmien hyötyinä pidetään juuri yhtenäisyyden parantumista ja kääntämisen nopeutumista, kuten mainitsin luvussa 2.1.2. *Miten käännösmuistiohjelma auttaa kääntäjää?*

Kysyin kokemuksia yhtenäisyyden parantumisesta kysymyksellä, johon vastattiin sanallisesti. Vastaukset vaihtelivat suuresti, seuraavaan taulukkoon olen koonnut eri mielipiteet. Kaksi käännösmuistiohjelmia käyttävää vastaajaa ei vastannut kysymykseen.

Taulukko 21. *Käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käytön vaikutus tekstin yhtenäisyyteen.*

<i>ovatko ohjelmat auttaneet yhtenäistämään tekstiä?</i>	<i>vastaajat (yht.11)</i>
kyllä	9
ei	2

Vastaajista suurin osa tunsu käännös- ja/tai termistöhallintaohjelman käytön auttaneen yhtenäistämään tekstiä. Vain kaksi vastaajaa 11:sta ei ollut huomannut ohjelmien käytön tuovan suurta muutosta tekstin yhtenäisyyteen:

toistoa on niin vähän, ettei vaikutusta näy

KM-2

vain kun kyse on päivityksistä ja töistä, joissa on paljon toistoa tai jotka ovat hyvin samankaltaisia kuin aiemmin tehdyt työt

KM-3

Useimmat vastaajat totesivat ohjelmien käytön auttavan yhtenäistämään tekstiä. Tämä näkyy vastaajien mukaan siinä, että entiset ratkaisut on helppo löytää. Ohjelma auttaa muistuttamalla samankaltaisista fraaseista ja tekstinpätkistä. Paitsi terminologiset myös tyyllilliset ja lauserakenteelliset ratkaisut löytyvät muistista ja ne on helpompi pitää samankaltaisina.

Aiemmin en välttämättä muistanut, esiintyikö joku fraasi tai tekstinpätke aiemmin käännettävässä tekstissä. Nyt käännös- ja termistöohjelma "muistuttaa" tällaisista samankaltaisuuksista ja antaa käännösehdotuksen, jos tekstelementtien välillä on riittävän paljon yhtäläisyyksiä.

KM-TH-3

Lisäksi vastaajat mainitsivat pystyvänsä pitämään saman asiakkaan tekstit entistä yhtenäisempinä.

En varmaankaan pystyisi isoissa töissä pitämään terminologisia, tyyllillisiä, lauserakenteellisia ym. valintojani muuttumattomina kautta linjan ilman käännös- ja termistöohjelmaa, tai ainakin se olisi huomattavasti työläämpää.

KM-TH-1

Myös useiden kääntäjien projekteissa yhtenäisyyden vaaliminen helpottui selvästi. Muisteja jakamalla kääntäjä pystyi käyttämään samaa termiä, mitä muut olivat käyttäneet.

Jos saa asiakkaalta käännös- ja termistöä tai tekee jotakin projektia yhteistyössä muiden kääntäjien kanssa, voi myös varoa käyttämästä eri termiä kuin mitä ennen on käytetty tai mitä muut käyttävät.

KM-1

Yhtenäisyys toi vastaajien mukaan toisaalta myös negatiivisemmassa mielessä tekstiin liikaa samankaltaista toistoa.

– – samasta lähtökielen lauseesta tulee aina sama kohdekielen lause. Mutta juuri tämä on joskus tyyllillisesti tylsää, tuntuu koneelliselta. Pieni "inhimillinen" vaihtelu ilmaisutavassa tai lauserakenteessa parantaisi joskus käännöksen luettavuutta.

KM-TH-5

5.4.2. Kääntämisen nopeutuminen

Kysymyksessä numero 34 kysyin, onko ohjelmien käyttö nopeuttanut kääntämistä. Vastaajat vastasivat kysymykseen sanallisesti, joten vastaukset vaihtelivat suuresti. Seuraavaan taulukkoon olen koonnut vastauksista eri mielipiteet. 13 käännösmuistiohjelmia käyttävästä vastaajasta kaksi ei vastannut kysymykseen.

Taulukko 22. *Käännösmuisti- ja termistöhallintaohjelmien käytön vaikutus kääntämisen nopeutumiseen.*

<i>Onko ohjelmien käyttö nopeuttanut kääntämistä?</i>	<i>vastaajat (yht. 11)</i>
kyllä	6
ei	5

Vastaukset jakautuivat selvästi. Toisten mielestä työskentely oli nopeutunut, osa taas oli selvästi sitä mieltä, että työskentely ei ollut nopeutunut. Muutama vastaaja oli epävarma eikä oikein osannut sanoa, oliko kääntäminen nopeutunut vai ei.

Nopeutumista en ole vielä havainnut; ehkä sitten kun samoja tekstejä on alkanut esiintyä päivitysversiona.

KM-5

Kysymykseen, miten työskentely on nopeutunut, vastaajat mainitsivat täsmälleen samanlaisina toistuvien segmenttien automaattisen korvautumisen, suorat näppäinkomennot, joilla säästää kirjoitustyötä, sekä nopeutuneen termien uudelleen haun.

Saan samassa ajassa valmiiksi enemmän valmiita käännettyjä sivuja kuin ennen käännösmuistiohjelman hankkimista. Asiakkailta saamani palautteen perusteella laatu ei ole kärsinyt nopeuden lisääntymisestä.

KM-TH-3

Nopeutta lisää termin ilmestyminen näytölle automattisesti, myös vastaavuuden saaminen muistista on nopeaa. Tai konkordanssi-haku on helposti saatavilla.

KM-TH-4

Vastaajat totesivat ohjelmien käytön nopeuttaneen niiden tekstien kääntämistä, joihin käännösmuistiohjelma selvästi ”sopii”. Tällaisia tekstejä ovat esimerkiksi useimmat käyttöohjeet. Eräs vastaaja totesi käännösmuistiohjelman nopeuttavan kääntämistä tekstistä riippuen. Jos käytössä ei ole vanhaa muistia, eikä tekstissä ole juuri toistoa, ei muisti nopeuta sen kääntämistä. Hyöty riippuukin siitä, millaisia töitä kääntää.

Käännösmuisti nopeuttaa enemmän tai vähemmän tekstistä riippuen. Jos on teksti, johon ei ole vanhaa käännösmuistia ja jossa ei ole toistoa, se ei tietenkään nopeuta juuri yhtään vielä siinä vaiheessa. Toisaalta on tekstejä, joissa toistoa voi olla esim. jopa 80-90% jolloin on kiva katsoa, kun ”kone tekee työt”. Tosin kyllä se teksti on silti itsekkin luettava.

KM-1

Eräs vastaaja totesi käännösmuistiohjelman nopeuttavan vikatilanteista palautumista huomattavasti. Mikäli tiedosto jostain syystä vaurioituu, sen saa luotua käännösmuistista nopeasti uudelleen.

6. Pohdintaa ja päätelmiä

Tutkielmani tavoitteena oli ottaa selvää siitä, kuinka freelancekääntäjät ja toiminnimellä toimivat kääntäjät käännösmuisti- ja termistöhallintaohjelmia käyttävät. Tarkoitukseni oli kartoittaa erilaisia ohjelmien käyttötapoja, tarkastella heidän ohjelmien käytöstä saamiaan hyötyjä sekä verrata näitä tuloksia aiempien tutkimusten tuloksiin ja aiheesta kirjoitettuihin artikkeleihin. Aiemmat tutkimukset ovat pääasiassa raportoineet käännöstoimistojen tai suurten yritysten kokemia hyötyjä. Tarkoitukseni oli selvittää, ilmenisikö itsenäisten kääntäjien ohjelmien käytössä jotain sellaisia piirteitä, joita ei näiden ohjelmien suurempien käyttäjien vastauksissa ole tullut esiin.

Tutkimusmenetelmänäni oli kysely. Se lähetettiin SKTL:n asiatekstinkääntäjien postituslistalle ja muutamalle muulle asiatekstinkääntäjälle. Kaikki vastaajat toimivat joko freelancekääntäjinä tai toiminnimellä. Toteutuneita vastaajia tutkimuksessani oli 19. Koska vastaajia oli vain näin vähän, en pysty esittämään kaikkiin itsenäisiin kääntäjiin yleistettävissä olevia päätelmiä käännösmuisti- ja termistöhallintaohjelmien käytöstä. Tarkoitukseni oli ainoastaan kartoittaa ohjelmien käyttötapoja ja nostaa esiin piirteitä, jotka mahdollisesti poikkeaisivat edeltävistä tutkimuksista.

Edeltävien tutkimusten ja kirjallisuuden valossa käännösmuistiohjelmien nähdään soveltuvan aika yksipuolisesti etenkin teknisiin käännöksiin, kuten käyttöohjeisiin. Yleisemmin käännösmuistiohjelmien nähdään soveltuvan toisteisiin, suuriin tai saman asiakkaan eri teksteihin, hyvin samankaltaisiin teksteihin, päivityksiin sekä tekstien uusiin versioihin. Tutkimuksessani vastaajien erikoisalajat ja käännettävät tekstilajit vaihtelivat suuresti. Sellaiset tekstilajit, joihin käännösmuistiohjelman ei ole nähty soveltuvan, kuten mainostekstit ja esitteet, mainittiin useissa käännösmuistiohjelmia käyttävien vastaajien vastauksissa. Tekniikka ja teollisuus korostuivat vastauksissa, mutta huomattavaa oli, etteivät kaikki käännösmuistiohjelmia käyttävät vastaajat nimenneet sitä lainkaan yhdeksi erikoisalakseen.

Lisäksi edeltävien tutkimusten ja omien kokemusteni valossa oli oletettavissa, että käännösmuistiohjelmiä käyttävät ennen kaikkea käännöstoimistoille kääntävät vastaajat. Monissa toimistoissa käännösmuistiohjelman käyttö on edellytyksenä toimeksiantojen saamiselle. Tutkimuksessani kaikki käännösmuistiohjelmiä käyttävät kääntäjät eivät maininneet lainkaan käännöstoimistoja toimeksiantajakseen. Lisäksi ne vastaajat, jotka eivät käyttäneet käännösmuistiohjelmaa, käänsivät myös toimistoille. Toimistoille kääntäminen ei siis tämän otoksen valossa suoraan vaikuttanut käännösmuistiohjelman käyttöön. Kuitenkin joukossa oli myös muutama vastaaja, joka ilmoitti hankkineensa käännösmuistiohjelman toimiston toivomuksesta. Yksi vastaaja totesi lisäksi, ettei teknisten tekstien kääntä-

jänä enää pärjää ilman käännösmuistiohjelmaa. Kuitenkin ohjelmia käyttämättömien vastaajien joukossa oli myös käyttöohjeita kääntäviä ja toimistot toimeksiantajakseen nimeäviä vastaajia.

Tutkimukseni vastaajien joukossa erottui selvästi erilaisia ohjelmien käyttäjiä. Joukossa oli esimerkiksi toimistoilta muisteja saavia, suuria projekteja yhdessä muiden kääntäjien kanssa tekeviä ja muiden kääntäjien kanssa muisteja jakavia kääntäjiä. Toisaalta suurin osa sai vain harvoin muisteja käyttöönsä, jos ollenkaan, ja toimi näin ollen ainoastaan omien käännösmuistiensa varassa. Joukossa oli myös esimerkiksi taidetekstien kääntämiseen käännösmuistiohjelmaa käyttävä kääntäjä, joka tunsu hyötyvänsä ohjelmasta termien hallinnan apuvälineenä. Vastaajissa oli myös EU-tekstien kääntämisessä ohjelmista hyötyviä kääntäjiä. Heidän kaikkien ohjelmien käytöstä saamansa hyödyt vaihtelivat suuresti sen mukaan, mihin he ohjelmia käyttivät. Jotta näistä erilaisista ohjelmien käyttöta-voista tai käyttäjäjoukoista voisi sanoa jotakin tarkempia piirteitä, täytyisi heidän ohjelmien käyttöönsä tutkia kattavammin, esimerkiksi haastattelun avulla.

Käännösmuistiohjelman hankinnan syinä ja sen käytön kautta saavutettavina hyötyinä voi edeltävien tutkimusten valossa pitää tuottavuuden kasvua, kääntämisen nopeutumista ja siten saavutettavia ajallisia ja rahallisia säästöjä sekä tekstin yhtenäisyyden paranemista ja sitä kautta laadun paranemista. Tutkimuksessani käännösmuistiohjelma oli hankittu paitsi edellä mainittujen syiden vuoksi myös termistön hallussapidon helpottamiseksi.

Käännösmuistiohjelmien ei ole ajateltu soveltuvan mihin vain teksteihin, vaan ennen kaikkea suuriin, toisteisiin teksteihin. Tutkimuksessani niitä kuitenkin käytettiin hyvin monenlaisiin teksteihin. Suuri osa vastaajista käytti käännösmuistiohjelmaa lähes kaikkiin käännöksiinsä. Edeltävistä tutkimuksista poiketen käännösmuistiohjelmaa käytettiin myös sellaisiin teksteihin, joissa ei esiintynyt sanottavasti toistoa.

Käännösmuistiohjelman nähtiin soveltuvan sellaisiin teksteihin, joissa termien täytyy olla tarkkoja. Tarkkuus mainittiin myös yleisemmin käännösmuistiohjelmien hyötynä, koska niiden nähtiin parantavan tarkkuutta. Kun lähtöteksti on koko ajan näkyvässä käännöksen rinnalla, mitään ei jää niin helposti kääntämättä. Yleisemmin käännösmuistiohjelmien hyötynä nähtiin nopeutunut kääntäminen, parantunut yhtenäisyys, helpottunut termien haku, selkiytynyt työskentely segmentoinnin myötä sekä toimeksiantojen saannin helpottuminen käännösmuistiohjelmia käytettäessä.

Segmentointi nähtiin toisissa vastauksissa positiivisena, toisissa negatiivisena. Toisaalta sen ajateltiin selkeyttävän työskentelyä, toisaalta työn pätkiminen teki kääntämisestä konemaisempaa ja tekstin koherenssi kärsi. Tässä näkyi jonkin verran eroja sen mukaan, millaisia tekstejä vastaajat käänsivät. Jos käännettävät tekstit olivat pääasiassa teknisiä, todettiin segmentoinnin parantavan käännöksen laatua ja lisäävän tarkkuutta. Sen sijaan käytettäessä käännösmuistia muun muassa mainostekstien ja esitteiden kääntämiseen tunnettiin tekstin pätkimisen hankaloittavan kokonaisuuksien hallitsemista ja tekstin koherenssin säilyttämistä. Otokseni oli kuitenkin niin pieni, ettei tämän perusteella voi vetää yleistäviä johtopäätöksiä. Voisi olla mielenkiintoista selvittää tarkemmin, kuinka erilaiset kääntäjät näkevät segmentoinnin ja mitkä kaikki asiat siihen vaikuttavat.

Segmentoinnin lisäksi muina käännösmuistiohjelmien haittapuolina mainittiin esikäännetyn tekstin muokkaamisen vaikeus, ohjelman tarjoamat väärät vastineet, muistien virheet sekä ohjelmien käytön hitauteen ja kankeuteen liittyvät seikat.

Termistönhallintaohjelmien käyttö oli vähäistä. Vaikka kaikkiin tutkimuksessa mainittuihin käännösmuistiohjelmiin kuuluu termistönhallintaohjelma (eli kaikilla käännösmuistiohjelmaa käyttävillä vastaajilla oli tämä olemassa) käytti vain viisi vastaajaa 13:sta termistönhallintaa. Näistäkin vastaajista suurin osa ilmoitti käyttävänsä sitä vain harvoin. Termistönhallintaohjelmien käyttöä on tutkittu vain vähän, mutta näiden edeltävien tutkimusten valossa oletin sen käytön olevan vähäistä. Kukaan termistönhallintaohjelmaa käyttävistä vastaajista ei käyttänyt sitä kaikkiin käännöksiinsä. Sen käyttö nähtiin liian hitaana ja hankalana. Sanastotiedon tallennustavoista käytetyin oli tekstinkäsittelyohjelma. Termistönhallintaohjelman sijaan käytettiin usein juuri tekstinkäsittelyohjelmaa.

Käännösmuistiohjelmaa käyttävät vastaajat saattoivat korvata termistönhallintaohjelman käytön käännösmuistiohjelman kontekstihauilla. Vaikka käännösmuistiohjelmat ovat yksinäänkin oiva apuväline termien hakuihin, eivät ne kuitenkaan sovellu sanastotyöhön. Käännösmuistiohjelman avulla voi ainoastaan nähdä kontekstit, joissa kyseistä termiä on käytetty aiemmin ja kuinka se silloin on käännetty. Niiden avulla ei voida dokumentoida sanastoratkaisuja, toisin sanoen eri termeistä ei voida tallentaa sellaisia tietoja, jotka voisivat olla hyödyllisiä myöhemmin tai auttaa jäsentämään eri termien välisiä suhteita. Pelkän käännösmuistiohjelman avulla ei ole mahdollista tehdä suunnitelmallista sanastotyötä. Siitä, kuinka suunnitelmallista vastaajien sanastotyö oli, en pysty kyselyni perusteella vetämään johtopäätöksiä, koska en tiedä kaikkia siihen vaikuttavia seikkoja. Sitä täytyisi tutkia lisää.

Sanastotyön teosta tutkimuksessani ilmeni toinenkin mielenkiintoinen seikka: kaikki vastaajat eivät tehneet lainkaan sanastotyötä. Kirjallisuudessa sanastotyötä pidetään yleensä itsestään selvyytenä ja sen hyötyjä ilmeisinä. Kuitenkaan kaikki kääntäjät eivät sitä tee. Tämän tutkiminen voisi myös olla mielenkiintoista, miksi he eivät sitä tee ja miten he sanastotyön teon korvaavat.

Vaikka kaikkien termistönhallintaohjelman käyttäjien käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmat olivat integroituja, eivät he käyttäneet niitä aina yhdessä. Näin ollen ohjelmien integroinnin kautta saavutettavista hyödyistä en saanut paljoakaan tietoa. Kuitenkin juuri ohjelmien integroitu käyttö mahdollistaa muun muassa tekstin ja termistön yhtenäisyyden vaalimisen. Esimerkiksi termien yhtenäisen käytön kannalta molempien ohjelmien käyttö on oleellista, koska ainoastaan näin menetellen ohjelma hakee sanastosta sinne syötetyt termit automaattisesti ja kääntäjä pystyy kontrolloimaan kääntävänsä saman termin aina samalla tavalla.

Suurin osa vastaajista tunsu ohjelmien käytön auttaneen yhtenäistämään tekstiä. Sen sijaan kääntämisen nopeutumista eivät olleet huomanneet läheskään kaikki ohjelmien käyttäjät.

Oman kokemukseni perusteella arvelin käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käytön voivan perustua myös muuhun kuin toisteisen tekstin kääntämisen nopeutumiseen. Itse olen kokenut käännösmuistiohjelman käytön selkeyttä-

vän työskentelyäni ja helpottavan termistön hallussapitoa. Nämä seikat näyttäisivät tämän tutkimuksen valossa olevan tuttuja muillekin. Käännösmuistiohjelmien käytön koettuihin hyötyihin vaikuttavat selvästi myös muut seikat kuin tekstilaji. Käytön hyötyinä ei välttämättä haeta säästöjä tai työn nopeutumista, vaan termistön hallintaa ja tekstin yhtenäisyyttä.

Tutkimuksessani ongelmalliseksi osoittautui käyttämäni menetelmä eli kyselytutkimus. Koska otokseni oli niin pieni, en voi yleistää saamiani tuloksia. Toisaalta laatimani kyselylomake mahdollisti hyvinkin pitkät ja kattavat vastaukset ja sainkin näin ollen monia vastauksia, joista nousi esiin mielenkiintoisia piirteitä. Vastausten analysointi ja luokittelu oli kuitenkin hankalaa näin erilaisten vastausten kesken. Osassa kysymyksiä tieto yhdestä vastaajasta ja hänen vastauksiinsa vaikuttavista seikoista jäi niin suppeaksi, etten voi vetää näistä vastauksista johtopäätöksiä. Näiden kysymysten pohjalta sain kuitenkin kuvan erilaisista mahdollisista ohjelmien käyttötavoista, mutten aukotonta tai yleistettävää tietoa. Jotta käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien käytöstä saisi kattavamman kuvan, asiaa täytyisi tutkia lisää.

Saamiani tietoja voi toki käyttää jatkotutkimuksen pohjana, sillä vastaukset nostavat esiin useita uusia piirteitä ohjelmien käyttöön liittyen, kuten segmentoinnin näkemisen toisaalta negatiivisena toisaalta positiivisena asiana. Toisaalta tuloksia voi myös käyttää opetuksen suunnittelun apuna, muun muassa tuloksia sanastotyön teosta.

LÄHTEET

- Arntz, Reiner 1999. Terminologie der Terminologie. Snell-Hornby, Mary, Höning, Hans G., Kußmaul, Paul & Schmitt, Peter A. (toim.), *Handbuch Translation*. 2. parannettu painos. Stauffenburg, Tübingen. 77-82.
- Arntz, Reiner & Picht, Heribert 1989. *Einführung in die Terminologearbeit*. Studien zu Sprache und Technik. Olms, Hildesheim.
- Arntz, Reiner, Picht, Heribert & Mayer, Felix 2002. *Einführung in die Terminologearbeit*. Studien zu Sprache und Technik. 4. uudistettu laitos. Olms, Hildesheim.
- Austermühl, Frank 2001. *Electronic Tools for Translation*. St. Jerome Publishing, Manchester.
- Benis, Michael 1999a. Translation Memory From Q to R. *Institute of Translation and Interpreting Bulletin April*. 4-17.
- Benis, Michael 1999b. Unlocking your potential: How the memory measured up. *Institute of Translation and Interpreting Bulletin December*. 2-10.
- Blatt, Achim 1998. Workflow using linguistic technology at the Translation Service of the European Commission. *EAMT Workshop, Translation technology: integration in the workflow environment, Geneva*. 7-18. Saatavilla pdf-muodossa: <<http://www.eamt.org>>
- Dennett, Gerald 1995. *Translation Memory: Concept, products, impact and prospects*. South Bank University, London, MSc Thesis. Saatavilla pdf-muodossa: <http://www.star-uk.co.uk/About_us/People/Gerald_Dennett/msc.pdf>
- EAGLES 1996. *Evaluation Of Natural Language Processing Systems*. Final Report. EAGLES Document EAG-EWG-PR.2. Version of October 1996. Saatavilla www-muodossa: <<http://issco-www.unige.ch/projects/ewg96/index.html>>
- Ebermann, Martha 1996. Use and Value of Computer-Assisted Translation in the Central Translation Service of Coop Switzerland, Basle. *EAMT Workshop, TKE'96, Vienna. Proceedings*. 89-94. Saatavilla pdf-muodossa: <<http://www.eamt.org>>
- Elo, Natalia 2001. Käännösmuisti, välttämätön pahako? *Kääntäjä* 8. 8.

- Freigang, K.-H. 1990. Zur Typologisierung der Arbeitsläufe beim Übersetzen. Arntz, R. & Thome, G. (toim.), *Übersetzungswissenschaft: Ergebnisse und Perspektiven: Festschrift für Wolfram Wilss zum 65. Geburtstag*. Narr, Tübingen. 162–170.
- Freigang, Karl-Heinz 2000. Translation-Memory-Systeme. Schmitz, Klaus-Dirk & Wahle, Kirsten (toim.), *Softwarelokalisierung*. Stauffenburg, Tübingen. 151–165.
- Fulford, Heather 2001. Translation Tools: An Exploratory Study of their Adoption by UK Freelance Translators. *Machine Translation* 16. 219-232.
- Hohnhold, Ingo 1990. *Übersetzungsorientierte Terminologiearbeit: eine Grundlegung für Praktiker*. InTra, Stuttgart.
- Hutchins, John 1996. Computer-based translation systems and tools. *ELRA Newsletter vol.1 no.4, December*. Päivitetty versio saatavilla [www.muodossa: <http://www.eamt.org/archive/hutchins_intro.html>](http://www.muodossa:www.eamt.org/archive/hutchins_intro.html) Luettu 26.3.2003.
- Hutchins, John 1998. Translation Technology and the Translator. *Machine Translation* 7 April. 7-14.
- Kaleva, Lassi 1999. Käännösmuistiohjelman kääntäjän palveluksessa. *Kääntäjä* 7. 1-3.
- Kalverkämper, Hartwig 1998. Fach und Fachwissen. Teoksessa Hoffmann, Luther, Kalverkämper, Hartwig & Wiegand, Ernts Herbert (toim.), *Fachsprachen: ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologie-wissenschaft*. Handbücher zur Sprachen- und Kommunikationswissenschaft 14, Band 1. de Gruyter, Berlin / New York. 1-24.
- Kay, Martin 1997 [1980]. The Proper Place of Men and Machines in Language Translation. *Machine Translation* 12. 3-23.
- Kortenbruck, Anke 2003. Kurssimateriaali kurssilta *Translationsrelevante Übersetzungssoftware und computergestützte Terminologieverwaltung*. Tampereen yliopisto, käännöstiede (saksa).
- Koskenniemi, Kimmo 2004. Johdatus kieliteknologiaan. Luku 5: Kielen kääntämisen apuvälineet ja automaattinen kielen kääntäminen. Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen kieliteknologian johdantokurssin kurssimoniste. Saatavilla [www.muodossa: <http://www.ling.helsinki.fi/kit/2004s/ctl190/kt-johd-mt-art/>](http://www.muodossa:www.ling.helsinki.fi/kit/2004s/ctl190/kt-johd-mt-art/) Luettu 23.3.2005.
- Kuhmonen, Kaisa 2001. *Käsité ja kääntäjä – sanastotyön merkitys erikoisalan kääntäjälle*. Tampereen yliopisto, saksan kielen kääntämisen ja tulkkauksen pro gradu -tutkielma.
- Kääntämisen opetussanasto 2001*. Turun yliopisto, Kääntämisen ja tulkkauksen keskus. Saatavilla [www.muodossa: <http:// www.utu.fi/hum/centra/pedaterm/>](http://www.muodossa:www.utu.fi/hum/centra/pedaterm/)
- LISA 2004. *The LISA 2004 Translation Memory Survey: Translation Memory Usage and Trends*. The Localisation Industry Standards Association. Saatavilla [www.muodossa: <http://www.lisa.org/products/survey/2004/tmsurvey.html>](http://www.muodossa:www.lisa.org/products/survey/2004/tmsurvey.html)

- Melby, Alan K. 1982. Multi-Level Translation Aids in a Distributed System. *Coling 82: Proceedings of the Ninth International Conference on Computational Linguistics, Prague, July 5-10*. North-Holland, Amsterdam.
- Nurmesniemi, Heli 2002. Käännösohjelmat – Uusi ulottuvuus. Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.), *Alussa oli käännös*. 2. painos. Tampereen yliopistopaino. 203-214.
- Reinke, Uwe 1997. Integrierte Übersetzungssysteme – Betrachtungen zu Übersetzungsprozeß, Übersetzungsproduktivität, Übersetzungsqualität und Arbeitssituation. *Lebende Sprachen* 3. 97-106.
- Sager, J. C. 1994. *Language engineering and translation: Consequences of automation*. Benjamins, Amsterdam.
- Schmitt, Peter A. 1999a. Marktsituation der Übersetzer. Snell-Hornby, Mary, Hönig, Hans G., Kußmaul, Paul & Schmitt, Peter A. (toim.), *Handbuch Translation*. 2. parannettu painos. Stauffenburg, Tübingen. 5-13.
- Schmitt, Peter A. 1999b. Technische Arbeitsmittel. Snell-Hornby, Mary, Hönig, Hans G., Kußmaul, Paul & Schmitt, Peter A. (toim.), *Handbuch Translation*. 2. parannettu painos. Stauffenburg, Tübingen. 186-199.
- Schmitt, Peter A. 1999c. *Translation und Technik*. Studien zur Translation, Bd. 6. Stauffenburg, Tübingen.
- Schmitz, Klaus-Dirk 1999. Terminographie und Terminologienormung. Snell-Hornby, Mary, Hönig, Hans G., Kußmaul, Paul & Schmitt, Peter A. (toim.), *Handbuch Translation*. 2. parannettu painos. Stauffenburg, Tübingen. 83-91.
- Schmitz, Klaus-Dirk 2000. Terminologieverwaltungssysteme. Schmitz, Klaus-Dirk & Wahle, Kirsten (toim.), *Softwarelokalisierung*. Stauffenburg, Tübingen. 135–150.
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 2003. Asiatekstinkääntäjät (II jaosto). [WWW-dokumentti]. <<http://www.sktl.net/kotisivu/Asiateks.htm>> Luettu 22.9.2003.
- TEPA. Sanastokeskus TSK:n ylläpitämä termipankki. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.tsk.fi>> Luettu 5.5.2005.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2002. Kääntäjän työ. Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.), *Alussa oli käännös*. 2. painos. Tampereen yliopistopaino. 35-49.
- Webb, Lynn E. 1998. *Advantages And Disadvantages Of Translation Memory: A Cost/Benefit Analysis*. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.webbsnet.com/translation/thesis.html>>

LIITE

Kyselylomake

OSIO 1

Taustatiedot:

1. Sukupuolesi? Mies Nainen

2. Ikäsi?

3. Kuinka kauan olet toiminut kääntäjänä?

kirjoita vastauksesi tähän

4. Mitkä ovat kääntämäsi kieliparit?

kirjoita vastauksesi tähän

5. Mikä on erikoisalasi? Valitse seuraavasta luettelosta yksi tai useampia vaihtoehtoja:

ei erikoisalaa	☐
todistukset	☐
ATK ja tietotekniikka	☐
luonnontieteet ja lääketiede	☐
EU-tekstit	☐
lakiasiat	☐
pankki ja vakuutus	☐
mainonta ja markkinointi	☐
kulttuuri	☐
yhteiskunta	☐
tekniikka ja teollisuus	☐
rakentaminen ja arkkitehtuuri	☐
joku muu,	☐

mikä? kirjoita vastauksesi tähän

6. Millaisia tekstejä käännät pääasiassa? Numeroi seuraavasta listasta sopivimmat vaihtoehdot yleisimmästä aloittaen.

liikekirjeet

käyttöohjeet

tekninen dokumentaatio

tuotekuvaukset

sopimukset

tieteelliset artikkelit

mainostekstit, esitteet

lakitekstit

todistukset

taloudelliset raportit (kuten vuosikertomukset)

lääketieteelliset dokumentit

ohjelmistot, online-ohjeet jne.

patenttitekstit

muut,

mitkä? kirjoita vastauksesi tähän

7. Toimitko yksityisyrittäjänä vai freelancerina?

kirjoita vastauksesi tähän

8. Millaisia asiakkaita sinulla pääasiassa on? Käännöstoimistoja, yrityksiä, yksittäisiä toimeksiantajia...?

kirjoita vastauksesi tähän

OSIO 2

Käännösmuistiohjelmat:

9. Onko käytössäsi käännösmuistiohjelma? kyllä
 ei

Jos on, mikä? kirjoita vastauksesi tähän

- Jos ei, oletko koskaan harkinnut sen hankkimista? olen
 en ole

Mikset ole hankkinut käännösmuistiohjelmaa?

kirjoita vastauksesi tähän

Jos et käytä käännösmuistiohjelmaa, siirry kysymykseen nro 20.

10. Missä olet oppinut käyttämään käännösmuistiohjelmaa? Valitse sopiva vaihtoehto:

käännöstoimistossa työskennellessä

käännösmuistikoulutuksessa

opiskeluaikana kurssilla

omatoimisesti

muuten,

miten? kirjoita vastauksesi tähän

11. Miksi olet hankkinut käännösmuistiohjelman?

kirjoita vastauksesi tähän

12. Saatko käyttöösi valmiita käännösmuisteja asiakkailtasi?

kirjoita vastauksesi tähän

13. Kuinka suureen osaan käännöksistäsi käytät käännösmuistiohjelmaa? Valitse sopivin vaihtoehto:

alle 20 %

20-40 %

40-60 %

60-80 %

80-100 %

En osaa sanoa,

jos et osaa arvioida ohjelmien käyttöä prosentteina, voit kommentoida asiaa kirjallisesti:

kirjoita vastauksesi tähän

14. Käytätkö käännösmuistia myös teksteihin, joissa asiakas ei edellytä sen käyttöä?

kirjoita vastauksesi tähän

15. Millaisiin teksteihin käytät käännösmuistiohjelmaa? Numeroi käyttökohteet usein toistuvimmasta aloittaen. Jos et löydä luettelosta sopivaa vaihtoehtoa, kirjoita viimeisen kohdan alle omat käyttökohteesi.

liikekirjeet

käyttöohjeet

tekninen dokumentaatio

tuotekuvaukset

sopimukset

tieteelliset artikkelit

mainostekstit, esitteet

lakitekstit

todistukset

taloudelliset raportit (kuten vuosikertomukset)

lääketieteelliset dokumentit

ohjelmistot, online-ohjeet jne.

patenttitekstit

muut,

mitkä? kirjoita vastauksesi tähän

16. Millaisissa teksteissä käännösmuistiohjelmasta on eniten hyötyä? Mitä piirteitä teksteissä on?

kirjoita vastauksesi tähän

17. Mitä hyötyjä koet saaneesi käännösmuistiohjelman käytöstä?

kirjoita vastauksesi tähän

18. Mitä haittoja ja rajoitteita tunnet käännösmuistiohjelmien käytöllä olevan?

kirjoita vastauksesi tähän

19. Kun vertaat kääntämistä käännösmuistiohjelman avulla kääntämiseen ilman käännösmuistiohjelmää, mikä on suurin ero?

kirjoita vastauksesi tähän

OSIO 3

Termistönhallintaohjelmat

20. Käytätkö termistönhallintaohjelmaa (esim. MultiTerm, TermStar)?

kyllä

en

Jos kyllä, mitä? kirjoita vastauksesi tähän

Jos et, miten teet sanastotyötä? Valitse joku seuraavista vaihtoehdoista.

Kortisto

Tekstinkäsittelyohjelma

Taulukkolaskentaohjelma

jokin muu,

mikä? kirjoita vastauksesi tähän

En tee lainkaan sanastotyötä

21. Saatko käyttöösi asiakkaiden sanastoja?

kirjoita vastauksesi tähän

22. Missä muodossa saamasi sanastot yleensä ovat?

kirjoita vastauksesi tähän

23. Miten itse teet sanastoja: Teetkö itse sanaston jokaisen käännöksen yhteydessä?

kirjoita vastauksesi tähän

24. Mitä tietoja keräät omiin sanastoihisi? Valitse sopivat vaihtoehdot.

termi ja sen vieraskielinen vastine tai vastineet

määritelmä

konteksti

erikoisala

lyhenteet

synonyymit

- kielioppitiedot
- huomautukset
- esimerkit
- päiväys
- asiakas
- projekti
- muut tiedot,
- mitkä? kirjoita vastauksesi tähän

25. Miten teet sanaston? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja.

- ennen kääntämistä
- kääntämisen aikana
- kääntämisen jälkeen

Jos vastasit kysymykseen nro 20, ettet käytä termistönhallintaohjelmia, siirry kysymykseen numero 33.

26. Millaisiin teksteihin käytät termistönhallintaohjelmaa? Käytätkö sitä kaikissa sanastoissasi/käännöksissäsi?

kirjoita vastauksesi tähän

27. Mitä hyötyjä koet saavasi termistönhallintaohjelmien käytöstä?

kirjoita vastauksesi tähän

28. Mitä haittoja tai rajoitteita tunnet termistönhallintaohjelmien käytöllä olevan?

kirjoita vastauksesi tähän

29. Kun vertaat sanastotyön tekemistä ja kääntämistä termistönhallintaohjelmien avulla ja ilman, mikä on suurin ero?

kirjoita vastauksesi tähän

OSIO 4

Käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien yhteiskäyttö

30. Ovatko käyttämäsi termistönhallintaohjelma ja käännösmuistiohjelma toisiaan tukevia?

kirjoita vastauksesi tähän

31. Käytätkö aina sekä termistönhallintaohjelmaa että käännösmuistiohjelmaa yhdessä? Käytätkö niitä myös erikseen? Millaisissa tapauksissa?

kirjoita vastauksesi tähän

32. Mikä on suurin ero verratessasi kääntämistä käännösmuisti- ja termistönhallintaohjelmien avulla kääntämiseen ilman niitä? Mitä hyötyjä koet saavasi ohjelmien integroidusta käytöstä?

kirjoita vastauksesi tähän

Jos et käytä kumpaakaan ohjelmaa, sinun ei tarvitse vastata seuraaviin kysymyksiin. Kiitos vastauksistasi ja muista tallentaa lomake!

33. Onko termistönhallinta- ja käännösmuistiohjelman (tai jommankumman) käyttö auttanut yhtenäistämään tekstiä, miten?

kirjoita vastauksesi tähän

34. Onko termistönhallinta- ja käännösmuistiohjelman (tai jommankumman) käyttö nopeuttanut kääntämistä, miten?

kirjoita vastauksesi tähän

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Muista tallentaa lomake ja lähetä se sähköpostitse liitetiedostona osoitteeseen tuulikki.olkkonen@uta.fi

Voit vielä halutessasi antaa kommentteja ja palautetta lomakkeen tekijälle:

kirjoita vastauksesi tähän

DEUTSCHE KURZFASSUNG

Universität Tampere
Institut für Sprach- und Translationswissenschaften
Translationswissenschaft (Finnisch-Deutsch)

OLKKONEN, Tuulikki: Translation-Memory-Systeme und
Terminologieverwaltungssysteme als Arbeitsmittel
der freiberuflichen Übersetzer

Magisterarbeit: 86 Seiten
Anhang: 8 Seiten
Deutsche Kurzfassung: 12 Seiten
Juni 2005

1. Einleitung

Ziel der vorliegenden Arbeit ist zu untersuchen, wie freiberufliche Übersetzer Translation-Memory-Systeme und Terminologieverwaltungssysteme, die auch integrierte Übersetzungssysteme genannt werden, anwenden und wie diese Systeme ihnen nützen. Die Arbeit konzentriert sich auf freiberufliche Übersetzer, weil in den vorhandenen Untersuchungen meistens die Erfahrungen von Übersetzungsbüros untersucht worden sind.

In vorhandenen Untersuchungen berichten die Übersetzungsbüros von deutlichen Steigerungen der Produktivität und Konsistenz durch den Einsatz von Translation-Memory-Systemen. Nach vorhandenen Untersuchungen lohnt sich der Einsatz dieser Systeme vor allem bei Aktualisierungen oder bei anderen Revisionen von Dokumenten, bei großen Projekten mit vielen Übersetzern sowie bei Texten von großen Kunden. Freiberufliche Übersetzer arbeiten jedoch nicht nur an großen Projekten oder Texten von großen Stammkunden. Die Hypothese dieser Arbeit ist, dass freiberufliche Übersetzer diese Systeme nicht in gleicher Weise anwenden und nicht die gleichen Nutzen davon erhalten wie Übersetzungsbüros.

Die Arbeit geht zunächst auf den Bedarf von integrierten Übersetzungssystemen und auf ihren Nutzen ein. Danach werden die Änderungen des Arbeitsprozesses durch die Anwendung von integrierten Übersetzungssystemen diskutiert. Abschließend werden die Ergebnisse einer Umfrage unter freiberufliche Übersetzern zur Anwendung integrierter Übersetzungssysteme präsentiert.

2. Integrierte Übersetzungssysteme

Um die Arbeit des Übersetzers zu erleichtern sind so genannte *integrierte Übersetzungssysteme* entwickelt worden. Diese Systeme bestehen aus drei Bestandteilen: *Übersetzungsspeicher*, *Terminologieverwaltung* und *Übersetzungseditor*. (Reinke 1997, 98.)

Ein Übersetzungsspeicher ist eine Datenbank, in der Übersetzungseinheiten in der AS und ZS gespeichert werden, um sie bei späteren Übersetzungen wieder verfügbar machen zu können. Diese Systeme unterstützen den Übersetzer bei der Recherche nach bereits übersetztem Material. Wenn in einem zu übersetzenden Text entsprechende oder ähnliche Einheiten vorkommen, werden diese automatisch als Übersetzungsvorschlag angeboten. Diese Systeme werden als *Translation-Memory-Systeme* genannt.

Terminologieverwaltungssysteme sind „Datenbanksysteme, die speziell für die Verwaltung mehrsprachiger Datensätze entwickelt wurden und mit deren Hilfe terminologische Daten erfasst, bearbeitet, verarbeitet, abgefragt und aufbereitet werden können“ (Kortenbruck 2003). Wenn Translation-Memory-Systeme integriert mit Terminologieverwaltungssystemen eingesetzt werden, werden die in einer terminologischen Datenbank gefundenen Termini während des Übersetzens automatisch angezeigt. Diese Termini können per Mausklick in die Übersetzung übernommen werden.

Die am häufigsten erwähnten Vorteile von Translation-Memory-Systeme sind die Steigerung von Produktivität und Konsistenz (vgl. z.B. Austermühl 2001, 134 oder Nurmesniemi 2002, 207). Durch den Einsatz dieser Systeme haben industrielle Anwender in einigen Studien (z.B. Ebermann 1996) sogar von einer Erhöhung des Übersetzungsvolumens um 30-40 Prozent berichtet. Wenn das Übersetzungsvolumen steigt, werden auch Zeit und Kosten gespart.

Der Einsatz eines Translation-Memory-Systems lohnt sich nur, wenn sich wiederholende Elemente in den Texten vorkommen (vgl. z.B. Schmitt 1999b, 189 oder Reinke 1997, 103). Die meisten Texte beinhalten in gewissem Grade Wiederholung, auch *Rekurrenz* genannt. Reinke (1997, 103) unterscheidet zwischen *interner* und *externer Rekurrenz*: Interne Rekurrenz bezeichnet die Wiederholung sprachlicher Ausdrucksformen innerhalb eines Dokuments, externe Rekurrenz die Wiederholung beim Vergleich mit anderen Texten.

Austermühl (2001, 138-139) nennt drei Kriterien, nach denen entschieden werden kann, ob sich der Einsatz eines Translation-Memory-Systems lohnt: Textsorte, Wiederverwendbarkeit des Textes und Umfang des Textes. Nach Austermühl's Kriterien sind vor allem technische Textsorten wie Handbücher, Online-Hilfen, Laborberichte und Kataloge gut für den Einsatz von Translation-Memory-Systemen geeignet. (Austermühl 2001, 138-139.) Reinke (1997, 103) erwähnt technische Anleitungstexte als Beispiel für Texte, in denen der Grad der internen Rekurrenz relativ hoch ist und die sich damit gut für den Einsatz von Translation-Memory-Systemen eignen.

Die Vorteile der Translation-Memory-Systeme haben aber einige Einschränkungen. Die Translation-Memory-Systeme helfen den Übersetzern, gleiche oder ähnliche Textsegmente zu finden. Sie sind allerdings nicht in der Lage die Ähnlichkeit zwischen solchen sich ähnelnden Sätzen zu erkennen, welche zu viele unterschiedliche Elemente besitzen. Reinke (1997, 103) erwähnt folgendes Beispiel, in dem das Translation-Memory-System die Ähnlichkeit zweier Sätze nicht erkennen kann:

Satz eins: Beide Teilnehmer können die Verbindung auf Halten setzen.

Satz zwei: Beide Teilnehmer können, sofern sie diesen Zusatzdienst haben, die Verbindung auf Halten setzen, indem sie eine neue Verbindung mit einem dritten Teilnehmer beginnen oder eine anklopfende Verbindung aufnehmen.

Auch Wiederholungen einzelner Wörter können nicht mit Translation-Memory-Systemen erkannt werden. Integrierte Terminologieverwaltungssysteme jedoch können einzelne Wörter automatisch erkennen und Äquivalenten anbieten. Einzelne Wörter können auch mit so genannten Kontext-Suche-Komponenten von Translation-Memory-Systemen gefunden werden. Diese Komponenten zeigen Kontexte, in denen die gesuchten Wörter sich vorher befunden haben, sowie die Übersetzungen, die damals benutzt wurden.

Um durch den Einsatz von Translation-Memory-Systemen wirklich Zeit und Kosten sparen zu können, muss der Übersetzungsspeicher genügend Übersetzungen beinhalten. Außerdem müssen die zu übersetzenden Texte genügend gleiche oder ähnliche Elemente besitzen. Wenn freiberufliche Übersetzer keine fertigen Übersetzungsspeicher von Übersetzungsbüros erhalten, müssen sie selbst sehr große Übersetzungsspeicher aufbauen, um Zeit und Kosten zu sparen.

Obwohl durch den Einsatz von Translation-Memory-Systemen Übersetzungen schneller angefertigt werden können, verdienen freiberufliche Übersetzer dadurch nicht unbedingt mehr Geld. Die meisten Übersetzungsbüros bezahlen nämlich weniger für diejenige Segmenten, die in dem vom Übersetzungsbüro zur Verfügung gestellten Übersetzungsspeicher zu finden sind. Eine andere Einschränkung der Vorteile von Übersetzungsspeichern sind Fehler in gespeicherten Übersetzungen. Diese Fehler werden leicht in neue Übersetzungen übertragen und verlangsamen die Arbeit des Übersetzers. Deswegen ist es wichtig, die korrigierten Versionen der Übersetzungen im Übersetzungsspeicher zu aktualisieren.

Durch den Einsatz von integrierten Übersetzungssystemen wird die Qualität der Übersetzungen verbessert, da sich terminologische Konsistenz der Übersetzung leichter gewährleisten lässt. Terminologische Konsistenz kann vor allem mit Terminologieverwaltungssystemen kontrolliert werden. Mit Translation-Memory-Systemen kann die Konsistenz größerer Teile des Textes verbessert werden. Diese Systeme sorgen dafür, dass gleiche Elemente (z.B. Überschriften) immer auf die gleiche Weise übersetzt werden. Die Konsistenz ist in einigen Texten von hoher Bedeutung, etwa in technischen Fachtexten. Auf der anderen Seite jedoch können die integrierten Übersetzungssysteme sich negativ auf die Kohäsion und Kohärenz des Textes auswirken, weil sie zu satzorientiertem

Übersetzen verleiten und die Variation reduzieren (Reinke 1997, 104). Deswegen eignen sie sich nicht für alle Textsorten.

Terminologieverwaltungssysteme sind elektronische Hilfsmittel mit denen Übersetzer Terminologiearbeit leisten können (Kortenbruck 2003). Die Bedeutung der übersetzungsorientierten Terminologiearbeit wird immer größer, während die Menge und Umfang der zu übersetzenden Texte ständig zunehmen und gleichzeitig der Spezialisierungsgrad der Texte steigt. Um über den richtigen Fachwortschatz verfügen zu können, müssen die Übersetzer systematische Terminologiearbeit leisten. (Arzt 1999, 77.)

Terminologiearbeit kann mit verschiedenen Werkzeugen geleistet werden. Traditionelle Mittel sind Karteikarten. Neuere, elektronische Mittel sind Textverarbeitungsprogramme, Tabellenkalkulationsprogramme, universelle Datenbanksysteme und Terminologieverwaltungssysteme. Der bedeutendste Vorteil der Terminologieverwaltungssysteme ist, dass sie für mehrsprachige Terminologiearbeit konzipiert sind. Im Vergleich zu anderen Mitteln für die Terminologiearbeit, bieten Terminologieverwaltungssysteme Terminologieerkennungsoptionen, wenn sie in Kombination mit Translation-Memory-Systemen des gleichen Herstellers eingesetzt werden. Damit wird automatisch während des Übersetzens überprüft, ob das zu übersetzende Segment Termini enthält, die in der Terminologiedatenbank enthalten sind. Andere Vorteile des Terminologieverwaltungssystems sind unter anderem die flexiblen Suchfunktionen, Filterfunktionen und die Einbindung von Querverweisen und Grafiken. (Kortenbruck 2003.)

3. Übersetzungsprozess

Im Folgenden wird der Einfluss der integrierten Übersetzungssysteme auf den Arbeitsablauf beim Übersetzen betrachtet. Im Vergleich zum manuellen Übersetzen ohne maschinelle Unterstützung treten beim Einsatz integrierter Übersetzungssysteme neue Teilhandlungen auf. In der folgenden Auflistung befinden sich die wichtigsten Unterschiede, wovon die meisten auch zum Beispiel Reinke (1997) erwähnt:

- Einsatz der Statistikkomponente
- Textsynchronisation
- Konfiguration des Übersetzungssystems
- Einsatz der Terminologieverwaltungskomponente
- Segmentierung
- Automatisches Vorübersetzen oder kontrolliertes automatisches Ersetzen von Segmenten und Terminologischen Einheiten
- Aktualisierung und Management des Übersetzungsspeichers

Diese Unterschiede verändern den Übersetzungsprozess und die Arbeit des Übersetzers. Eine Komponente, die dem Übersetzer helfen kann, ist die Statistikkomponente. Bevor der Übersetzer die Übersetzung anfängt, kann er sich mit

Hilfe der Statistikkomponenten des integrierten Übersetzungssystems einen Überblick über den Grad der Wiederholung des zu übersetzenden Textes verschaffen. Diese Informationen können die Terminplanung und Auftragskalkulation unterstützen.

Als Referenzmaterial können vorhandene Übersetzungen angewendet werden. Die passenden Übersetzungsspeicher müssen geladen worden oder das Referenzmaterial muss mit Textsynchronisation aus AS Texten und deren Übersetzungen erstellt werden.

Das Übersetzungssystem muss vor der Übersetzungsphase konfiguriert werden. Dazu können zum Beispiel das Importieren der zu übersetzenden Texte, Laden einzelner Programmteile oder das Definieren von projektbezogenen Verzeichnissen und Ordern gehören. Diese Prozeduren unterscheiden sich bei verschiedenen Systemen. Nachdem die Übersetzung angefertigt ist, muss sie aus dem Programm exportiert werden.

Zum Einsatz von Terminologieverwaltungssystemen gehört in der Vorbereitungsphase die Auswahl der benötigten Terminologiedatenbank, manuelles Ergänzen der vorhandenen Terminologiedatenbank und gegebenenfalls der Import kundenseitig gelieferter Glossare. Beim Übersetzen wird das Nachschlagen von Terminologie automatisiert. Der zu übersetzende Satz wird mit der Terminologiedatenbank abgeglichen und die gefundenen Termini und deren Entsprechungen werden angezeigt. Der Übersetzer kann die Übersetzungsvorschläge direkt übernehmen. Die Terminologiedatenbank kann auch beim Übersetzen korrigiert und ergänzt werden.

Die größten Unterschiede zwischen dem manuellen Übersetzungsprozess und dem mit integrierten Übersetzungssystemen sind die Änderungen des Arbeitsverfahrens. Die Segmentierung und das Vorübersetzen zwingen den Übersetzer, den Text satzorientierter zu betrachten.

Segmentierung bedeutet, dass der Text satzweise übersetzt wird. Das Programm bietet dem Übersetzer den zu übersetzenden Text in kleinen Einheiten. Unter automatischem Vorübersetzen versteht man einen Vorgang, in dem das Translation-Memory-System die unveränderten Passagen durch die ZS Entsprechungen aus der Vorgängerversion ersetzt. Es entsteht ein sprachlicher Mischtext, in dem sich ZS und AS Passagen befinden. Beim kontrollierten automatischen Ersetzen werden dem Übersetzer die Übersetzungen einzelner Passagen, die identisch zu sein scheinen, automatisch angezeigt. Der Übersetzer kann sich entscheiden, ob er diese Übersetzungen übernimmt oder nicht.

Aktualisierung und Management des Übersetzungsspeichers bedeutet, dass, wenn es Korrekturen in den Übersetzungen gibt, auch diese korrigierten Versionen in die Übersetzungsspeicher gespeichert werden sollten. Auf diese Weise werden in künftigen Übersetzungen die richtigen Äquivalente verwendet.

4. Umfrage unter freiberuflichen Übersetzer

Untersuchungen über die Anwendung integrierter Übersetzungssysteme gibt es nur wenige. Die Befragten in diesen Untersuchungen, die sich meistens nur auf Translation-Memory-Systeme konzentrieren, sind vor allem Übersetzungsbüros oder große Organisationen. In den vorhandenen Untersuchungen ist die Anwendung dieser Programme aus der Perspektive freiberuflicher Übersetzer nicht behandelt worden. Die Arbeit mit Terminologieverwaltungssystemen ist auch kaum untersucht worden.

Aus diesen Gründen war es Ziel meiner Untersuchung, folgende Punkte herauszufinden:

- Was für Übersetzer wenden integrierte Übersetzungssysteme an? In was für Textsorten und Fachgebieten setzen sie die Systeme ein?
- Warum wenden sie die Systeme an? Welche Nutzen erhalten sie davon?
- Arbeiten sie auch mit Terminologieverwaltungssystemen? Wie leisten sie die Terminologearbeit generell?

Als Methode meiner Untersuchung wählte ich eine Umfrage. Für meine Zwecke war es wichtig, Antworten von möglichst unterschiedlichen Übersetzern zu erhalten. Ich ging davon aus, dass Translation-Memory-Systeme unter den freiberuflichen Übersetzern unterschiedlich angewendet werden und dass die Anwender davon auch unterschiedliche Nutzen erhalten.

Die Befragung fand im Herbst 2003 statt. Die Untersuchung erfolgte schriftlich mit Fragebögen, die über E-Mail versandt wurden. Die Zielgruppe der Befragung waren freiberufliche Übersetzer von Fachtexten. Der Fragebogen wurde an eine E-Mail-Liste vom SKTL (Verband finnischer Übersetzer und Dolmetscher) und außerdem an fünf andere freiberufliche Übersetzer geschickt. Insgesamt wurde der Fragebogen an 53 Übersetzern geschickt, von denen 19 antworteten. 13 befragte Übersetzer wendeten Translation-Memory-Systeme an, nur fünf arbeiteten auch mit Terminologieverwaltungssystemen und sechs befragte Übersetzer benutzten keines der Systeme.

Meine Intention ist nicht, die Ergebnisse der Befragung als allgemeingültig darzustellen, sondern herauszufinden, welche Anwendungsweisen der integrierten Übersetzungssystemen es unter freiberuflichen Übersetzern gibt, und ob sich diese von denen der Übersetzungsbüros unterscheiden. Ich wollte die Untersuchung nicht nur auf die Anwender der Systeme begrenzen. Stattdessen wollte ich untersuchen, ob es Unterschiede gibt zwischen den Übersetzern, die diese Systeme anwenden und denen, die diese Systeme nicht anwenden.

Der Fragebogen enthielt Fragen über die Übersetzer und ihre Auftraggeber, über die Art der Anwendung von Translation-Memory-Systemen und Terminologieverwaltungssystemen, über die Nutzen und Einschränkungen dieser Systeme sowie über die Natur der Terminologearbeit, die diese Übersetzer leisten. Es gab Fragen mit fertigen Antwortalternativen aber auch viele offen formulierte

Fragen. Die Fragen basierten auf vorhandenen Untersuchungen und deren Ergebnissen sowie auf meinen eigenen Erfahrungen mit diesen Systeme. Meine Vermutung war unter anderem, dass Subunternehmer von Übersetzungsbüros mit größerer Wahrscheinlichkeit integrierte Übersetzungssysteme anwenden und dass Terminologieverwaltungssysteme nur sehr wenig eingesetzt werden.

5. Anwendung von integrierten Übersetzungssystemen

Im Folgenden werden die wesentlichen Ergebnisse der Befragung vorgestellt.

Aus der Befragung ging hervor, dass die befragten Übersetzer das Translation-Memory-System nicht nur für technische Texte, sondern für allerlei Textsorten anwendeten. Sie wurden gefragt, für welche Textsorten sie das Translation-Memory-System einsetzen. In der folgenden Tabelle sind die Antworten zu sehen.

Taulukko 23. *Die Anwendungsbereiche des Translation-Memory-Systems.*

<i>Textsorten</i>	<i>Befragte Übersetzer (insg. 12)</i>
Bedienungsanleitungen	8
Technische Dokumente	7
Werbetexte, Broschüren	5
Produktbeschreibungen	4
Medizinische Dokumente	4
Verträge	3
Zeugnisse	3
Gesetzestexte	2
Fachzeitschriftenartikel	2
Geschäftsberichte (z.B. Jahresberichte)	2
Geschäftsbriefe	1
Software, Online-Hilfen usw.	1
Patentschriften	-
Sonstiges, was?	
Updates und Veränderungen von Internet-Seiten und großen Berichten	1
Katalogtexte von Kunstausstellungen, Designtexte	1
Verwaltungstexte	1

Die befragten Übersetzer wendeten das Translation-Memory-System für sehr verschiedene Textsorten an. Dennoch sind in vorhandenen Untersuchungen und literarischen Quellen so gut wie nur technische Texte als solche Textsorten betont worden, für den Einsatz des Translation-Memory-Systems sich lohnt. Auch in dieser Befragung waren technische Texte der meist genannte Anwendungsbereich für Translation-Memory-Systeme. Jedoch auch solche Textsorten, die für den Einsatz des Translation-Memory-Systems als nicht geeignet gehalten werden, wurden genannt. Jene waren zum Beispiel Werbetexte und Broschüren, die sogar fünf der insgesamt 12 befragten Übersetzern genannt wurden.

Bemerkenswert an diesen Ergebnissen ist, dass nicht alle befragten Übersetzer, welche mit Translation-Memory-Systemen arbeiteten, technische Texte übersetzten. Vier von insgesamt 13 befragten Anwendern des Translation-Memory-Systems übersetzten keine technischen Texte. Jedoch übersetzten sogar vier von den sechs Übersetzern, die kein Translation-Memory-System anwendeten, trotzdem Bedienungsanleitungen.

Unter denjenigen befragten Übersetzern, die das Translation-Memory-System nicht anwendeten, variierten die zu übersetzenden Textsorten deutlich. Lediglich technische Dokumentationen, Softwares, Online-Hilfen und Patentschriften wurden gar nicht genannt.

Auf Grund vorhandener Untersuchungen und meiner eigenen Erfahrungen habe ich angenommen, dass in erster Linie solche Übersetzer, die für Übersetzungsbüros arbeiten, Translation-Memory-Systeme anwenden. Viele Übersetzungsbüros verlangen nämlich, dass die Übersetzer ein Translation-Memory-System besitzen. Insgesamt drei Befragte erwähnten Übersetzungsbüros als einen Grund für die Anschaffung des Translation-Memory-Systems. Eine Befragte stellte fest, dass man es als technischer Übersetzer nicht mehr ohne Translation-Memory-System schaffen könne. Trotzdem übersetzten nicht alle Anwender der Translation-Memory-Systeme für Übersetzungsbüros. Andere Auftraggeber waren unter anderem Unternehmen, Privatpersonen und die Europäische Union. Außerdem nannten auch diejenigen Übersetzer, die das Translation-Memory-System nicht anwendeten, Übersetzungsbüros als ihre Auftraggeber.

Die Gründe, warum die Befragten das Translation-Memory-System angeschafft hatten, waren unter anderem Erleichterung der Arbeit, schnellere Anfertigung von Übersetzungen und Verbesserung der Konsistenz des Textes. Die Erleichterung der Arbeit wurde mit Wiederholungen des Textes verbunden. Genannte Textsorten, bei denen die Arbeit deutlich erleichtert wurde, waren unter anderem EU-Texte. Andere erwähnte Gründe für die Anschaffung des Translation-Memory-Systems waren die Forderungen der Übersetzungsbüros und die Terminologieverwaltung. Ein Übersetzer von Kunsttexten erwähnte zum Beispiel, dass er das Translation-Memory-System angeschafft hatte, um die Terminologie besser verwalten zu können. Bemerkenswert war aber, dass er die Terminologieverwaltungskomponente gar nicht benutzte, sondern nur das Translation-Memory-System.

Die meisten der befragten Übersetzer erhielten nur selten fertige Übersetzungsspeicher von ihren Auftraggebern. Nur drei Übersetzer erhielten solche regelmäßig. Das Translation-Memory-System wurde für fast alle Übersetzungen

angewendet. Acht der von insgesamt 13 Befragten wendeten das Translation-Memory-System für 80-100 % aller Übersetzungen an.

Als Texte, für die der Einsatz des Translation-Memory-Systems sich lohnt, nannten die befragten Übersetzer Texte mit Wiederholungen, ähnliche Texte, Texte des selben Kunden, Aktualisierungen und Veränderungen sowie solche Texte, in denen die Terminologie präzise sein muss.

Die befragten Übersetzer nannten folgende Nutzen, die sie durch die Translation-Memory-Systeme erhalten:

- erleichterte und schnellere Arbeit (7 Übersetzer von insg. 13 Befragten)
- frühere Übersetzungen und Terme sind einfach zu finden (5)
- verbesserte Konsistenz des Textes und der Terminologie (4)
- Genauigkeit wird verstärkt, womit die Anzahl der möglichen Fehler verringert wird (3)
- Aufträge sind leichter zu erhalten (1)
- Segmentierung macht die Arbeit übersichtlicher (1)

In den Antworten wurden nicht nur schneller gefertigte Übersetzungen oder verbesserte Konsistenz erwähnt, sondern auch erleichterte Verwaltung der Terminologie, Verbesserung der Genauigkeit und Übersichtlichkeit der Arbeit dank der Segmentierung.

Von einer Übersetzerin wurde zum Beispiel verbesserte Konsistenz der Terminologie genannt. Sie merkte an, dass beim Übersetzen mit Translation-Memory-System die verwendeten Termini im Übersetzungsspeicher zu finden sind. Deswegen braucht man keine andere Systeme, um die Termini erneut aufzufinden, wenn sie bei neuen Übersetzungen des selben Kunden wieder benötigt werden. Eine andere Übersetzerin stellte fest, dass mit Translation-Memory-Systemen die Konsistenz der Terminologie, des Stiles und des Satzbaus gewährleistet wird.

Drei befragte Übersetzer kommentierten, dass mit der Segmentierung die Genauigkeit beim Übersetzen verstärkt wird. Das System bietet den Text segmentweise zum Übersetzen dar. Ein Befragter stellte fest, dass er mit Translation-Memory-Systemen keinen Teil des Textes übersieht. Außerdem erwähnte eine Übersetzerin, dass Segmentierung ihre Arbeit übersichtlicher gemacht hat. Nach ihren Erfahrungen, verdeutlichte Segmentierung die Arbeit, womit ihre Konzentration deutlich verbessert wurde. In vorhandenen Untersuchungen jedoch wurde Segmentierung üblicherweise negativ angesehen (vgl. z.B. Webb 1998, 43 oder Reinke 1997, 104).

Nach der Erfragung der Vorteile des Translation-Memory-Systems wurden die Nachteile oder Einschränkungen des Systems erfragt. In der folgenden Auflistung sind die wichtigsten der genannten Einschränkungen gesammelt:

- Segmentierung (5 Befragte von insg. 13)
- beim Übersetzen mit Translation-Memory-Systemen werden Varianten nicht so genau überlegt (1)
- Ergänzung vorübersetzter Sätze ist schwierig (2)
- fertige Übersetzungsspeicher des Kunden enthalten Fehler (2)
- Importieren und Exportieren des Textes braucht Zeit (1)
- Systeme sind unflexible (z.B. mit Tabellen) (1)

Der am häufigsten erwähnte Nachteil des Translation-Memory-Systems war Segmentierung. Durch die Segmentierung leidet die Kontinuität des Textes. Die Sätze werden formeller und schematischer. Ein Übersetzer, der das Translation-Memory-System beim Übersetzen von Kunsttexten anwendete, merkte an, dass die Kontinuität der Prosa leidet, wenn der Text in kleine Stücke zersetzt wird. Allerdings wurde Segmentierung nicht nur negativ gesehen, sondern auch positiv, wie in der vorangegangenen Frage nach den Nutzen des Translation-Memory-Systems erwähnt wurde.

Auch andere erwähnte Nachteile des Translation-Memory-Systems sind mit den Änderungen des Übersetzungsprozesses verbunden. Eine Übersetzerin erwähnte zum Beispiel, dass das Ergänzen vorübersetzter Sätze schwierig ist. Eine andere Übersetzerin stellte fest, dass sie mehr Zeit zur Überprüfung und Überarbeitung des Mischtextes braucht, als fürs Übersetzen ohne Übersetzungsspeicher.

Diejenigen Übersetzer, die regelmäßig Übersetzungsspeicher von Übersetzungsbüros erhielten, erwähnten Fehler des fertigen Übersetzungsspeichers. Eine Übersetzerin stellte zum Beispiel fest, dass, wenn der Übersetzungsspeicher schlechte Übersetzungen beinhaltet, die Anwendung des Übersetzungsspeichers eher schaden als nützen würde. In diesem Fall könne man Fertigem nicht trauen, sondern müsse alles überprüfen.

Ein weiterer Nachteil des Translation-Memory-Systems ist seine Bedienung, die zeitraubend sein kann. Eine Übersetzerin merkte zum Beispiel an, dass das Importieren und Exportieren des Textes Zeit brauche. Wenn der Text nur ganz kurz ist, braucht man so viel Zeit für die Bedienung des Translation-Memory-Systems, dass es kaum zu Zeitersparnissen kommt. Ein anderer Übersetzer stellte fest, dass das Translation-Memory-System viel Vorarbeit verlangt, und außerdem ist die Bearbeitung des Textes kompliziert und mühsam.

Die Anwendung von Terminologieverwaltungssystemen war gering. Auch in vorhandenen Untersuchungen wurden diese Systeme nur selten angewendet (vgl. z.B. Fulford 2001). Terminologieverwaltungssysteme werden in ihrer Benutzung für mühsam gehalten (z.B. Benis 1999a).

In der folgenden Tabelle sind die Mittel der Terminologiarbeit zu sehen, die die Befragten anwendeten.

Taulukko 24. *Die angewendeten Mittel der Terminologiearbeit.*

<i>Mittel der Terminologiearbeit</i>	<i>Befragte Übersetzer (insg. 18)</i>
Textverarbeitungsprogramm	10
Terminologieverwaltungssystem	5
Karteikarten	1
Tabellenkalkulationsprogramm	-
Sonstiges, was?	
Datenbankprogramm	1
eigene Aktenmuster	1
leistet keine Terminologiearbeit	3

Die meisten Befragten wendeten Textverarbeitungsprogramme an (10 Übersetzer von insgesamt 19 Befragten). Nur fünf Befragte wendeten Terminologieverwaltungssysteme an. Einige Anwender des Terminologieverwaltungssystems erwähnten, dass sie das System nur selten anwenden. Eine Übersetzerin empfand, dass sie das Terminologieverwaltungssystem nicht brauche, weil sie die Termini mit den Kontext-Suche-Komponenten des Translation-Memory-Systems wieder finden könne. Drei Befragte stellten fest, dass sie keine Terminologiearbeit leisten.

Keiner der Befragten arbeitete bei allen Übersetzungen mit einem Terminologieverwaltungssystem, sondern benutzte es nur selten. Als Vorteile des Terminologieverwaltungssystems nannten die befragten Übersetzer unter anderem das erleichterte und schnellere Nachschlagen von Termini. Zudem können die kundenbezogene und projektbezogene Termini auseinander gehalten werden. Außerdem erwähnte eine Übersetzerin, dass mit der Anwendung von Terminologieverwaltungssystemen das Gefühl der Sicherheit verstärkt und die Qualität der Übersetzungen verbessert werden. Als Nachteile von Terminologieverwaltungssystemen erwähnten die Befragten, dass die Anwendung des Systems langsam und mühsam ist.

6. Schlussfolgerungen

In dieser Arbeit wurde untersucht, wie freiberuflichen Übersetzer integrierte Übersetzungssysteme anwenden, welche Nutzen sie davon erhalten und ob diese Anwendungsweisen und Nutzen sich von denen der Übersetzer eines Übersetzungsbüros unterscheiden.

Die befragten Übersetzer wendeten Translation-Memory-Systeme nicht nur für technische Texte, sondern für sehr verschieden Textsorten an. Bisher ist nicht angenommen worden, dass Translation-Memory-Systeme bei der Bearbeitung

von allerlei Texten passen würden. Die befragten Übersetzer wendeten jedoch den Übersetzungsspeicher für fast alle Textsorten und Übersetzungen an. Es wurde deutlich, dass die Nutzen des Einsatzes von Translation-Memory-Systemen nicht nur von den zu übersetzenden Textsorten abhängig sind.

Während Übersetzungsbüros die Translation-Memory-Systeme vor allem aufgrund von Produktivitätssteigerungen einsetzen, spielen Kosteneinsparungen bei freiberuflichen Übersetzern keine so große Rolle. Die Gründe warum die freiberuflichen Übersetzer in dieser Befragung die Systeme einsetzten, waren nicht so sehr die schnellere Anfertigung von Übersetzungen, sondern Erleichterung der Terminologieverwaltung und Verbesserung der Konsistenz des Textes.

Die Meinungen über Segmentierung unterschieden sich deutlich. Einige Übersetzer bewerteten sie als negativ, andere als positiv. Als negativ wurde die Segmentierung unter anderem von denjenigen Übersetzern gehalten, die Werbetexte und Broschüren übersetzten. Sie meinten, dass mit der Segmentierung Kohärenz und Kohäsion des Textes leiden. Stattdessen wurde die Segmentierung von Übersetzer technischer Texte als positiv eingeschätzt. Sie meinten, dass Segmentierung die Genauigkeit verbessere.

Die Anwendung von Terminologieverwaltungssystemen war gering. Sie wurden zum Beispiel mit der Kontext-Suche der Translation-Memory-Systeme ersetzt. Ein anderes interessantes Ergebnis betreffend die Terminologearbeit war, dass es auch Übersetzer gab, die keine Terminologearbeit leisteten. In literarischen Quellen jedoch wird die übersetzungsorientierte Terminologearbeit meistens für selbstverständlich gehalten.

Die Anwender der Translation-Memory-Systeme in dieser Befragung wendeten diese Programme sehr unterschiedlich an. Unter den Befragten waren zum Beispiel Übersetzer von EU-Texten, Übersetzer, die das Translation-Memory-System für Werbetexte und Broschüren einsetzten und Übersetzer, die Übersetzungsspeicher von Übersetzungsbüros erhielten. Die Anwendungsweisen und erhaltenen Nutzen variierten. Um Genaueres über diese unterschiedlichen Anwender sagen zu können, müsste ihre Anwendung der Translation-Memory-Systemen genauer untersucht werden, zum Beispiel mit Hilfe von Interviews.

Weil es in dieser Befragung nur wenig Befragte gab, können die Ergebnisse nicht verallgemeinert werden. Trotzdem wurden anhand des Fragebogens viele interessante Charakteristika entdeckt. Der Fragebogen ermöglichte lange, umfangreiche Antworten, die viel Information beinhalteten. Andererseits ergab die Befragung mit Fragebogen auch Probleme. Mit einem Fragebogen können die Befragten nur schwer um genauere Erklärungen gefragt werden. Nicht alle Umstände, die auf die Ergebnisse Einfluss haben, sind bekannt. Deswegen können keine genaueren Schlussfolgerungen aus diesen Ergebnissen gezogen werden. Es können nur Charakteristika und interessante Besonderheiten der Anwendung integrierter Übersetzungssysteme hervorgehoben werden. Um Genaueres über die unterschiedlichen Anwendungsweisen und Nutzen von integrierten Übersetzungssystemen sagen zu können, müsste das Thema spezifischer untersucht werden, zum Beispiel durch Interviews. Die Ergebnisse dieser Untersuchung können bei der Planung eventueller Interviews behilflich sein.